

ILJA KASAFUTGYINOV: NEMES VÉR

Móra Kiadó, Budapest – Kárpáti Kiadó, Uzsgorod, 1985.

1.

Aznap reggel két „sürgős” jelzésű távirat zavarta meg az intézet kialakult rendjét. Mindkettőben a Szoszenki Méntelep követelte vissza a versenylovát.

A ló maga még nem is sejtette, hogy egy régi viszály tüze lobbant új lángra. Harmadik napja szomorkodott a zsokéja után. Az itteni szállásául szolgáló boksz ajtaján kis tábla lógott, az intézeti istálló egyetlen táblája:

FAVORIT, feh. csöd.

Szülei: Ficsúr és Taljánka

osztály – *elit*

Egyébként az intézetiek, miután megkapták az első, adminisztratív könyörtelenségtől áthatott táviratot, felhívták a kórházat, ahol Tolkunov zsoké feküdt: él-e, hal-e? De míg a telefonos lány síri hangon, mintha a másvilágról szólítaná, hosszan és hiába próbált telefonhoz hívni valakit, eszükbe jutott a régi viszály a méntelepiekkel, és letették a kagylót. A sietség okát sem az első, sem a második táviratból nem lehetett kitalálni, bár a másodikat Tolkunov zsokének, a saját emberüknek címezték a méntelepiek.

Hát ez történt azon a reggelen, bár minden kialakulhatott volna másképpen is, ha nyomban, már tegnapelőtt értesítették volna a szoszenkieket, hogy ágynak dőlt a zsokéjuk.

Régi betegsége újult ki a zsokének minden tavasszal, amint melegebbre fordult az idő. Ezúttal, mintha próbára akarta volna tenni, sokáig csak kerülgette, hogy aztán egyszerre, mohón lásson hozzá pusztító munkájához. A zsoké körülbelül egy hétig birkózott vele, és annyira kiszáradt, lefogyott, hogy az utolsó edzésen már a fübe hajította az ólomterhelést, amellyel az előírt súlyt próbálta elérni – úgysem lett volna már elég. Azelőtt, fiatalkorában a betegségből még haszna is volt Tolkunovnak; mivel tartotta a súlyát, ami a zsokészakmában a legfontosabb dolgok egyike, nem volt szüksége szaunára és egyéb fürdőkre, ahová a többiek naponta jártak, hogy leadják a súlyfeleslegüket. A betegség mostanában még ettől a kis örömtől is megfosztotta – szüntelen láz perzselte; nem használt sem orvosság, sem a finom ételek-italok, míg le nem telt az ideje.

Az utolsó edzésen az elválás előérzete nehezedett rájuk. Mindketten – az ember is, a ló is – elcsendesedtek, gondolataik a múltba szálltak, és az elválás elkerülhetetlen volta egyformán elszomorította őket.

Favorit türelmetlenül topogni kezdett, amikor meghallotta a lovász könnyű lépteit. Hosszú nyakát a boksz ajtajára fektette, s égő tekintettel nézett feléje. És bár az öreg még egy szót sem szólt, erőltetetten élénk járásából, kényszeredett mosolyából Favorit kitalálta: nem jön a zsoké ma sem. Éles fordulattal szökött hátra az ajtótól, fejét a sarokba fúrta. S így állt ott elutasítóan, amíg az öreg széthordta a vizet és kiosztotta a zabot a lovaknak.

A lovász a futószárral, egy hosszú kötéllel csalta ki a bokszból a mént.

Csak a manézsban, ahol kedvére kifutkározhatta magát, feledkezett meg a bánatáról Favorit. A hűvös fűrészpör szőnyegre lépve meglódult, fejét fel-felkapta, és könnyedén, macska módra, hangtalanul siklott körbe-körbe. Jól dolgozott, mintha maga Tolkunov állt volna a manézs közepén, s nem egy erőtlen öregember, bár a zsoké soha nem vezette futószáron, nyereg alatt lovagolta be.

De most, mintha incselkedni akarna, Favorit váratlanul vágta be a lábát, úgyhogy az elbáméskodott lovász nem bírta rögtön megmarkolni a futószárat. Favorit megtett egy kört, még egyet, míg meg nem érezte az öreg parancsoló kezét, amely a jármódja megváltoztatására kényszerítette. Favorit megszegyenülten hajította le a fejét, és ügetésre váltott: e pillanattól fogva engedelmessé vált a lovásznak, s vigyázva az öregemberre, nem pajkoskodott többet. Az öreg is alkalmazkodott hozzá, vele és önmagával elégedetten irányította a lovat: szíve még tudott örülni a

mások szépségének és erejének. A loórtés, mely mintha már kiveszett volna belőle, újra feléledt benne.

A ló fehér teste megnyúlt a száguldásban, és követhetetlenek voltak könnyű, táncoló lábai, amikor jármódot váltott. Az öreg tekintete alig ért a nyomába. Szíve már nem bírta lecsillapítani felzaklatott vérét: úgy érezte, fiatal még, egészen fiatal. Elködösült tekintettel kísérte a lovat, amely csak futott, futott, fehér füstként siklott el szeme előtt, majd újra megjelent. S az öreg hirtelen örömteli világozással érezte meg a kettejük között megszülető, lelket melengető kapcsolatot.

A nap már teljes fényben állt, bőkezűen és derűsen árasztotta sugarait. A napfény átszűrődött a kórterem befüggönyözött ablakán, amely mögött már a harmadik reggel virradt Tolkunov zsokéra. Az éjszakai hánykolódástól feldúlt, keskeny vaságyon feküdt, és lassan elszenderedett. De a nappal sárga fénye úgy hasított beléje, mint annak az utolsó hajnalnak a gyötrő emléke, amikor őt és Favoritot a pirkadatba űzte az elválás éles fájdalma. Sokáig száguldottak dübörögve a szélfúttá fennsíkon... Ezen az éjszakán a zsoké lázalmában a lovat hívogatta, és csak reggel felé nyugtatta meg a gondolat: Favorit hallja, várja. Ekkor öntudatlan álomba zuhant. A táviratot hozó intézeti küldöncöt nem engedték be a kórterembe.

Ekkor magától eldőlt a kérdés, elszállítsák-e Favoritot azonnal, vagy várják meg, amíg a zsoké rendbe jön. Az intézetiek már sokat veszekedtek Favorit miatt a méntelepiekkel. Ezért az osztályokon találgatni kezdték: elengedik-e a csödört, vagy visszatartják, és ha itt fogják, mi sül ki belőle. Favoritot szemtől szemben nem látták valamennyien, de a neve kellemes bizsergést keltett reggeli zsibbadtságából ébredező képzeletükben. Favorit az ő számukra más alakban létezett, jobban ismerték – mintegy darabokra szedve – a kardiogramok rajzaiból, a telemetrikus észleletekből. Mindezekből egy, a ló valóságos személyétől elvonatkoztatott sportcsillag, a versenypályák legfelső osztályának bajnokának alakja rajzolódott ki.

És tessék, bár a Favorittal folytatott vizsgálatok befejezéséig még vagy két hét volt hátra, ki kellett adni az utasítást: szállítsák haza a csödört.

Ugyanezzel az utasítással megszüntették Favorit ellátmányát is.

A papír, gyorsan végigjárva minden lépcsőfokot felülről lefelé, a megzavarodott garázs főnök kezében kötött ki. Nem volt mire felrakni Favoritot. A különleges furgon, amelyről azt jelentették, hogy üzemképes, félig szétszerelve állt. De magától megoldódott a probléma, amikor befutott Ljoha Savrov dömpervezető, hogy elkéredzkedjen valahová. Megnézték a kocsiját – szabványtól eltérő, magasztos oldalú rakodóterével megfelelőnek látszott. Innen a méntelepig, kaputól kapuig – sima aszfaltút húzódik. A szúnyogok még nem szaporodtak el, az idő enyhe...

– Savrov – mondta a garázs főnök Ljohához lépve, aki az autósosó tömlővel locsolgatta a fejét –, ugye te már szállítottál lovakat?...

– Hát – mordult vissza Ljoha. Érződött a hangján: tegnap kirúgott a hámból. – A vágóhídra vittem már, miért?

– Ne is folytasd! Most a legnagyobb óvatosságra lesz szükség.

– De én már elkéredzkedtem! – kapta fel a fejét Ljoha. – Dolgom van, már tegnap áldomást ittunk rá.

– Látom. De ez most égetően fontos, megértted?

– Khrr-khm! Az én dolgom is égető, hogy az ördög... Miért nem küldött furgont a méntelep?

– Majd lecsúsztatod. De most nyomás! – mondta a garázs főnök, és még hozzátette: – A déli kapun hajts ki!

A nap erőre kapott, leperzselte az égről az élénk reggeli színeket. Furcsa, csoszogó járással ment az istállóból az adminisztrációs központba Molcsanov lovász, aki utolsónak tudta meg, hogy Favoritot elszállítják. Mivel nem tudta elhinni, a gazdasági igazgatóhoz, régi munkatársához indult, hogy bizonyosságot szerezzen. De nem találta a helyén, a szobájában két új leányzó sürgölődött, és ő valamiért kényelmetlenül érezte magát a kedves, takaros teremtek előtt. Meg sem kérdezte, igaz-e, hogy Favoritot elszállítják, hanem mintegy elhajolva az egyenes ütés előtt, motyogott valamit a csödörnek járó takarmánykiegészítésről, de olyan régimódi finomkodással fejezte ki magát, hogy a lányok alig tudták visszafojtani a kacagásukat, a magtári nyilvántartó könyvek mögé kellett

bújniuk. Aztán kiderült, hogy az öreg feleslegesen fáradt: Favoritot már törölték a lóállományból.

Az öreg visszament az istállóba. Mielőtt újra megjáratta volna Favoritot, lapátjával sokáig kotorászott a sarokban. Fél zsákra való zabot gyűjtött össze – Favoritnak útravalóul.

Ljoha Savrov dömpereit sebtében alkalmassá tették élő teher szállítására. Ljoha – isten tudja, kire duzzogva – beállt a rámpa mellé. A kormányra dőlt és eltöprengett. Azt latolgatta, mennyi időt vesz igénybe az út oda-vissza, ha sehol sem áll meg, és gyorsan hajt – Szoszenki vagy száznegyven kilométerre volt. Arra az eredményre jutott, hogy még világosban visszaérhet.

A kocsihoz ment, és felkérérdzkedett a vezetőfülkébe Vaszilij Grahov tudományos munkatárs; látszott rajta, hogy őt is megbántották, de ő még az ajtót sem csapta be, álmos hangon köszönt és felsóhajtott. Az előzőleg jól eltervezett nap – mindig közbejön valami! – most nem ígért számára semmi jót. Miért éppen neki, Grahovnak kell a lovat kísérnie?

Ljoha a napra, majd az órájára pillantott, leugrott a kocsiból, és elindult a lóistálló felé; ideje felpakolni a lovat.

Favorit elzsibbadt tagjait felfrissítő köröket futott a manézsban. A fűrészporból itt-ott sápadt zabhajtások bújtak elő. A fehér csődör rövid vágatában futott, gyorsan lendítette előre és kapkodta fel karcsú, izmos lábait. Az öreg feszülten figyelte száguldását, tekintetével követte a futó ló könnyű, el-elsikló körvonalait. A keze bizony már nem olyan puha, mint akkor volt, amikor egy zsoké mellett szolgált, de azért még nem vált teljesen érzéketlenné. Favorit szívesen engedelmeskedett, zökkenő nélkül tért át egyik jármódról a másikra, galoppról ügetésre, ügetésről galoppra váltva. Az öregnek úgy tetszett: ez a ló örökké száguldani fog, és semmi sem tartóztathatja fel.

Ljoha Savrov, e kép láttán, csak úgy menet közben odarikkantott:

– A lányodat kéne így megfuttatnod reggelente! Hogy éjszaka kevesebbet futkározzon!

De rögtön elhallgatott, mintha zavarba jött volna. Valami rejtélyes oknál fogva tisztelte az öreg Molcsanovot, és úgy tartott tőle, mint még az igazgatóságtól sem. Volt az öregben valami idegenszerű, érthetetlen Ljoha számára, de hogy mi – maga se tudta. Mintha az öreg tudott volna Ljoháról mindent, sőt mi több, előre tudná, mit fog csinálni. Az öreg most észre sem vette Ljohát, lassan forgott a manézs közepén, suttogott valamit a fehér lónak, ő maga is fehéren – világos köpenyben, ősz hajjal.

De azért meghallották Ljohát mindketten – az öreg is, a ló is. Favoritot kizökentette a hangos rikkantás, lépésre akart váltani, de a futószár megrándult, feltartóztatta: engedelmeskedett hát a parancsoló ösztökélésnek, fülét hátracsapta, és új körbe kezdett.

– Ideje felrakni! – kiáltotta Ljoha valamivel halkabban.

A dömpere rakodóterében az oldalakhoz gyalult póznából lóállást erősítettek. A platóra foszladozó gyékényt és két rongyos ponyvát terítettek, hogy a paták ne csúszzanak meg rajta. Méretet venni már nem tudtak Favoritról – a lóállás hosszúra és szélesre sikeredett.

– Ne hajts le az aszfaltról, külön kérlek – mondta Molcsanov lovász –, és ne menj harmincnál többel! – Járás közben meggörnyedve az istállóba sietett, hogy még egy ponyvát hozzon; ha szénával kitömve a ló hasa alá teszik, nagyobb lesz a biztonság.

Grahovot ölte az unalom a fülkében. Csak mikor a ló mellette elhaladtában rávetette türelmes-szomorú tekintetét, fogta el valami felindultságféle. Nem töprengett az okán, legyintett.

Már majdnem elaludt, amikor zajosan befurakodott melléje Ljoha, és megcélozta a kaput. Grahov félálmában észrevette, hogy az istálló felől egy nyaláb széna közeledik, alatta köpenyszegély fehérlik, csizmák lépkednek komótosan. Ljohára sandított: látja-e az öreget?

Anélkül, hogy bevárták volna az öreget, elindultak; eleinte lassan és egyenletesen gurultak lefelé.

– „Ne menj harmincnál többel!” – csúfolódott az öregben Ljoha. – Nem kéne tán még lassabban? Bezzeg ha embereket vinnék...

– Nem szabad rázni. Versenyló – reagált álmosan Grahov.

– Szóval a lovat sajnálják – hangolódott le végleg Ljoha. – Engem sajnálna így valaki! És a gázpedálra nehezedő lábfejjével mintegy megsarkantyúzta a gépkocsit.

Favoritot megrántotta és a hátlaphoz lökte a gyorsulás, a hátlap megreccsent, de megtartotta. Erős szél csapott a szemébe, könnyeket sajtolt ki belőle. Még szerencse, hogy nem volt ideje megijedni. Fejét mélyre hajtva takarta el magát a szélől.

Váratlanul érte, hogy a kocsi olyan hirtelen megugrott – hiszen az út sima volt. A nyomukban sem száguldott senki, nem is lökte meg őket hátulról. A kocsi most nem rázta annyira, de nagy sebességgel ment, és Favorit szinte hozzátapadt a hátlaphoz, félig ülve utazott. Lábai elgémberedtek. A sörénye is zsiborogni kezdett – először hideg borzongás futott végig rajta, majd forróság öntötte el, és ebből a nyomasztó forróságból vékony, égető tűk váltak ki; s végül teljesen elzsibbadt a sörénye. Tartva attól, hogy elesik, jól a lába alá nézett.

Még nem tudta, hogy rövidesen kanyar következik. Méghozzá sokkal veszélyesebb, mint a lóversenypályán, ahol könnyítésül tizenkét fokos szögben hajlik az út a fordulóban – teljes lendülettel sem sodródhat ki.

A lóállás fokozatosan kilazult, és a hátsó falhoz csúszott nyikorogva. Favoritnak szerencséje volt: hátulról rájuk dudált egy autó. Nem előzni akart, a fülkében ülőket figyelmeztette. A dömper lassított. Favorit előrezökent, kiegyenesítette zsiibbadt hátsó lábait, kifújta magát. A szél szemből erdő, friss virágméz és tej illatát sodorta feléje: az illatok gyengék voltak, távoliak, s az is lehet, hogy csak a képzelete játszott vele.

A fakó, kékesszürke út felszántott mezőket szelt át, és csak a dombon túl, a felhevített arany színű messzeségben sejlettek zöld foltok.

Favorit megnyugodva suhant a a kitáruló tér, a langyos szél elébe. S képzelete ismét tréfát űzött vele: nap szárította füvek illata bódította.

Azt hitte, még sokáig fog így robogni a gépkocsi, és őt az út végéig nyaldossa majd a fénylő, puha levegő. Sok-sok domb mellett száguldanak el, míg csak fel nem tűnnek az otthon, a méntelep vörös téglafalai.

De az emelkedő után, amikor szemébe csapott az erdő enyhülést hozó, hűvös fénye, a dömper éles fordulattal lekanyarodott a dűlőútra. És bár nem ment olyan gyorsan, mint az imént, Favorit így is nekiesett az oldalfalnak.

Grahov felriadt a platóról jövő zajtól, és rákoppintott Ljoha kezére. Ljoha a fékbe taposott.

– Nem értem. Miért erre megyünk? – kérdezte Grahov.

– Szokásból – felelte Ljoha, és leugrott a földre. Felnézett az éppen lábra álló Favoritra, és azt mondta: – Minden rendben. Igaz, az orrából csöpög valami.

– Gyalázat! – háborgott Grahov, és ő is lelépett a padkára. – Épp csak elbóbiskoltam, meg sem fordult volna a fejemben...

– Ne ess pánikba! – szakította félbe Ljoha. – Az embereknek a lelkét is kirázza, mégsem szólnak egy szót sem.

Favorit csak állt, és tisztában volt vele, hogy ezek ketten róla beszélnek. Felhasított ajkából nehéz cseppekben csöpögött a vér a platóra.

Grahov észrevette, hogy a ló őt nézi, elfordult, és megigazította a nyakkendőjét.

– Lassabban kell hajtani, Savrov – mondta. – Menjünk vissza az aszfaltra.

– Pénteken egy teherautó elütött egy motorkerékpárt – mondta Ljoha. – Házaspár ült rajta. A saját szememmel láttam.

– Na és? – értetlenkedett Grahov.

– Az asszony szörnyethalt. A férfi meg egész életében patikára költheti a pénzét.

– És ki volt a hibás? – támadt fel Grahov érdeklődése. – Részeg volt a sofőr? Vagy hogy volt?

– Józan volt... – késlekedett Ljoha a válasszal. – Nem kell mindent a piára fogni. Úgyhogy jobb lesz ezen az úton, erre közelebb.

– Szeretnék korán hazaérni – mondta Grahov.

– Éppen erről van szó – emelte fel a hangját Ljoha, a dűlőútra nézett, felsóhajtott. – Persze pocsék. De odébb, a falun túl köves út kezdődik.

– Biztos benne, hogy erre közelebb?

– Hogy tudományosan megmagyarázzam neked, hipotézis alapján megyünk, világos?

Favorit figyelte őket, tudta, hogy már megfeledeztek róla; félt, hogy elszalasztja a pillanatot, amikor a kocsik megindul. Most a csupasz vason állt. Miközben feltápázkodott, patkói beleakadtak a puha anyagba, az alátét összegabalyodott, kicsúszott a lába alól. Ösztönével megsejtette, hogy egyikük sem megy oda hozzá, de egyetlen mozdulattal sem árulta el nyugtalanságát, csak nézett rájuk.

– Nézd, hogy mereszi a szemét – mondta Ljoha, észrevéve a ló feszült, várakozó tekintetét. És enyhültebb hangon, inkább csak Grahov számára hozzátette: – Nem volt szándékos, na. Szánombánom...

– Előbb kellett volna gondolkozni, Savrov – tett neki szemrehányást Grahov. – Hiszen maga tapasztalt vezető.

– Kivagyok – mondta halkán és bágyadtan Ljoha. – Majd szétmegy a kobakom, remeg kezem-lábam. Beszívtam tegnapi.

Grahov lehorgasztotta a fejét, cipője orrával arrébb lökött egy talajgyalu által kifordított, megsikkadt földdarabot; zavarba hozta vagy mulattatta Ljoha őszintesége, nem lehetett kitalálni. Ljohának azonban úgy tűnt, hogy mégiscsak sikerült sajnálatot ébresztenie Grahovban – kell-e ennél több?

Álltak még egy darabig, az erdővel beszélgetett, párálló messzeséget, a fehérre fakult eget bámulták. Aztán Ljoha, mintha elérzékenyüléstől tartana, megrántotta a vállát, összeráncolta a homlokát és a kocsihoz lépett.

Beszálltak, elindultak. A dömper zötykölődni kezdett a kátyúkban, és mindjárt magas, sűrű porfelhő emelkedett fel. Meglódult a szélben, utolérte a kocsit, de Ljoha még jobban rákapcsolt – bár így sem lehetett már levegőt kapni. Pocsinkáig, ahol egy cimborája lakott, aki még a múlt télen kölcsönkért tőle egy östöt, félóra volt az út üresen. Figyelembe véve a rakományt, Ljoha hozzátett még tíz percet, majd úgy vélte: sok, még öt is elég. Csak nehogy közben bezárják a boltot – a vetés még nem ért véget! Még egy dolog nyugtalanította: otthon találja-e a cimboráját?

A nap oldalról tűzött, perzselte a vállát, tompán sajgott a tarkója. Időnként, amikor az első kerekek gödörbe zökkentek, éles fájdalom fűrődött puszkagolyóként a fejébe, amitől még jobban elcsigázódott.

Grahov ismét bevette magát a sarokba, és gyerekesen meg-megrezsent álmában.

Favoritnak nem ez volt az első utazása. Régen megszokta a vasúti kocsikat, melyekben lóversenyekre szállították a szezont elején. Leggyakrabban lószállító furgonban utazott. Akár távoli, akár közeli útra indult, türelmesen viselte az utazással járó apró-cseprő kényelmetlenségeket, tudván, hogy amint földet ér a lába, kedvére kifutkározhatja és kifújhatja magát.

Emlékezetében, amely minden egyes utazást jól megkülönböztetett egymástól, valamennyi eddig egyetlen hosszú, fénylő úttá folyt össze. Most is ez villant fel a szeme előtt, elhomályosítva a mostanit. És emlékezete, hogy még erősebben tartsa benne a lelket, a múltat idézte – az előző év tavaszát. Ugyanilyen napfényes, zöld volt, mint az idejé.

A vagonban kettesben volt Tolkunovval. A zsoké zabbal és szénával etette, a sörényét fésülgette. Favorit jól emlékezett puha, meleg tenyerére, amellyel kitapogatta a fájó pontokat.

Az állomások előtt, amikor Favorit fülét hegyezve várta az ütközők összecsapódását, a zsoké valami történetet mondott el neki. Talán egy mesét. Közel lépett hozzá, átölelte a fejét, és valami mulatságosat vagy félelmeteset suttogott a fülébe; Favorit pedig, bár nem fogott fel mindent, bólogatott, hallgatta, egészen belefeledezett a figyelésbe, nem is vette észre, hogyan állt meg a vonat. Máskor Tolkunov, ha már belefáradt, hogy szüntelen körülötte járkáljon nesztelen zsokécsizmájában, a szénára heveredett, könyvet vett elő, és felolvasott belőle, hangja lassan elenyészett – álomba merült. Favorit is elcsendesedett ilyenkor, s vigyázott, nehogy egy horkantással akaratlanul felzavarja a zsokét.

Így utaztak át egy napot és egy éjszakát, még egy napot, majd rövid furgonozás után Tolkunov kivezette Favoritot a hűvös szürkületbe. Favorit megpillantotta a versenypályát, és a magas rudakon lengedező zászlók láttán izgatottan toporzékolni kezdett. Valahonnan zajos

gyermekcsapat futott oda hozzá, a gyerekek körülvették, nevéen szölongatták, vékony kezecskéjüket nyújtogatták feléje – cukorral, bonbonnal kínálgatták.

Reggel volt a próba futam. A második rajtnál Favorit megértette, hogy igazi hatezer méteres mezei akadályverseny előtt áll. Az első Nagy Verseny előtt.

Favorit futás közben jól emlékezetébe véste a távközöket, megjegyzett minden egyenetlenséget. Annyira belemerült, hogy nem vette rögtön észre, hogy a nemrégiben betegségén átesett zsoké egyre erőtlenebbül tartja magát rajta. Favoritot aggodalom fogta el, lassított, majd lekanyarodott a pálya szélére. Álltak ott egy ideig, nézték a többi lovat, melyek érezve, hogy holnap nehéz munka vár rájuk, bánatosan horkantgattak, nyerítgettek. Tolkunov egyszer csak leugrott a nyeregből, nekifutásból felpattant a levegőbe, szaltózott. Mindig ezt tette, ha Favorit kételkedett benne, hogy teljes erőből tudnak majd vágózni.

Éjszaka mégis sokáig nem jött álom a tribün alatti boksza zárt Favorit szemére. Kétszer is felállt, a rácsot bökdöste forró orrcimpáival, majd újra lefeküdt. Reggelre megfájdult a feje. Rövid borzongások futkostak a hátán, vértolulástól kezdett zúgni a halántéka. És csak a jártatóban, ahol a lovász átadta a kantárt a már friss és jókedvű Tolkunovnak, oldódott csak fel a feszültség Favoritban, ott vált csak egyenletessé a lélegzete.

A parádén, egy órával a verseny előtt, Favoritnak magának is úgy tünt, hogy már teljesen megnyugodott, de aztán érkeztek azok a rajt előtti pillanatok, amelyek minden alkalommal elködösítették az elméjét.

A Nagy Akadályverseny színhelye fölött ünnepi fényben tündökölt a mennybolt; a lelátó megbolydult és morajlott, amikor a tüzes paripák megindultak, hogy felsorakozzanak a startvonalhoz.

Favorit nem tüzelte, de nem is fogta vissza magát, egy helyben topogott, a ruganyos talajt próbálgatta. Az mintha égett volna a patái alatt, vágyat ébresztett benne, hogy elszáguddjon a határtalan messzeségbe, de tekintete már a harcmezőt mérte fel – akadályok tornyosultak előtte kihívóan.

Az indítójelre Favorit olyan fürgén ugrott ki, hogy egy időre mindenről megfeledkezett; amikor végre felocsúdott, meghökkentette az erősen meghúzott kantárszár. Megérezte a zsoké kezének erejét, a kéz most parancsoló volt, de neki akart segíteni; Favorit engedelmeskedett is neki, és egyenletes iramban futott tovább, aztán pontosan megválasztva az ugrás helyét, hátsó lábaival teljes erőből elrugaszkodott, és átröpült a sövény felett. Még hallotta, hogyan dübörög a többi ló patái alatt a föld., hogy csattognak a levegőt hasító ostorok, ám hamarosan minden hang a semmibe veszett, csak a saját szívdobogása jutott el a fülébe.

A zsoké vágtaiba ugratta – lábszárával megnyomta az oldalát, megrántotta a kantárt. Gyerünk! Favorit átlendült a vizesárkon, és hajrázni kezdett.

A győzteseknek fenntartott jártatóban nyergelték le, pokrócot terítettek rá, végigvezették a versenypályán. Füle a tribünről áradó zajból kiszűrte a gyerekhangokat, örömteli nyerítéssel szeretett volna válaszolni rájuk, de türtöztette magát, mert tudta, hogy most szabályosan, délcegen kell lépkednie. A lelátóról a mellette haladó zsokéra fordította tekintetét. Poros, sovány nyakára, verejtéktől megsötétedett sisakbélésére. Feltünt neki, hogy a zsoké meg-megtántorodik járás közben. A kör lassan véget ért, a jártató bejáratánál, a mázsaház előtt sűrű embertömeg verődött össze – őket várták. Favorit a legjobbkor lendült a zsoké felé – Tolkunov keze támaszt keresett.

3.

Ljoha vagy megelégette a zötykölödést, vagy valamiért nem mert behajtani a faluba – hirtelen elfordította a kormányt, és lekanyarodott a kertek alá. A dömpert leállította a zsenge labodában, komoran szemügyre vette a derült, tiszta levegőben kirajzolódó háztetőket, s miután ráakadt az ismerősre, nekibátorodott, és elindult feléje. Nemhiába aggodott: csak a háziasszonyt lelte otthon, aki semmiféle adósságról nem akart tudni. Ljohának megroggyant a lába, leült a küszöbre, felsóhajtott. Érdemes volt – az asszony kölcsönadott neki két rubelt. Ezzel tért vissza

Grahovhoz.

Felrázta, megvárta, míg magához tér, majd így szólt hozzá:

– Légy oly jó, tegyél hozzá egy rubel hatvankettőt!

– Vodkára netán? – kérdezte kelleetlenül, nyersen Grahov.

– Ha arra, hát arra – mondta Ljoha. – Értsd meg, nekem most nincs egy vasam sem. Lyukas a zsebem, hamar kihullik belőle ez a szemét.

– De hát maga vezet – figyelmeztette Grahov.

– Szóval te nem ismeresz engem – sértődött meg Ljoha. – Érthető, zöldfülű vagy még...

Felülről nézve zömöknek tűnt Grahov szemében, mintha belegyökerezett volna a sűrű labodába – meg nem mozdul, amíg nem kapja meg a pénzt. Hogy is lehetne másként?

Ljoha nyugodtan állt, és merően nézte Grahovot.

– Hármunknak – szellemeskedett, a dömpér hátulja felé nézve, ahonnan Favorit egyáltalán nem adott életjelt magáról. – Hej, urak, ti, ködben-porban... – zendített rá Ljoha, és kiköpött. – Legalább kiöblítjük a torkunkat. Hamarabb odaérünk.

Grahov elővette a tárcáját, és leszámolta a pénzt. Odaadta Ljohának, és hátat fordított neki. Amikor elhaltak a léptei, Grahov kiszállt a fülkéből, hogy megmozgassa elzsibbadt lábait, és megdöbbsent a platón mozdulatlanul álló csődör láttán. Hirtelen nem tudta, hogy miért nem ismert rá nyomban: a nemrég még hófehér csődör megszükkült a portól. Álomba merült vagy a gondolataiba – ez utóbbit Grahov rögtön elvetette –, de szomorúan, majdnem emberi pózban állt ott. Grahov vagy kétszer körüljárta a kocsit, árnyékos helyet keresett, hogy leheveredjék, de már nem maradt rá ideje. Ljoha közeledett. Zakója zsebe kidudorodott. Parancsoló mozdulattal hívta a fülkébe Grahovot; a folyóhoz farolt a dömpérrel, és hunyorogva nézte a homokos partot, a csillogó vizet.

– Így mindjárt jobb – jelentette ki, amikor a kerekek megtorpantak a homokon csikorogva. – Hová sietünk? – Kis batyut, vödört vett elő és kacsintott. – Na, menjünk az árnyékba! – Megvárom – mondta Grahov. – Csak nagyon kérem, siessen! Nem is értem... Ilyen hőségben.

– El is felejtettem, hogy tudós vagy – vigyorgott rá Ljoha. – Biz a vodka az bűdös... Ámbátor... A másvilágon nem adnak.

Ljoha dudorászva egy fűzfa alá irányította lépteit, kerek nyomokat hagyva maga után a homokban; vödörösrömpölés hallatszott, Ljoha vizet mert, aztán krárogva leráncigálta az ingét meg a csizmáját. És mintha a föld nyelte volna el – csend támadt. Grahov kitalálta: most iszik. Ő maga kevés vodkát ivott, hébe-hóba csak, s akkor is egy-két gyűszűnyi elég volt neki. Nem bírta.

És most, miután mindent mérlegre tett, és elhatárolta magát Ljohától, ismét elbóbiskolt: feje a műszerfalhoz koccant.

De rövidesen, akárcsak az intézet udvarán, nyugtalanság fogta el, hátradőlt, kinyitotta a szemét. Megpillantotta a füstszínű füzesek közül kanyargó, keskeny, nyugodt folyócskát. Kellemes bágyadság ült mindenben – a lombokon, a homokon. Nem érzett megkönnyebbülést, a csend és a derűs környezet is csak nyomasztotta. Mindjárt tudta, hogy miért: nem tudott elutazni Tarabonovóba, ahol Marina régóta várta már, és nem azért, mert nem tudott elszabadulni Szeptelana mellől: ma lett volna először ideje, hogy átránduljon Marinához, ha nem jön közbe ez az út.

Hallotta Ljoha átforrósodott, nyájas hangját. Meglepődött hirtelen támadt dühétől, amely rögtön el is párologott, ahogy leugrott a homokba. Fullasztó a hőség... Hunyorogni kezdett a vakító fényességtől, s miután jól felhúzta magát, elindult a fűzfa felé, ahol Ljoha heverészett és óbégatott. Menet közben láthatta, mit harap Ljoha az ital mellé: egy újságpapírra rózsaszínű, étvágygerjesztő szalonna, kenyér, kovászos uborka volt kirakva.

– Mennyit kell rád várni? – morogta Ljoha lustán elnyújtott hangon, mintha nem látná Grahovot, s talán nem is várt válaszra, csak unalmában motyogott maga elé. – Alszol, te tudós, vagy mi a fene?

– Azért jöttem – mondta Grahov –, hogy közöljem...

– Majd később – szakította félbe Ljoha. Felkönyökölt, és nyomban az üveg után nyúlt.
– Nem iszom – ellenkezett Grahov, félénken figyelve, hogyan bugyog a vodka a sötét üvegből a pohárba. – Már megmondtam, hogy minél előbb haza kell érnünk.

– No nézd csak, milyen buzgó! – mondta helyeslően Ljoha. – Én meg azt hittem, hogy csak aludni tudsz...

– Tréfán kívül...

– Az üveget így is, úgy is kiiszom – mondta Ljoha. – Ha nem itt, hát útközben. Ha meghagyom, elszáll az ereje. De nekem sok. Hiszen majd megszakadok, úgy ordítózom: segítség!

Panaszos volt a hangja, de mintha nem is Grahovnak, hanem egy harmadik személynek panaszkodott volna, aki biztosan segítene neki, ha ott lenne. Kirántaná a bajból. Grahov látta rajta, hogy már lerészegedett. Vagy nem is annyira részeg, inkább meg van sértve, mert ő elutasítja a társaságát. Grahov most már inni is félt, meg nem inni is. Mint az imént, amikor a vodkára valót kunyerálta, Ljoha egész lényéről sugárzott az eltökéltség: addig nem hajlandó továbbmenni, amíg ki nem ürül az üveg. Grahov belépett az árnyékba – hátát perzselte a forróság. Futó pillantást vetett a gépkocsira, ahol alig lehetett kivenni a ló lehorgasztott fejét, és letelepedett.

Favoritot elcsigázta a hőség. A dömper megdőlve állt a homokban, egész felületével a nap felé fordulva. Se elmozdulni, se lábat váltani nem lehetett a tükörsima, ferde platón; Favorit elzsibbadt, a rárakódott por pedig magába szívta a napfényt: olyan volt, mint egy sáros hóbucka. Alig látott valamit a szemét ellepő portól. De az embereket hallotta, hogy nem róla beszéltek. Az egyik, akinek a hangja régóta hallatszott a part felől, győzködte a másikat, aki ellenkezett, de ahogy Favorit megfigyelte, egyre gyengébben. Aztán mindketten elhallgattak.

Grahov átvette a poharat, Ljoha pedig lassan csúszni kezdett a homokban a víz felé, hogy ne zavarja, amíg a vodkával küszködik. Még a vízből is, miközben lemerülni készült, Grahovot leste fél szemmel: nehogy kilötyintse a vodkát. Grahov szintén Ljohára sandított, de aztán zavarba jött, görcsösen kítátott szájába öntötte a vodkát, és lenyelte.

Ljoha zajosan alámerült.

Vízcsobogás hallatszott, az ember elnyújtva nyögdécselt az élvezettől. Favorit összerezzen és megcsúszott. Sokáig rakosgatta a lábait, hol így, hol úgy próbált megkapaszkodni velük, de nem talált jobb testhelyzetet. Forró háta úgy rángatódzott, mintha tőle függetlenül élt és lélegzett volna és nála is erősebben kéredzkedett az árnyékba, a víz mellé. Sűrűn pislogva sikerült néhány másodpercre kitisztítania a szemét, s elébe tárult a zöld víz, s benne úszó ember, a fűz hatalmas, sűrű árnyéka...

Grahov háttal állt a dömpernek, akkor sem fordult meg, amikor elindult a víz felé, és letelepedett a homokba. Szemrehányást akart tenni magának, mert ivott, de aztán átgondolta a dolgot, és mindjárt mentséget is talált: azért ivott, mert különben Ljoha miatt itt ragadnának. A homokot simogató keze megtorpant, valami hűvöset és lágyat tapintott ki a forró felszín alatt. Grahovot csodálatba ejtette a virág, amely még nem furakodott ki a napvilágra, de már sikerült készletet gyűjtenie belőle: összecsucott csészelevele zöld volt már. Grahovot jóleső érzés fogta el, hogy felfedezte ezt a homokból sarjadó virágot, megismerte ezt a növényt, amely már a talajban is képes a fotoszintézisre.

Amikor Ljoha kiszállt a vízből, melléje ült, és ő is a gödröcskére nézett; Grahov ellágyultan mondta ki a virág latin nevét, majd hozzátette:

– Micsoda életszomj!

– Úgy ám! – kontrázott rá Ljoha, aki semmit sem fogott fel a szavaiból.

Grahovot kellemes, lágy sükettség kerítette hatalmába, de Ljoha ezt nem vette észre. Ám bárhogy törekedett, hogy bizalmas beszélgetést folytasson Grahovval, az nem reagált. A vizet nézte, a víz fenekét, ahol világosan meg lehetett különböztetni minden kavicsot, s míg hosszasan vizslatta, valami csak általa ismert bonyolultságot fedezett fel a látszólag egyszerű vízben.

Ljoha már békén hagyta, gondtalanul hevert a homokon.

A túlsó partról rétek üde lehelete áradt. A széles, szabad térség, melyet az emberek elől sűrű lomb takart, zöld zezegéssel, jól ismert szagokkal izgatta Favoritot. Szeméről porszemeket rázogatva, kinyújtotta elzsibbadt nyakát, ameddig csak a kötél engedte, és meglátta a rétet. Úgy

érezte, ott minden más – még a nap és az ég is. Szabadon futkosott a szél, ezüstös csillanásokat kergetve a síkság fűvén.

Nem is olyan régen Tolkunov zsoké a kékesszürke pitymallat hűvösébe vezette ki Favoritot. Kiballagtak a mezőre, ahol az ég szélesre tárult, s messze tolódott a láthatár. És e felé az elérhetetlen, füstként ellebegő láthatár felé vágatott Favorit. És mintha csak szembefutott volna velük, erdő magaslott eléjük, fái közt még megőrizve az éj homályát. Az erdei úton, lecsupaszodott gyökereken át száguldottak a napsütötte tisztásig. Ott a zsoké leszállt a lóról, elhajította a kantárszárat. Lassan körüljárta a tisztást, hallgatta a madarakat. Miközben tekintetével a zsokét követte, fülét hegyezve hallgatta a madárdalt Favorit is.

Favorit elcsigázott szemében most csak úgy örvénylett a mennybolt. Majd megdermedt, narancsszínűre alvadt, és egy pillanatra úgy rémlett neki: feléje billen, rázuhan. Elernyesztette a nyakát. Zúgott a füle. Aztán ismét fölvetette a fejét, még egyszer hosszan megbámulta a rétet, a cikázó fénycsíkokat, és olyan leküzdhetetlen sóvárgást érzett, hogy büszkeségét feledve, hosszan felnyerített.

Ljoha és Grahov lassan végeztek a vodkával. Grahov a pohárral, amelyben még maradt egy fél korty vodka, vizet mert a vödörből, kiöblítette a torkát, és hosszasan krárogott. A lónyertést hallotta ugyan, de nem fordult meg rá, saját magát figyelte: mi zajlik a belsejében? A belülről jövő hangokat hallgatta, és azt gondolta, hogy másodjára jobb lett volna nem inni.

Miután valamennyire helyrebillent, ráeszmélt: Favorit adott életjelt magáról.

– Mégiscsak okos állat – mondta felélénkülve. – Első osztályú paripa. Kár kínoznod.

– Bizony kár – hagyta rá könnyedén Ljoha. – Nehéz természetem van. Piásan a családomat is megzargatom. Olyankor rám jön a bolondóra.

– Hétmillió hullt el a háborúban. Amelyik megmaradt, mehetett a vágóhídra.

– Bizony, nincsenek már lovak – bölintott rá Ljoha, miközben kiöntötte magának a maradékot. – Bejött a technika. Bonyolult ótomaták. Ilyen korban élünk. Vegyük például a repülőgépet...

– Mellesleg, ami a repülőgépet illeti – szakította félbe Grahov észbe kapva –, a tehen egy kibernetikus szerint bonyolultabb a TU-104-nél.

– Na nem! Biztosan hiányzott egy kereke. Már hogy lenne?

– Fel kell tételeznünk... – Grahov nem sietett a válasszal, elégedett volt, hogy meghökkentette Ljohát. – Tejet ad az árva. Az ám a bonyolult folyamat!

– Na, ezt jól megmondtad – képedt el Ljoha. – Ravasz. Ámbátor vegyük az én kocsimat, az is letejel ám – mondta Grahovra kacintva. – Hiszen érted. Ti, tudósok, aszongya, disszertációkat írtok, de én hallottam ám, hogy hívjátok ezt tréfásan magatok közt: megkeresni a porontyoknak a tejecskére valót. He?

Az ő arckifejezése is elégedetté vált, és Grahov szeme közé nézve, elégedetten felnevetett.

– Derék ló – ismételte meg Grahov. – És sokkal több pénzt keres, mint mi ketten együtt.

– Ugyan menj már!

– Te talán nem tudtad? Legalább évi százezret aranyvalutában.

– Félrebeszélisz – legyintett Ljoha. – Tudós létedre a bolondját járatod velem. – Hallgatott egy darabig, majd megenyhülten, barátságosan folytatta: – De azért te rendes srác vagy. Azt hittem, majd fenn hordod az orrod, lenézed az embert.

– Ugyan miért? – hatódott meg Grahov. – Én magam se szeretem, ha a mieink játsszák a nagyot... Megyek fürödni.

Levetkőzött, és bátortalanul belépett a vízbe. A folyó közepére érve lebukott, úszni kezdett; széles mozdulatokkal, összevissza kalimpált a vízben, majd a hátára fordult. Nyomában vízbe tottyant az apró, kerek Ljoha is, és rövid, bugyborékoló hangokat hallatva hahotázni kezdett. Szilaj kedve támadt, kavicsokat kapott fel a víz fenekéről, és karja erejét próbálgatva dobálózott velük. Lubickoltak, míg csak lúdbőrösek nem lettek.

– Hogyhogy annyi pénzt keres? – kérdezte váratlanul Ljoha, amikor beérte Grahovot. – Hogy lehet ez?

– Kicsoda? – A másik nem értette, már megfeledkezett a dolgról.

– A ló.

Grahov ráhunyorított, és vidáman dörzsölgetve nedves mellkasát, ezt mondta:

– Díjat nyer, csak úgy ömlik a dohány. – Fellelkesült, és mintha magáról beszélne, hencegve tette hozzá: – Még majd hallasz róla. Még majd megmutatja mindenkinek.

– Mi a csudáért löknek neki oda ennyit? – Ljoha megtorpant a vízben, és hitetlenkedve ráncolta össze a szemöldökét. Tiszteletteljes pillantást vetett a dömpér felé. – Mesés!

– Hippodromon voltál már egyszer is? – kérdezte Grahov.

– Tankodromon voltam – vágta ki magát Ljoha. – Sódert fuvaroztam. Ott van ám technika! Képzeld el egy tankot... – Kidüllesztette a mellét, úgy mutatta. – Vadonatúj. Úgy gázol át a betonoszlopokon, úgy morzsolja szét őket, akárcsak én a cukrot a fogammal. Annak van csak ereje! Ott nyüstölik ám a technikát, nem sajnálják... Oda kellene csak idegek! Észre se veszed, már kitapossa a beled.

– Egy fillér se maradt a zsebemben... A hippodrom, az az igazi látványosság!

– Lóti-futi. Láttam egyszer a tévében. Mind egy kupacban: lovak, emberek. Igaz, akkor be voltam szíva egy kicsit, ködösen emlékszem.

– Ködösen! – sóhajtott Grahov, nyakig a vízbe merülve. – Jó, hogy... A „hippodrom” szó még a rómaiaktól származik. – Ügyet se vetve Ljohára, mintha csak magának magyarázta volna. – Aztán jöttek a velodromok, tankodromok, kozmodromok...

– De felhúztad magad! – mondta elnyújtott hangon, unottan Ljoha.

A hátára fordult, kiköpött, és szivárványló cseppeket fröccsentve szét, kikiabált a vízből:

– Micsoda víz!... Hahh!

Ljoha megkönnyebbült, hogy nem vész kárba a napja. Gyorsan mérlegelt, kitervelt valamit, és nem makacskodott, amikor Grahov, a vízből kimászva, figyelmeztette: ideje indulni! Ljoha megjátszotta, hogy csügg Grahov minden szaván, majd felfalja szemével, úgy figyel rá, és fürgén kifutott a partra.

– Méltóztatik nem felöltözni? – fordult Grahovhoz. – Nem fülke az, izzasztókamra. – És váratlanul ráparancsolt: Öntsd ki a vizet, kapd fel a vödört!

A parancsoló hangnem mintha zavarba hozta volna Grahovot. Elfordította Ljoháról a tekintetét, és a dömperre nézett.

– Azt javaslom, itassuk meg a lovat – szolt Grahov. – Nyerített. Nem vasból van.

– Az enyém is kér biztosan – bólított rá Ljoha. – Ami megmarad, beöntjük a hűtőbe.

Favorit nem mozdult, még nem hitte el egészen, hogy végre eszükbe jutott. A dömpér hátuljára felkapaszkodó ember hangosan lihegett, meg-megcsobbant a kiloccsanó víz.

Az ember lecsúszott, újra felhúzózkodott, végül nagy nehezen előrenyomakodott. Odalökte a vödört Favorit elé, és felkapaszkodott a fülke tetejére, onnan nézte a lovat. Favorit már nagyon szomjas volt, ajkait mégis finoman érintette a vízhez. Óvatos volt, felkészült rá, hogy keveset ihat csak, mert emlékezett, hogy egyszer túlitatták. De annyira, hogy nem bírta el a lába, lerogyott a földre. A nagy fecskendő mentette meg – beleszúrták az ajkába, megeresztették a vérért. Favorit erre emlékezett, amikor belekóstolt a vízbe, de nem tudott inni belőle. Sebesen fölkapta a fejét, vékony orrcimpái kitágultak. A vízben szivárványszínű foltok úszkáltak, de nem tőlük hőkölt vissza, hanem a vodkaszagtól, amely egykor az emlékezetébe maródott; szeme előtt egy alacsony, vézna, szájában cigarettát, kezében ostort tartó zsoké alakja jelent meg. Egy ideig vele helyettesítették Tolkunovot. Sohasem feledheti ennek a zsokénak az arcát, amely éles és vészjósló volt, akár a fejsze. És a büzt sem amely akkor áradt róla, amikor ostorával játszadoxva közeledett feléje abban a vagonban, amelyben próbaloaglásokra szállították Favoritot. A metsző, csípős ütések sem – soha! Mintha gonosztságot és elvetemültséget akart volna oltani beléje. Annyira túllőtt a célon, hogy semmi haszna nem származott belőle – se neki, se a lónak. Abban a pillanatban, amikor Favorit átlendült az akadály felett, a zsoké lába kicsúszott a kengyelből, és mindketten felbuktak.

Favorit engedékeny szíve megbocsátott ennek a véletlenül útjába sodródott embernek, de az emlékezete nem.

Grahov, aki szelíd, szánakozó tekintettel figyelte a lovat, először megdermedt. Megbabonázva meredt a lóra, a szemére, melynek sarkában sár feketéllett, amitől olyan volt, mintha

kifestették volna, akár egy nőnek. Grahovban egy futó pillanatra nyomasztó büntudat ébredt, kellemetlen, de még elviselhető. Más volt elviselhetetlen: annak fölismerése, hogy ez a bűn hosszú idő alatt gyülemlett fel benne, napról napra halasztotta, hogy leszámoljon vele, és a ló most élő szemrehányásként és a le nem vezekelt bűn felett ítélkező bíróként áll vele szemben. Hirtelen úgy érezte, hogy ha csak egyetlen mozdulatot is tesz, a ló megharapja. Siránkozó, részeg hangon jajdult fel:

– Meg akar harapni!

– Nézze meg az ember! – kiáltott vissza Ljoha. – Kimutatja a foga fehérét. – ránézett Grahov dermedt, lapos hátára, elővette a kurlbit, és átnyújtotta neki. – Mindenesetre fogd ezt!

A görbe, súlyos, botszerű valami láttán, melyet Grahov a kezében szorongatott, de habozott fölemelni, Favorit azt hitte, hogy erőszakkal akarják megitatni. Hátrahőkölt, patájával felrúgta a vödört.

Grahov elejtette a kurlbit, leszánkázott a tetőről a motorházfedélre, de ott sem tudta megtartani magát, lerepült a homokba.

– Mi van, megvadult? – kérdezte Ljoha.

– Hagyj békén – nyögte Grahov, még mindig halálra rémülve, miközben felhorzsolt oldalát tapogatta.

– Ez aztán kimutatja a foga fehérét! – mondta ismét Ljoha.

Óvatosan léptek a vezetőfülkéhez mindketten, mintha ember bújt volna meg hátul. A helyből megugró dömper legutolsó, rozsdás eresztéke is megrázkódott, és a zörgéstől nem lehetett hallani, megállt-e a ló a lábán, vagy nem. Nekiiramodásból hajtottak fel a göröngyökkel teli útra, melyen a füstszínű messzeség legszélégig egyetlen élő lelket sem lehetett látni.

4.

A sors gondoskodott arról, hogy Favorittá váljék, régtől fogva – a homályba vesző kezdetek óta. Híre járt, hogy újszülöttként összecserélték, de más hírek szerint nem történt csere, benne született újjá a fajta.

Ünnep éjszakáján született, és csak reggel felé, napkelte után látta meg őt a lovász, amikor az anyja már körülnyalogatta, megszáritotta teste melegével, és ráállította megbicsakló pálcalábacskaíra.

Ugyanezen az éjszakán született egy másik csikó is, külsőre ugyanolyan: fehér szőrű, nagy, kerek és sötét szilvaszemekkel. Amíg az ügyeletes állatorvost megkeresték, mindketten az eletőbe kerültek, anélkül, hogy azonnal megjelölték volna őket. Amikor a lovász észrevette, hogy mindketten fehér színűek, azonos csontalkatúak, és észbe kapott, már késő volt. Megpróbált visszaemlékezni, melyik kanca ellett előbb: Gyönyörű vagy, Taljánka, melyik csikót vitte ki először – de egyre jobban belegabalyodott, s ezért, hogy baja ne essék, találmra jelölte meg a kiscsikókat.

Favoritnak másodfücsikó korában Rapid volt a neve. Azt hitték róla, hogy Dörgő és Gyönyörű – amúgy elsőosztályú, kiváló tenyészmének – fia. De más reménység dobogtatta meg az emberek szívét: a Ficsúrtól és Taljánkától várható örökség – az erős rekorder és a villámgyors, büszke sportcsillag vérenek egyesülése. Már maga a név is, melyet kettőjük csikójának adtak, homályos fenyegetést tartalmazott – Fantom, kísértet.

Talán éppen az volt, Rapid szerencséje, hogy árnyékban maradt, amíg el nem jött az ideje. Sem a csoportos belovaglason, sem később, az idomításokon nem dolgozták meg úgy, mint Fantomot. Mint örökös, Fantomot hajszolták a célvonal felé, melyet már akkor meghúztak számára, amikor a szülei összekerültek. Rapid elfordította a fejét, amikor meglátta Fantomot a belovaglások után; szeme könnyörögve, eszelősen nézett ki a boksz ablakán. Igen, túlságosan kemény a sarkantyú, türelmetlen a zsoké keze. Rapid nemcsak hogy nem szerette Fantomot, de egyszerűen irtózott tőle, amikor az edzéseken mellette haladt, fej fej mellett, mintha a tükörképe volna. A vágót Rapid vezette – erőteljes, egyenletes iramban, de akárhogy hajtotta a zsoké, az oszlop előtt lemaradt, előreengedte Fantomot. Igaz, alig egy-két fejhosszal.

Rapid nem fogta fel mindjárt, mit akarnak tőle az emberek. Sem a sarkantyú, sem az ostor

nem váltotta ki belőle azt, ami később magától bekövetkezett. Váratlanul, villámcsapásszerűen világosodott meg előtte a talány: azt akarják, hogy győzzön. Megértette, hogy az emberek, akik eleinte nyugodtan ülnek a lelátón, miért változnak meg nyomban, amikor a lovak elrobognak előttük. Gyönyörű, erőt sugárzó látvány ez nekik – elakad tőle a lélegzetük. Az emberek szinte megbűvölve nézik, ahogy a lovak átrepülnek az akadályok felett, és gyorsan tovasikló lavinává folynak össze, miközben patáik villognak, döng a föld, és a zsokék színes mellényei, ostorai csattognak-suhognak a levegőben. Messze elnyúlva közelednek a kanyarhoz, és a felajzott lelátó homályos háttére előtt zihálás, horkantások sokasága hangzik fel és egy felbukó ló fájdalmas, rögtön megszakadó nyerítése. És már ők vannak az élen – Fantom és Rapid. Amikor a célegyenesbe érnek, szélvész korbácsolta tengerárként csap le a lelátóról, és feltornyosulva hömpölyög feléjük a sűrű, emberi hangzavar. Mindenfelől izgatott kiáltások röpködnek: egyesek Fantomot buzdítják, mások – gyengébben, kisebb hangerővel – Rapidot. Mögöttük pedig a ledöngölt talajon még fut a szétszakadozott mezőny, de azt már nem lehet hallani – sem a pályán, sem a tribünökön.

De egyszer csak egy pillanatra minden elnémult – a lelátók, a hangszórók, még maga a föld is. A finisben Rapid felfoghatatlanul lágy mozgással elszakadt Fantomtól, és hosszan elnyúló teste, farka után fehér, áttetsző nyom húzódott.

Ezen az első akadályversenyen Rapid, mintha elhatározta volna, hogy elég volt átengedni eddig az elsőséget Fantomnak, könnyedén – öt-hat testhosszal lehagyta őt.

Az emberek másként ítélték meg a dolgot: véletlen volt.

Rapidot már felvették az aukcióra kijelölt tenyészállatok jegyzékére.

És elérkezett az aukció előtti felvezetés napja. A bizottságnak két új tagja volt: a bizottság feje, egy sovány, bajszos öregember, akinek testtartása lovastisztre, nézése zálogházi becsüstre vallott, s a társa: Filip Tolkunov zsoké.

Az eleinte szétszórtan álldogáló, félhangosan beszélgető bizottság lassan összeverődött, tagjai várakozóan, szomorúan elhallgattak – nem ünnepre jöttek... A tenyészcikók jól voltak összeválogatva – mind tiszta vérű, elsőosztályú mének voltak. Egymás után vezették fel őket kantárszáron tartva. A hollófekete, aranyos-pej, tarka, sötétpej, csillogóra kefélt szőrű csödörök és kancák mintha megéreztek volna, hogy valami szokatlan dolog vár rájuk, ijedeztek, makrancoskodtak. A saját és a szüleik neve hallatán – mindegyiket hangosan jelentették be a felvezetők – megdermedtek, és fülüket hegyezve várták, mi következik.

De egyelőre nem történt semmi különös.

A messziről jött öregember halkán beszélt valamiről, mintha ügyet se vetne a soron következő lóra. De mindenki tudta: tekintetével megragad minden vonalat, minden lábszárat, és egy utolsó, futó pillantással a ló egész küllemét. Tanácskozott a házigazdákkal, bár nem szorult a tanácsaikra; azok tudták, milyen lovak utódjait adják át és miért, ám az öreg csak saját tapasztalatában és szemében bízhatott.

Felvezették Rapidot. Az öreg, mint eddig is, mintegy véletlenül ráhunyorított, mondott valamit. Aztán lassan, mint aki nehéz álomból ébredszik, kiegyenesítette a hátát, és alaposan megszemlélte a lovat. A hideg, kicsit mesterkélt idegenkedés eltűnt az arcáról, vonásai felderültek, mintha éles, reszkető fénycsík vetült volna rá a lóról. Az öregember jól megnézte a mellette állókat. Tekintete megállapodott Tolkunovon. Annak magának is egy kicsit lónak kellett lennie, hogy éppolyannak lássa Rapidot, mint az öregember.

Tolkunov rokon lélek volt: ő is felfogta a ló titokzatos-csalogató hívását, amely láthatatlan lánggal perzselte meg a szívét.

Mindannyiukat nyugtalanság kerítette hatalmába, úgy tetszett, a fehér csödör valami olyat tud a rábámuló emberekről, amit azok nem szeretnének hallani. A nézés okos, kicsit hetyke, sőt csúfondáros. Finom, pettyezett szőre alatt tüzes erő lüktetett, sima farán, ruganyos hátán, hosszú nyakán perzselő fény futkározott, s kékesen csillantak fel fekete szemgolyói. A ló mozdulatlaná dermedt, mintha egy festményen állna, de még ebből a csalóka szelídségből is érződött, hogy alig várja a száguldást.

A felfokozott izgalmat halk, rövid sóhajtás oldotta fel. Az öreg kihúzta Rapidot a listáról. Senki sem csodálkozott, amikor Tolkunov zsoké megkérte a méntelep igazgatóját, hogy bízza rá a csődört. Másnap reggel a zsoké gyorsasági próbát tett a lóval. A belovaglás előtt lopva végignéztek egymáson. A zsoké cukorral kínálta a lovat, gyöngéden megpaskolta, felnyergelte. A csődör csak egyszer próbált meg ravaszul kitörni; már az első kört futották, amikor hirtelen felvágta a farát: vajon elég erősen ül-e a zsoké a nyeregben? Az szilárdan megülte, meg se büntette – nem is volt nála ostor –, s rögtön továbbhajtotta. A célegyenesben szorította az oldalát, megrántotta a kantárt. A ló engedelmeskedett az ösztökélésnek, és vágatni kezdett, egész testével elnyúlva, követhetetlen gyorsasággal lendítette előre magasra fölkapott lábait. Örült a fénynek, a szél süvítésének. A pálya végén álló, veréb nagyságú emberalak lassan kivehetővé vált, úgy tűnt, mintha velük szemben száguldana ő is. Az ismerős zootechnikust magával ragadta a látvány, és nem figyelte a stopperórát – a szemképráztatóan sebes paripát bámulta. Még egy kört, és megállították a stoppert. Amikor leugrott a fűbe, a zsokénak mintha elakadt volna a lélegzete, nem kérdezte meg rögtön: mennyi? A válasz hallatán belekapaszkodott a ló sörényébe, és fanyar szagú, gőzölgő melegébe fúrta arcát. Zsoképályája húsz esztendeje alatt első ízben sírva fakadt. Nem szégyellte magát a ló előtt, melyet sokáig keresett és várt. Elérkezett az első, talán az utolsó elégtétel számára.

El is kezdődött a kérdezősködés: hogy történhetett, hogy majdnem túladtak ezen a paripán?

A méntelepieknek eszébe jutott a lovász, faggatni kezdték, és az egyre zavarosabban mentegette magát, ugyanúgy meg volt zavarodva, mint azon az éjszakán, amikor szembe került a talánnyal, és végül – hogy megkönnyítse mások számára a megoldást – kijelentette: sötét volt az éjszaka, megkavarhatta a rossz lélek. Lehet, hogy összecserélte a csikókat. Lehet, hogy mégsem.

Ettől a vallomástól semmi sem lett világosabb. Az egész lovat valamiféle homály vette körül, értetlenül álltak származásának rejtélye előtt. Titok övezte. Ám a ló előkelő külleme, látszólag törekeny teste, melyet mintha hóból gyúrtak volna a szelek, nem sokáig adott okot a találgatásokra. Nem sokáig – az első rajtig. Csak a többi lovat és a legtapasztaltabb lovasokat nem tévesztette meg első látásra: ez ő, az igazi.

De mindez azután történt. Egyelőre, amint eldöntötték, hogy Ficsúr és Taljánka az igazi szülei, meg kellett változtatni az előző nevét. Tolkunov zsoké emlékezett a régi hagyományra: a névnek tartalmaznia kell a szülők nevének kezdőbetűit. Az, hogy a hirtelen eszébe jutott szó túlságosan is közkeletű a lóbarátok körében, nem zavarta. Úgy villant fel benne, mint egy jóslat, villámcsapásszerűen és határozottan: Favorit.

Favorit már nem volt ura elszibbadt testének. Nyomban elesett, amint a gépkocsi vadul megugrott. A rakodótér elülső pereme a torkába vágott. Megpróbálta fölszegni a fejét, hátrébb csúszni, de a rövidre húzott bőrszík visszakényszerítette előbbi testtartásába. A gépkocsi gyakran fékezett a kátyúk miatt, és Favorit ilyenkor kaparászni kezdett a patkóival, a mozgásokat összehangolva megpróbált lábra állni. Hiába, folyton visszaesett, amikor a dömper zökkenőhöz ért.

Sötétség borult a szemére, amely hol eloszlott, hol újra rászállt; Favorit úgy érezte, hogy zavaros, forró permeteg szítál rá egy fullasztóan sűrű felhőből, végigfolyik a homlokán, a szemén, és véresen gyűrűzik az orrlyukaiban. A felhő beburkolta, nyomasztó súllyal nehezedett rá, ugyanakkor magába szívta a fájdalmát, elringatta. A sűrű ködön időnként átvillant a magasról tűző napfény, amely szétmorzsolódott rajta, és perzselte – mintha felhevített zabszemeket szórtak volna rá marokszámmal. Favorit, akinek zsibbadtságtól átjárt tagjait ólomsúly igazta, rádöbbsent: így távozik, utolsó fellobbanásaival ingerkedve, az élet. Nem hagyta, hogy kihunyjon az öntudata, újra és újra megrázta magát, maga alá gyűrte a vödört. Az a hasa alá szorult, s így enyhült a nyakára nehezedő nyomás.

Az út pedig egyre csak zörgött alatta, rögöket vágott a kerekekhez, mintha ezzel csökkenthette volna a dömper sebességét.

Favorit úgy érezte, hogy ennek az útnak sohasem lesz vége, és addig kell a platón állnia, nem hallva a tavaszt, nem látva napját és eget, míg szája és orrlyukai el nem tömődnek sárrá vált porral, amely csomókba szárad és megfojtja. És nem is hitte el rögtön, hogy a kocsi megállt, amikor a motorberregés elhallgatott. Kétségbeesett erőfeszítéssel lökte előre a testét, és valahogy

feltápáskodott. Mezőn álltak, melyet ő vérvörösnek látott. Vörös volt a delelő nap is, bíbor ködbe burkolózott, és halkan zengett, bár az ég heve enyhült valamennyire. Favorit nem bírt sokáig a fénybe nézni – szemét felmarta a por, könnyezni kezdett.

Grahov ugrott le először a vezetőfülkéből, és szégyenlősen botorkált át az árkon. Ljoha álldogált egy darabig a kerék mellett, aztán leheveredett: köpcös teste a fűvön még fehérebbnek látszott, mint a parti homokon, csak a feje volt fekete. Grahovot visszatérőben nevetésre ingerelte az a fura gondolat, hogy Ljoha törzse és feje jó ideig külön életet élhettek.

– Összerázódtam – mentegetőzött Grahov. – Sokáig zötyögünk még ezekben a gödrökben?

– Gyenge a gyomrod – készségekedett Ljoha. – Az egyik kollégádat, azt, aki Kotyezsdában lakik, horgászni vittem a Zaporozsecemen. Hát az minden kilométerkőnél kiszállt. Mulatságos pofa. Eggyel több kereke van. Svájcisapkát hord, a köpenye filléres vacak, abban jár horgászni is, meg munkába is.

– Liszokomszkij talán? A tudományok doktora?

– Na és, ha doktor, akkor mi van? – kérdezte Ljoha. – Télen nyúlszőr sapkában jár. Szégyen. Látnád az enyémet: karakülprém, hetvenrubeles. Szép kis doktor! Vodka sem iszik.

– Nem mérhetsz mindenkit a magad mértékével, a vodkásüveggel.

– Egy üveg vodka nem is jönne most rosszul – élénkült fel Ljoha. – Menjünk be a faluba, gondold meg a dolgot, jó? Ha nincs pia, rosszabb, alig tudom tartani a szemem.

– Azt már nem! – tiltakozott Grahov. – Vagy buszra szállok, és irány haza.

– Hát a paci?

A beszélgetés valami másra terelte Grahov gondolatait, és mintha hangosan ki is akarta volna mondani, de meggondolta. Csüggedés fogta el, hűvösen mérte végig Ljohát, a dömpert, mint aki nem érti, miért kell itt lennie – és nem ott, ahova vágyik.

– Na, nyögd ki, nyögd ki már! – váltott hirtelen gúnyos hangra Ljoha, akinek nem kerülte el a figyelmét Grahov zavara. – Mi van otthon, ég a ház?

– Várnak rám – szólt sóhajtván Grahov. – Harmadik napja várnak.

– Kivárják a negyediket is.

– Akkor már késő lesz.

– Kusonova talán, Szvetlana? Mit köntörfalazol?

– Nem.

– Mégiscsak menyecske van a dologban.

– Nem menyecske, hanem lány.

– Tarabonovóban vár, igaz?

– Hát ezt meg honnan tudod?

– Ljoha mindent tud, hiába köntörfalazol. De ne félj! Nem árullak el! Még a télen láttalak titeket a Méhecske presszó előtt, ott álldogáltatok. Rosszul ismered te Ljohát.

Ljoha feltápáskodott a fűből, és könnyedén megveregette Grahov vállát, s ezzel a röpke, megvesztegető mozdulattal mintegy lesöpörte róla a nyugtalanság foszlányait. Mindketten felvidultak, gyorsan felmásztak a vezetőfülkébe, és elindultak. Elől, a széles dombháton túl, füstcsíkok kanyarogtak az égen; falu volt ott, a korábbi kerületi székhely.

Most, hogy sikerült megpuhítani Grahovot, Ljoha vidáman hunyorított a nyüzsgő falura, mintha célba vette volna.

– Láttalak titeket – ismételte meg Ljoha. – Csinos kislány. Játékszer. El lehet vele játszozni. Vagy másra tartogatod?

– Nem egészen világos, mire gondolsz – szólt Grahov.

– Szórakozásra vagy haszonra. Mire kell neked?

– Ez bonyolult kérdés – mondta Grahov. – Nem lehet erről ilyen utilitárisan gondolkodni.

– Te meg ne bújj a szavak mögé! – vágta rá Ljoha. – Nincs ebben semmi bonyolult. Értem én a dolgot, itt van Szvetka Kusnova, ő haszonra való. Ég a kezében a munka. Az ilyen asszonnyal egyszerűbb az élet. Nem különösebben takaros, de tisztában van az értékével. Kimaradozni nem fog, kitart az ura mellett. Hacsak nem riherongy persze. Akkor viszont rögtön ki kell dobn.

Ismerem én a famíliájukat. Tejben–vajban fürösztének majd. De ezzel a játékszerrel még nem tudhatod, mire lyukadsz ki. Elvégre szép, nem igaz?

– Szép – erősítette meg Grahov, szórakozottá válva és jólesően elgyengülve, mintha csak maga előtt látta volna a lányt. – Gyönyörű.

– Akkor hát a szépségéből fog élni – mondta Ljoha. – Ahol szép az asszony, örökös nyüglődés az élet. Haszon semmiféle. Azt mondom például: ez a paci szép, és tehetséggel van megáldva, de nekünk mi hasznunk van belőle? Épp ellenkezőleg. Persze nem mondom igazat. Neked van belőle hasznod. Ő tart el téged.

– Közvetve igen – hagyta rá Grahov, aki csak fél gőzzel vett részt a beszélgetésben.

– Róluk írod a disszertációd?

Az ismerős szó mintha felrázta volna Grahovot, kihúzta magát, tekintetéből és egész alakjáról szinte sugárzott, hogy Ljoha rossz helyre dugta az orrát, de valami nem engedte, hogy lerázza őt. Aztán megértette, hogy ennek oka – csupasz lába és hasa, melyek, bármilyen nevetséges is, ruhátlanságukkal megakadályozzák, hogy fölényben érezze magát a sofőrrel szemben, aki a legnagyobb szentséget merte a szájára venni. Lekezelően szólt hozzá:

– Mesét írok a fehér bikaborjúról. Akarod tudni, mi a címe? *Gázenenergetikai anyagcsere és metabolizmus a kancák emésztőrendszerében különböző hőfokon*. Nem érted?

– Miért is érteném? – válaszolta Ljoha csodálkozás nélkül. – Én mást értek meg belőle: meg kell csinálnod. Nem az ördög öreganyjának, neked kell. A bolond is megérti. Te is érts meg, hogy én sem csak a fizetésemből élek. Van, akinek ez talán nem tetszik. Az ilyenek, akár a kertész kutyája: ha nekik nem, másnak sem. Vagy mint az én Tatyankám, aki butaságból beköpött. A lányom hatodikos. Feladtak nekik egy fogalmazást, hogy aszongya: ki az apátok? Erre ő mit ír? Az apám eladta a lopott deszkát, leitta magát a sárga földig, és részegen vett nekem egy kabátot. Én abba a kabátba három év múlva növök bele, egyszóval nem az én méretem. Fut hozzám a tanárnő, orrom alá dugja a fogalmazást. Hogy aszongya: mit jelentsen ez? Valahogy kivágtam magam. Még szerencse, hogy épp józan voltam. De aztán kiosztottam az én Tatyankámat három évre előre, hogy okuljon belőle.

– Így nem lehet – mondta Grahov. – Ez nem jó módszer.

– Hát én így csinálom, ahogy engem tanított meg az apám, hogy tartsam a számat. Előbb adott egy kupica vodkát, aztán le a nadrágszíjat. Feldobta az embert, de le is ejtette. Felérték a dombhátra, kitérült előttük a táj a szürkén és elmosódottan kanyargó házsorokkal.

– Meg kell nézni, mi van a lóval – szólt Grahov. – És fel is kéne öltözni.

– Ne izgulj – nyugtatta meg Ljoha. Tudom, merre kell menni. Nem először járok itt.

– Lovat szállítottál?

– Téglát hoztam. Semmi különbség, zsernyákat erre mutatóba sem találsz. Megvártok közben, amíg beugrom a teázóba.

– Vodkáért?

De Ljoha már lekanyarodott az útról, elhajtott a faluszéli almáskert kerítése mellett, beállította a dömpert egy üres telekre. Miközben Grahov összehajtogatott ruhadarabjait kereste a lába előtt, Ljoha felrántotta a nadrágját meg az ingét, és meglépett a társa elől.

5.

Ljoha nem egyedül jött vissza. Egy kerékpáros férfi állt le az út szélén. Ljoha a volánhoz ült, és miközben megfordult a dömperral, a férfit figyelte; az, lassan tekerve a pedált, elindult előttük. Grahovot meglepte az a jelentőségtelenség, amellyel Ljoha és az idegen haladt az úton – ki tudja, hová? Ljoha hallgatott, amíg be nem hajtott egy udvarba. Kőház, tornác, pajta.

– Nem beteg ez a ló? – kérdezte a házigazda, miután árnyékba állította a kerékpárját. – Nehogy megfertőzze a jószágaimat!

– Szoszenkibe való – felelte Ljoha. – Hogy az út milyen... A gépet is kinyírja, meg az embert magát is.

A házigazda külseje alapján nem látszott idevalósinak sárgásbarna arcával, de volt rajta valami simára dörgölt kerekdedség, valami különös, puha jelentéktelenség, amivel mindenütt nélkülözhetetlenné válhatott. Olyan éles, fürkésző tekintetet vetett Grahovra, hogy az azután sokáig nem tudott szabadulni az érzéstől, hogy mérlegre tették. A mérlegnyelv kilendült, s miután egy Grahov számára láthatatlan skálán megmutatta, mennyit nyom a tudós, újra megállapodott a nullán.

Minden arra vallott, hogy Ljoha és a házigazda régi ismerősök, ezért vannak olyan bensőséges viszonyban, ezért értik meg félszavakból is egymást. Amikor Ljoha közölte, hogy a ló Szoszenkibe való, a házigazda egy szemvillanással nyugtázta az értesülést, és megnyugodott; amikor pedig Ljoha megjegyzést tett az útra, megint csak megértett valamit.

– Deszkád nincs? – kérdezte Ljoha, miután körülnézett, de sehol se látott.

– Egy ócska ajtó – mondta a házigazda.

– Az is megteszi.

A házigazda elindult a pajta felé.

– Úgy látszik, ebédelni jöttünk be – vélte Grahov, és Ljohára nézett, megerősítést várva.

– Eltaláltad – derült fel Ljoha képe. – A lovat egyelőre lerakjuk, beállítjuk a pajtába, megitatjuk, megetetjük. Rá is rá fér egy kis pihenés. – Megvárta, míg Grahov felfogja és elraktározza a szavait, majd halkán hozzátette: – Mi meg elugrunk ide a közelbe.

– Ez már nem tetszik nekem – mondta Grahov, fel-alá járkálva az udvaron. – Maga egyszerűen a bolondját járatja velem. Mit gondolt ki már megint?

Hangja nem volt haragos, még csak határozott sem. Úgy beszélt, mint aki még nem jutott végleges elhatározásra.

Ez nem kerülte el Ljoha figyelmét.

– Hát jól van – mondta, felhagyva a próbálkozással, a gazdának pedig, aki egy hosszú, korhadozó ajtólapalattal jött elő, intett, hogy dobja le.

Grahov alig érthetően beszélt, mert fájt a feje. A vidámság könnyű köde, amely eddig felélénkítette, most megdagadt, nyomta belülről. Leült egy gerendára a pajta mellett, de a feje ijesztő súllyal kívánczolt lefelé, a trágyába.

Ljoha és a házigazda sugdolóztak egy darabig, majd bementek a házba, de Ljoha rövidesen megjelent a tornácon, és odaszólt Grahovnak:

– Gyere! Igyál egy kis kvaszt!

Grahov szomjas volt, ezért az illendőség kedvéért egy kicsit kérette magát, aztán felkelt a gerendáról, és elindult Ljoha után. Amikor átlépett a küszöbön, önkéntelenül megigazította a zakóját, végigsimított a haján, mintha tévedésből rossz helyre nyitott volna be. Lakktól csillogó, fekete pianínót pillantott meg, szép selyem könyvjelzős kottafüzetet, kerek zongoraszéket. Csillogott a padló, csillogtak a tükrök, az aranyozott keretekbe zárt üveglapok, de hogy milyen képek voltak az üveg alatt, nem volt módja megnézni, asztalhoz szólították. Grahov leült, de tekintetét továbbra is a pianínó vonzotta, szerette volna megkérdezni, ki játszik rajta. A házigazda ide-oda cikázott a szobában, halkán csörrentek az edények, és az asztalról savanyított alma, hónapos retek illata áradt. Grahov szenvtelenül nézett a bepárasodott palackra, és nem tiltakozott, amikor Ljoha neki is töltött.

– Értem én, nem kívánod, de ha kínálnak, nem utasíthatod vissza – mondta Ljoha. – Meg épp a legjobbkor is: kutyaharapást szőrivel...

– Egy kevéske jót tesz – erősítette meg a házigazda, aki maga is asztalhoz ült. – Nem iszunk, hanem kúráljuk magunkat. A kvaszt, gyerekek, most vettük ki a hűtőszekrényből.

Grahovnak égszínkéék kristályüveg kupicába töltöttek, maguknak pohárba. Hízalgő, de kényelmetlen is volt Grahovnak a megkülönböztetés, igyekezett fintorgás nélkül felhajtani az italt. Hideg kvasszal öblítette le, almát, retket, szalonnát harapott hozzá, majd újra ivott. Továbbra is nyomást érzett a fejében, de az előbbi sajtó fájdalom elmúlt, bágyadság követte.

A házigazda forró, porhanyós krumplit adott körbe, vágott még a márványra emlékeztető szalonnából, s megint ittak. Amikor a harmadik kupicát emelte a szájához, Grahov már nem érezte a vodka szagát, nem kavarta fel, mint eddig minden kupica után. Bármi, amihez csak hozzáért,

selymes tapintású lett, csiklandozta az ujjait, még Ljoha és a házigazda hangját is lágynak és kellemesnek találta.

– Zenét! – követelte váratlanul Grahov. – Bachot!

– Bah-bah! – csatlakozott Ljoha

A házigazda egyszerre zavarba esett, de gyorsan feltalálta magát, s ezt mondta kitérően:

– Ha volna ideje az embernek tanulni! De mindig csak a munka: hol ezt kell csinálni, hol azt.

– Igen – szólalt meg Ljoha. – Drága jószág. – Töprengett egy kicsit, és hozzátette: – No, azért nem drágább, mint mondjuk egy Urál motorkerékpár.

– Meg akart engem tanítani valaki – mondta a házigazda. – A százegyves kilométerkőnél laktunk. Csupa sötét ember élt arrafelé. Szóval... No, muzsikált ott egyvalaki. Zenész, valutaszerző. Ő aztán mindenfélén tudott muzsikálni. Fogott egy fűrész, és már játszott is rajta. De olyan primán, hogy a kutyák vonítottak tőle. Borosüvegeken is. Szétrakta őket...

– Teli üvegeken? – szakította félbe Ljoha.

– Üresek.

– Így igaz, testvér. Én meg a múlt nyáron Kijevben voltam. – Ljoha fontoskodó képet vágott, kihúzta magát. – Voltunk abban az izé... lavrában. Művészek énekelnek ott.

– Talán imádkoznak?

– Dehogy. Állnak és énekelnek. Liturgiát. Nem mondom, egész jól. Az igaz, hogy az embernek sírni volna kedve.

– Művészet – kapcsolódott a beszélgetésbe Grahov. – Tehetségek és rajongók... Örök téma. – Nem tudta hirtelen, mit mondjon még, de szerette volna kielégíteni a feszült várakozást, amit szavai a házigazdában és Ljohában keltettek, így hát folytatta: – Egyszer Mozart, ha jól tudom, már ágyban volt, és a szomszéd szobában zongorázó fia játékát hallgatta. Az játszott valamit, de nem fejezte be. Az utolsó előtti hangjegynél abbahagyta. No, mondjuk így... – És hogy valami közismerettel tegye világossá a a dolgot, rágyújtott egy nótára: – Zúgott a nádas, a fák hajladoz... Értették? – kérdezte. – Hajladoz... És így kellett volna befejeznie: hajladoztak.

– Elhagyta a „tak”-ot – bólintott rá komolyan a házigazda. – Mintha a macskának lemaradna a farka.

– Na és? – hajolt Ljoha a házigazdához. – Talán megunta, hagyta a fenébe.

– Mozart feküdt, feküdt... – folytatta Grahov. – Éjfél tájban aztán fölkelt, odament a zongorához, lecsapott a billentyűkre – befejezte.

– Lecsapott a „tak”-ra – találta ki a házigazda.

– Úgy van.

Ljoha összeráncolta a homlokát, és komoran kérdezte:

– És mit akart ezzel bizonyítani? Nézze meg az ember: „tak”. Micsoda marhaság! Grahov meg akarta magyarázni, de nem tudta, mert a házigazda megelőzte:

– Akkor hát nekünk is le kéne csapni.

– Ez az! Ezt én is értem vidult fel Ljoha.

Ittak, falatoztak, és Grahov fokozatosan elvesztette önkontrollját, lágyan himbáló hullám kapta hátára, hintáztatta föl-le...

– Tudjuk – szólalt meg hirtelen, nehezen mozgatva megduzzadt, forrón lüktető ajkát. – Bármilyen furcsa... némely lovak is szeretik a zenét...

Grahovot nevetőroham fogta el, a kábultságig könnyűnek érezte magát, s később arra emlékezett csak, hogy odatántorgott a pianínóhoz, és megpróbált játszani rajta, majd a fényképalbumot lapozgatta, összevetve a napbarnította pionírt a házigazda mostani fizimiskájával, s ettől ismét nevetnie kellett. Aztán kivitték valahová, levették a zakóját és a cipőjét, lefektették.

Ljoha valahogy letalált a tornácról, és elindult a dömper felé. A kétszárnyú hátlap saját konstrukciója volt, a fogantyú kétszeri elfordításával lehetett lenyitni. A házigazda Ljoha háta mögé állt, és hitetlenkedve figyelte, mint aki nem bízik az elgondolás sikerében.

– Tartsd oda az ajtót – utasította Ljoha, aki alig bírta nyitva tartani a szemét. – Felemelem a rakodóteret. Mit bámulsz? Hát egy kicsit beszívtam, majd elmúlik.

A házigazda bágyadtan mozgott. Apró, ürge szemét többször is végigfuttatta Favoriton. Az ajtót meredek szögben támasztották a plató hátsó pereméhez, de már nem volt idejük jobb módot találni a ló leszállítására. A házigazdában ismét kétely ébredt, és le akarta beszélni Ljohát, de az már beült a vezetőfülkébe, és bekapcsolta az emelőt.

A plató megrándult, Favorit összehúzta magát, amikor meghallotta a zümmögő hangot, és most a lökéstől előreesett, patáival a vasat kaparászta. Az összelapított vödör lerepült, és megijesztette a házigazdát. Nyomában földre esett a kurbli és a vászonzsák, amelyből nedves, sárga zabszemek szóródtak szét a fűvön.

A plató egyre emelkedett, és bárhogyan igyekezett Favorit megkapaszkodni, lassan csúszni kezdett lefelé.

A házigazda nem is annyira a lovat, mint inkább magát féltette – attól tartott, hogy a ló agyonnyomja –, ezért épp csak odatartotta az ajtót. Nem vette rögtön észre, hogy a ló lóg a gyeplőn. Favorit kétségbeesetten erőlködve próbálta hátsó lábaival megtartani magát a platón. Az ajtó lebillent, a ló lábai megcsúsztak, ő maga görcsösen kinyúlt, hörögni kezdett. A házigazda félreugrott egy biztos helyre, s előbb hátrasandított a kapura, aztán futott csak a vezetőfülkéhez. Egy szó nélkül csapott be öklével az ablakon. Vállon vagy nyakon találta Ljohát, amitől az meglepődött, és dühösen ordította:

– Mit csinálsz, te barom?!

– Lóg – mondta fojtott hangon a házigazda. – Mindjárt megfullad.

Ljoha odaugrott a lóhoz, és egy pillanatra kijózanodott. Ez a pillanat elég volt arra, hogy felfogja, mi fenyegeti.

A ló az égnek meredő platón vergődött, mint egy hatalmas, hosszú hal. Nyöszörgő hang hallatszott a belsejéből, izmai görcsbe rándultak, meg–megvonaglott. Hátsó patái majdnem leértek a földre. Patkói kékesen villogtak, a fület nyirbálták.

Az emelő üresjáratban ereszkedett vissza, a rakodótér saját súlyától süllyedt le – még gyorsabban ment volna, ha teher nehezedik az elejére. Ljoha feszültté vált és elvörösödött, bemászott a ló lábai alá, valószínűleg meg akarta emelni egy kicsit, de már az első próbálkozástól elsötétült előtte a világ. Elmászott onnan, összegörnyedt és felhördült:

– Ne állj ott, te hülye! Adj egy kaszát!

A házigazda elrohant a pajtába. Amíg ide–oda száguldozott, Ljoha felállt. Kitépte a kaszát a házigazda kezéből, rányomta az erős bőrgyeplőre. A kasza beleakadt a bőrbe, pengéje elhajlott, de nem vágta. Amikor a ló már elcsendesedett, Ljohának végre sikerült beakasztania a pengét, egy csavart mozdulattal megrántotta, és a gyeplő elpattant. A ló homokzsákként szánkázott le, és az oldalára puffant.

A fény sokáig birizgálta Favorit behunyt szemét – a zöld előbb pirossá vált, majd felforrósodott, amitől a feje lángolni kezdett, és mintha szét akart volna folyni. Száraz, metsző fájdalom hasított a nyakába, beleszúrt a sörényébe, s ott megállapodott, mintha a mögött már nem folytatódna a teste. Eppilyen hosszú ideig nem érezte a tagjait egyszer, még csikókorában, amikor felbukott a réten. Pajkos kedvében nem nézett maga elé, és nekiszilajodva át akart ugrani a patakon, de gyöngye lábai megbicsaklottak. Anyja sokáig harapdálta és cibálta a fülét, hogy magához térjen.

Szemébe és fülébe visszaköltözött az élet... Mintha a víz alól jönnének, bugyborékoló emberi hangokat hallott.

– Él – mondta az egyik.

– Kösd meg a lábát, nehogy megugorjon.

– Talán most menetek kéne, halasszuk el ezt a dolgot. Nehogy aztán baj legyen belőle.

– Miket hordasz itt összevissza? Behajtjuk a pajtába, és lelépünk. Amíg a tudós duruzsol.

– Nem magam miatt mondom.

– Magamért én felelek. Állítsd fel a lovat, ne fetrengjen itt az udvar közepén. Üss a farára!

De Favorit magától is felállt. Felállt és megingott: valami tompa hanggal végighömpölygött benne, torkában eleredt a vér. Nem folyt sokáig, összegyűlt a szájában. Favorit nem mutatta meg az embereknek.

...Tolkunov zsoké hosszú időn keresztül próbálta kibogozni Favorit leszármazását.

Nem hagyatkozhatott az emlékezetére, mint azelőtt, mert meggyengítette a betegség, ezért füzetet kezdett vezetni, mihelyt kiderült Favorit telivér származása. A másik ok egy homályos, időnként egy ijesztő előérzet volt, az, hogy Favorit az utolsó ló a számára, amely nem is kárpótlásul hanem élete utolsó, erős fénysugarául adatott meg neki. Volt még egy oka – az a vágy, hogy bebizonyítsa: nyomára akadt az egykor elveszett és elfecsérelt vérnek. Tudta, de csak keveseknek árulta el, hogy Favorit szépapai ágon az orlov-rosztopcsini fajtától származik. Öreg lószakértőkkel levelezett, átvizsgált minden hozzáférhető iratot, kibogozta, majd újra összekötötte a szálakat, míg végül kirajzolódott előtte e fajtának a kihaláshoz vezető útja. Az utolsó fényképek, melyek megőrizték e büszke, erős lovak alakját, azzal az egész küllemükben ott bujkáló lánggal, amely még a holtakat is feltámasztotta volna, a háború előtti években készültek. A mezőgazdasági kiállításon mutatták be a fajtát. És régen kiderült, s régóta nemcsak Tolkunovot izgatta a dolog: a legjobb hazai fajtát sodorta el titokzatos útján a háború. Nyomtalanul söpört el egész fiatal vagy növendék méneseiket, s a megmaradt lovakat egyenként ragadta el.

Nem egyedül Tolkunov kereste a vér nyomdokait, de megtalálni – s ebben napról napra biztosabb lett – egyelőre csak neki sikerült. Lassan és fokozatosan, lépésről lépésre rajzolódott ki Favoritnak mint nemes vér hordozójának hűséges képe. Már csak egyetlen dolog volt hátra: elismertetni őt a fajta folytatójának.

A versenyeken erre sem volt szükség. Ott elismerték őt – szerették és tartottak tőle. A díjfutó versenyeken egyre gyakrabban úgy hajrázott, mintha ő maga is győzni akarna. Úgy tetszett, *gondolkodott*. Egyszer egy ugrás után – Favorit rögtön vágára váltott – a zsoké visszafogta, de aztán rájött: nem kellett volna. A többi ló összefogott ellene, és „egérfogóba” zárta Favoritot, a veszedelmes vetélytársat. Szorosán körülfogták, előre és oldalt egyaránt elzárták az útját – levegőhöz is alig jutott. A célegyenesig futott beszorítva. A zsoké már kezdte feladni. Ám Favorit nem is meglátta, inkább csak megsejtette, hogy a két előtte haladó ló közt keskeny rés nyílik, amely máris összezárul, ha egy szempillantás alatt nem surran át rajta. Elkeskenyült testtel, ruganyosan elnyúlva siklott át a résen, és a zsoké most már a lóöszönre bízta magát, és szabadjára engedte: sőt egy kurta buzdító kiáltással mintegy megsarkantyúzva, vakmerő, lendületes száguldásra ösztökölte. Favorit teljes erőből vágta az elsőként ért a célba.

...Voltak pillanatok, amikor kettejüket – az embert és a lovat – különleges, titkos rokonság fűzte össze, egységes, összehangolt mozgásuk egy egésszé forrasztotta őket. Ebben az összeforrottságban volt valami csodaszerű, de nyilvános csoda, hiszen mindenki szeme láttára jött létre.

De nem tetszett mindenkinek. Nem minden versenyt nyertek meg olyan könnyedén, mint ahogy az kívülről látszott.

Múlt ősszel, esős időszakban, az egyik nap különösen nyomasztó és sivár volt. Zavaros eső szemerkélt, ragacsossá áztak a lehullt levelek. Az eső elállt, és ködöt hagyott maga után, bizonytalan, szürke ködöt, amely szétfolyt a versenypályán, ellepte a lelátókat. Favoritnak nem volt szokatlan a nyirkos idő, örömmel várta a versenyt, tudta már, hogy az következik. A bokszba behozták a vizet, zabot adtak, és a lovász vidáman beszélt hozzá, kacsingatott rá: ne hagyj cserben! Saját emberük volt, méntelepi, Favorittal és Tolkunovval jött, a ragyás képű, jókedélyű Szavvics lovász. Csöndes, szelíd természet volt, ezért is foglalt el szerény helyet Favorit emlékezetében.

Pokróccal letakarva vezették ki a bokszból. Tolkunov kék mellényben, puha csizmában jött ki eléje a mázsaházból, könnyű macskaléptekkel járt, nesztelenül. De Favoritnak mégis feltűnt, hogy a nyeret, lovaglósapkát, védőszemüveget valahogy nem úgy tartja a kezében, mint máskor. Valamitől lehangolt, ideges volt. Miközben felnyergelte Favoritot, bekapcsolta a haslókat, eligazította a nyeregbélest, ujjai a szokott izgalommal cirógatták az oldalát, farát, becézték a lovat. És Favorit mégis úgy érezte: mintha kicserélték volna. Nem, nem betegedett meg – az emberben bujkáló betegséget mindig észrevette. Itt most másról volt szó.

A rejtély megvilágosodott, amikor másodszor is rajthoz kellett állniuk. Az elsőnél a szomszédos csődör Favorit elé ugrott, keresztezte az útját, tumultus keletkezett. És amikor Favorit

másodjára is azt a csődört pillantotta meg maga mellett, megértette, hogy ez nem lehet véletlen. A hatalmas termetű, vörös csődör folyton belekötött a szomszédaiba, mértéktelenül heves volt, s közben Favoritot leste ibolyakék szeme sarkából. Illett hozzá a lovasa – vörös hajú, holdvilág képű.

Megindultak. Favorit rögtön élre tört – alacsonyan, elnyúlt testtel vágtatott, patái fürgén hányták szerteszt a puhára ázott földet, és a pálya simán, engedelmesen terült a lábai elé. Átlendült az első akadályon, majd a másodikon, és már a kanyarban volt, amikor visszanezett. A vörös már majdnem utolérte. Ostorcsapások cikáztak az oldalán. A nyomában, kissé lemaradva, egy kupacban haladt a mezőny. Favorit még egyszer hátranézett: lehetséges, hogy ez a vörös, kövér, túltáplált állat megveri őt?

Tolkunov nem ösztökélte, mintha nem is vett volna észre semmit, csak remegő lába árulta el izgalmát. Mi lesz hát?

Favorit letért egy kicsit a szegély felé – menjen isten hírével!

A vörös melléje ért, a többiek is utolérték, de Favorit éberén figyelte őket, nehogy el tudják zárni az útját. Nem maradt el a tisztátalan kéz cselvetése. A robusztus legény jobb kezével, mintha csak véletlenül tenné, félrerántotta a vöröst, Favorit szügyébe célozva. Favorit nem tudta már visszafogni lendületét, és a köd szürke leplében, egy bírói szem nem látta helyen összeütközött a vörössel, fogukat vicsorítva, fehér párát fújva torlódtak egymásba. A vörös eszelős horkantással vágódott ki mellőle, és eltűnt.

Favorit továbbfutott, és azt várta, mikor szedi össze magát Tolkunov. Az összeütközés pillanatában úgy rémlett neki, hogy ő és a zsoké egy test, melyet ugyanazok a pattanásig feszülő inak és ugyanazok a vérerek fonnak át, és egyetlen közös szív hajtja rajtuk keresztül ugyanazt a vért. S ezért izmait összehúzza, olyan óvatosan lendült előre, mint akinek nemcsak magára kell vigyáznia, hanem arra a testrészére is, amivé Tolkunov vált a számára. Egyszerre érezni kezdte őt csapzott hátával, sörényével és minden porcikájával, amivel megtartotta a nyeregben, s nem hagyta összecsuplani, lezuhanni.

Már nem volt szüksége ösztökélésre. A zsoké nem szorította meg az oldalát, nem rántotta meg a kantárt, s Favorit rádöbbedt: Tolkunov sajnálja őt. Egy másodperc alatt megszületett benne a döntés: utánuk! Dühödt szenvedély viharzott végig rajta, korbácként sújtott a lábaira, mázsás terhektől szabadította meg, s ő – haragtól és diadalmámortól üzve – robogni kezdett előre, a felkélő messzeségbe. Hosszú és mámorítóan könnyed ugrással iramodott meg, s a következő – rövid és pontosan kiszámított – ugrással utol is érte a mezőnyt. Jóval a sövény előtt lökte el magát, ugrás közben két-három testhossz előnyt szerzett, s ugyanolyan messze ért földet a sövény túloldalán. Amikor hajrázni kezdett, többé már nem nézett vissza, és csak a célegyenes utolsó negyedén kezdett fülelni a hátramaradókra – de csak a szél zúgását hallotta...

Favoritot bevezették a pajtába. Hallotta a kapuzörgést, a motor behízelgő duruzsolását. Aztán csend támadt. Csak a fal mögött, a pajta másik fertályán káráltak a tyúkok, és rőfögött jóllakottan egy kismalac. Favorit megnyugodva felhorkant, és elcsigázottan lehunyta a szemét – álmoság fogta el. Valahonnan nedves zab szaga áradt ingerlően feléje. A homályos sarokban kotorászva egy ládára állított dézsába ütközött. A nyirkos, benzinszagú zab puhán áradt szét ajkán, de a nyelés éles fájdalommal járt. Amikor belefáradt, hogy a megrágott zabszemeket forgassa a szájában, sértődötten elhúzódott a dézsától: éhes volt, de nem tudott enni. Topogott egy kicsit, a testéből szivárgó hangokat figyelte – erős fájdalmat nem érzett, de tagjait vizenyős, ernyesztő súly húzta le. Egy rést vett észre a falban maga előtt, és ismét megmerevedett. Látni lehetett a sárga fényben úszó veteményeskertet, a vízmosást, a füzek villódzó csúcsait s távolabb a zöldellő domboldalt, rajta a libák fehér foltjait. A vízmosásból gyerekhangok, kiáltás és nevetés csapott a magasba. Favoritnak váratlanul eszébe jutott a csikókora, ő is volt kicsi, mikor még anyjával élt a nyári legelőre kihajtott ménesben.

Ugyanilyen vakítóan, erejét nem kímélve ragyogott a nap a táj felett, akárcsak most; ugyanígy virágoztak a folyópartok és a horhosok, a kiscsikót nyári illatok bódították, s arra készítették, hogy hosszú, már megerősödött lábával felszökkenjen. Nekiiramodott a síknak, s ezekben a gondtalan percekben úgy érezte, hogy a világon minden arra termett, hogy az ő kedvére

tegyen. Vágtatott, alig riadozva saját dobogásától, és a nyomában selymes farkát fölcsapva, fülét leszorítva száguldott a többi csikó, mintha fogócskát játszanának vele.

Sokáig állt aztán mozdulatlanul, és elszomorodott tekintettel kísérte az elhalványuló napot egészen szürkületig, az éj leszálltaig, amikor a nagy csöndességben hallani lehetett, hogyan száll le a borzongató hűvösség a magasból, ahol csillagok pislákolnak, és az is hallható volt, ahogy a fű, amely mintha aludt volna napközben, most örvendező zizegéssel kezdett felegyenesedni.

Aztán csak heverészett, anyja meleg oldalához bújva, s félálomban alig érzékelte, hogy egy nedves, meleg nyelv lenyalogatja hűlő nyakáról és hátáról a harmatcseppeket.

Csak egy nyár volt – futó pillanat. Már a nyár végén megismerte a kemény kantárzatot, a dühöt és félelmet egyaránt lecsillapító futószárat és a zablát. Így kezdődött a munka.

Homályos árny cikázott át a résen, Favorit felfigyelt rá. Egy kisfiút pillantott meg, aki dideregve kapaszkodott ki a vízmosásból. Csapzott fejét lehajtotta, nem is nézte az sövényt a lába előtt, s összeszorított fogain nyögdécselés vagy sírás szűrődött át. Favorit előrelépett, homlokát a falhoz koccintotta. Örült. Kivárta, míg a fiú a pajta vonalába ért, s halkán, nehogy megjijessze, elnyújtva kérlelni kezdte: „Inni–i–i...” A kisfiú meghallotta. A pajta ajtajához lépett, és sokáig vesződött valamivel. Kinyitotta az ajtót, s kővé váltan állt meg az ajtónyílásban, nem merte rászánni magát a belépésre. Favorit feléje nyújtotta a nyakát, megmozdította kicserepesedett ajkát.

A kisfiú tanácstalanul surrant be a pajta mélyébe, s a farakás mellé. Favorit hagyta, hogy jól megnézze, úgy állt ott, mint a felvezetések alkalmával: szabályos lábtartással, felcsapott füllel, mozdulatlanul. A kisfiú is megdermedt, mintha nem is lélegzett volna, csak átforrósodott keze kéredezkedett a ló felé, hogy megérintse, megsimogassa.

A kisfiú a fahasáboknak vetett háttal, félénken töprengett, hogyan közeledjék a lóhoz, s csak nézte, nézte. És lassan, mintha köd takart volna el előle minden ismerőset ebben a pajtában, minden eltűnt, egyedül a látomásszerű tusvonásokkal megrajzolt ló maradt. Lelépett a képről, elébe állt. És íme, egyszer csak megelevenedett, lassan elmozdult, megduplázódott, és már három–négy volt belőle – egész tömeg. Fergeteges gyorsasággal röpítették a tacsankát, vágtattak a lovasszázadokban. Repültek, repültek a fehér lovak a felforrósodott, dübörgő föld felett, lebuktak a porba és hamuba. És bár ismét csak egyetlen, mozdulatlan dermedt lovat látott a pajtában, fülében lódobogás visszahangzott, paripák vágtattak a harcba hívó, távoli trombitaszóra.

A kisfiú észrevette, hogy a ló elesett. Poros, megfakult szőréen meglátta a tyúktrágyát, faforgácsot; kicsit megszeppent, de miután meggyőződött róla, hogy a ló hús–vér valóság, a tornáchoz futott, vödör vizet, csutakot, szappant hozott onnan. Bátortalanul közeledett. A ló megrázta fejét, és ismét megmozdította ajkait, a vödör felé nyújtotta nyakát – inni akart. A kisfiú eléje tette a vödröt, és óvatosan visszavonult.

Favorit mohón nyelte le az első kortyot, kicsit várt a másodikkal, mintha a víz ízét becsülgetné. A víz nem volt se hideg, se meleg. Torkában enyhült a fájdalom. Akkor aztán újra meg újra belekortyolt. Az összes vizet kiitta volna, de emlékezett rá, hogy annak rossz vége lenne, ezért kérlelően nézett a fiúra, hogy vigye el előle a vödröt. A kisfiú ezúttal megértette őt.

A fiú közelebb tolta a lábát, felállt a tetejére, és óvatosan mosni kezdte a lovat, épp hogy csak a hátához érve a beszappanozott csutakkal. Lemosta a habot, hátralépett, kigyönyörködte magát a fehér foltban, majd – most már merészebben – ismét hozzáfogott a mosdatáshoz.

Amikor léptek hallatszottak a pajta mögül, a a kisfiú leugrott a ládáról, és az ajtóhoz futott, hogy bezárja. A rozsdás sarokvas megcsikordult, elárulta.

– Andrjusa?

A kisfiú megnyugodott – az anyja volt az.

– Itt vagyok – válaszolt neki. – Nézz ide, ki van nálunk...

– Kicsoda? – figyelt fel az anyja, aki már látta a széttört ajtót és a gépkocsi keréknyomát. –

Hol van apád?

– Nézz ide, ki van nálunk – ismételte meg a kisfiú.

Az anyja odament, sokáig bámult befelé, majd halkán kérdezte:

– Hát ez meg hogy került ide?

– Mintha a meséből jött volna, igaz?

– Nem rüg meg? – kérdezte az anya, és jobban megnézve a lovat, magának válaszolt: – Nem. Szelíd ló. Az ilyen nem rüg.

– Megmosom – mondta a kisfiú.

Felbátorodva tolta odébb a ládát, elkezdte szappanhabbal bekenni a ló nyakát.

– Anyu, add ide a fésűdet – mondta. – Kifésülöm a sörényét.

– Az enyém nem jó erre a célra – felelte az anya. – Vasból kéne.

Az erősen tűző nap árnyékba kergette az asszonyt. Odament a farakáshoz, leült a tuskóra, nézte a fiát meg a lovat. Majd tekintete elkalandozott a messzeségbe, valami félig elfelejtett, bizonyára vele megesett dolgot keresett benne. Vékonyka kislánként látta magát. Nyárelő volt. Ott ült a sövény mögött, s félénk szánakozással nézett egy frontharcost, aki – miközben percenként megköhögte a fojtó dohányfüst – kötőféken lovat vezetett. Szép ló volt, hollófekete szőre kékesen csillogott. De az egyik első lába helyére, térdtől lefelé – bot volt erősítve, emiatt a ló botladozva járt, heves mozdulatokkal, fájdalmasan kapkodta föl a fejét.

Azt beszélték, hogy Tyihon Podjacev lovas katonát a háború utolsó hónapjában az Alpok hegyi rétjén majdnem utolérte a halál. Teljes vágatában ráfutott egy aknamezőre.

Ő maga is megsebesült, de nem engedte agyonlőni a lovat, kikezelte a sebet, és hazahozta a faluba.

Az asszony ezt még kislánként emlékezetébe véste, és most, miközben még egyszer kigyönyörködte magát a fehér lóban és a fia izgatottan sürgölődő szappanos kezében, ismét a maga távoli, mintegy ködbe vesző alakját látta maga előtt. Már tizenhetedik évében járt, amikor a nagyanyjánál Szibériában töltött évek után visszatért a faluba. Meglehet, többé nem is jutott volna eszébe Tyihon Podjacev a sánta lovával. Egyikük sem élt már – a ló egy héttel a gazdája halála előtt pusztult el.

De egyszer, szénakaszálás idején, a boglyán heverészve, lódobogásra figyelt fel, és ráérősen találgatni kezdte: honnan jöhet? Felült. A simára kaszált réten egyenletes iramban lovasával egy ló vágott át – fekete, csillogó szőrű, mintha kőből vésték volna ki. Egyenesen feléje tartott, megpördült, csak úgy szórta patáival a szénatöredéket. Egy legény ugrott le a lóról, s fiatal lábait erősen verve a földhöz, odament hozzá, és átnyújtott neki egy kulacs vizet. Tyihon fia volt... A sánta ló fiával, Tánccsal.

Ezután gyakran megesett, hogy alig ereszkedett le a folyópartra, még le se vette válláról a vízhordó rudat, már felhangzott a távolból az ismerős patadobogás. És szaporábban verő szíve mintha ki akart volna ugrni a helyéről. Térdig ment a vízbe. Amíg a ruhát öblögette, szeretett volna, de nem mert arra a helyre nézni, ahol a legény lenyergelte Tánccost. Sóhajok törtek ki belőle, és megijedt, mintha az egész falu hallhatná az ő halk sóhajait. Majd fokozatosan megfeledkezett magáról, és csak nézte, nézte, hogyan ússza át a folyót Tánccos, hogyan száguld feketén és csapzottan, naptól feketére sült lovasával a hátán, a lekaszált réten át. Széltől szárazra fúva tértek vissza; a lejtős partról teljes lendülettel csapódtak a vízbe, és arról a helyről sűrű, zöld gyűrűk futottak szét a vízen. A legény, amikor elúsztak mellette, lopva odadobott neki egy ágat, teli már túlérett, mélyvörösre színeződött málnaszemekkel.

Ősszel a lovával együtt vitték be katonának. És úgy alakult, hogy a határőrsről küldött levelére a lány már nem tudott válaszolni...

– Kisfiam – mondta az asszony. – Én láttam, hogyan mossák a lovakat. Fahánccsal súrolják, törülközővel dörgölik. Akkor aztán csillog, mint a mogyoró héja... Melegítek neked vizet.

– Tetszik neked is? – kérdezte a fiú, és hízelkedve lépett az anyjához. – Hol is láthattam már?

A fehér folt, amely magasan kezdődött a ló nyakán és hátán, már fénylő ékként nyúlt le a hasára. Az anya és fia már fogalmat tudott alkotni magának, milyen lesz a ló, ha teljesen tisztára mossák. Andrjusa hirtelen megremegett, szeme tágra nyílt, felcsillant az örömtől. Eszébe jutott... A tévében látta – szabályos négyszögbe sorakozott katonai egységek, Vörös tér. A Kreml kapuján át fehér lovon ülő lovas léptet ki a térre. Nyomában a második – szintén fehér lovon. A két fehér paripa könnyű, tánccos léptekkel indul meg az egységek felé, patájuk csattog a kockaköveken...

– Anyu – suttogta Andrijusa, és karon ragadta anyját. – Anyu, ez paradés ló. Emlékszel az ünnepi díszszemlére? Hát kiköpött olyan. Rajta fogadják a díszszemlét. Minden fegyvernemet.

– Hogyan kerülhetett hozzánk?

Andjusa elfehéredett, félénken folytatta:

– Talán apám... Persze nem vehette meg...

– Ki adna el neki egy ilyen?

– Csak úgy mondtam... Kiszaladt a számon. Hiszen ő kiabálta, emlékszel: „Én mindent meg tudok vásárolni...”

– Szóval te hallottad?

– Miért, nekem tán nincs fülem?

Az anya elszomorodva vonta magához a fiát, átölelte, s ismét a lóra pillantott; úgy nézte, mintha egy másik Táncost látott volna benne.

– Anya, úgy látom, vérzik a szája...

Az asszony nem válaszolt. A nyitott pitvarajtóból elmosódott, fojtott hangok hallatszottak, mintha sírt volna ott valaki.

Grahov könnyek között ébredt. Még álmában is – isten tudja, honnan – bánat lopódzott a szívébe, azt próbálta elűzni most rövid, megkönnyebbülést szerző szipogásokkal. Orrcimpái beszívták a száraz ürömszagot, és a bánat még mardosóbbá vált, még mélyebben hatolt beléje.

Grahov nem emlékezett rá, hogy valaha is így megsiratta volna a sorsát. De hát ok nélkül csak nem sírhatott. Azelőtt is gyakran elégedetlenkedett magával. De hogy a mindennapi élethez szükséges lelki nyugalmát megóvja, visszafojtott magában minden aggodalmat, mindig könnyen talált ürügyet, hogy felmentse magát az önvád alól.

Most, miközben a visszavert fénytől bearanyozott, porlepte szarufákat nézegette, még egyszer megpróbálta lerázni magáról a bánat terhét. És valamelyes részét magára is vette a bácsikája, aki váratlanul felbukkant az emlékezetében.

Grahov a bácsikájánál lakott öt évig, amíg egyetemre járt. Nem barátkozott vele különösebben, de nem is került, kezdettől fogva ki nem mondott egyezség volt köztük: nem akaszkodni egymás nyakába. Ez egyfelől a nagybátyja picit megjátszott, ironikus nyíltságában, másfelől az ő leereszkedő nyíltságában nyilvánult meg. A nagybácsi, ő bizony szeretett és tudott is élni, ahogy maga mondogatta: élni és élni hagyni. Szívesen fejtegette, hogy kell ezt csinálni: nem hallani mindig, amit hallasz, és nem látni, amit látsz.

Erre a romlott életbölcösségre, amely a nagybácsi megnyilatkozásaiban tréfás köntöst öltött, nem kellett odafigyelni, csak mulattatta az embert. Ugyanígy, másokat és önmagát mulattatva, művelte a nagybácsi a tudományokat is – egyszerre hármat. Ennek titka, vallomásából ítélve, nem volt túl bonyolult. Amikor ketten egy kerékpár láttán azt mondták a feltalálónak, hogy perpetuum mobile van előttük, ő nyomban csatlakozott harmadiknak.

A bácsika olykor a felismerhetetlenségig megváltozott. Nyomott hangulatban, reménykedve fűrkészte Grahovot, elkínzott tekintetével mintha öt óvta és kérlelte volna: ne ismételd meg az én utamat! Bár minden megbízható ismérv alapján értelmiséginek kellett tekinteni, egyszer csak kijelentette, hogy értelmiségi pedig nem volt és nem is lesz soha, ahhoz többet kéne adni, mint elvenni.

Mintha egy régi seb szakadt volna fel benne, és ő megmutatta, hogyan csepeg belőle a romlott vér. De ez nem tartott sokáig – arcán újra mosoly terült szét, és újra mindenki szerette, mindenki behódolt ártatlanul szórakoztató, kedves és bölcs lényének.

Miért nem akkor jutott eszébe, amikor – már a TKI munkatársaként – ingadozott, ne válasszon-e könnyebb témát a disszertációjához. Vagy tartson ki a saját, habár rengeteg veszélyeset ígérő témája mellett – hiszen volt neki, volt bizony!

Ismét könnyek homályosították el a szemét.

Még sokáig vonultak benne szakadozott gondolatfonalak, és most, sajgó érzést keltve, összekötötték őt Szvetlánával, aki a könnyű sikerek útjára csábította. Marinával kitarított volna. Az elcsigázott Grahov hirtelen úgy érezte, hogy már jobban van. Mintha nyomás szakadt volna fel a melléről – jóleső üresség támadt benne.

A szarufákon megvarasodott, szürke porcsomók lengedeztek lustán. Rájuk meredt, és kezdett visszaemlékezni, hogy került ide, ebbe a sötét zugba, ócska göncök közé.

Felkelt, kiment a tornádra. A verőfényben egy asszony és egy kisfiú alakja rajzolódott ki előtte. Maga se tudta, miért, bocsánatot kért, s közben szégyenlősen eltakarta az arcát.

– A ló a pajtában van – mondta a kisfiú.

– Szóval mégiscsak elmentek – morogta Grahov. – Majd adok én neki... Engem meg leitattak.

– Hadd csatangoljanak – mondta felnőtt komolysággal a kisfiú, s ezzel némileg lecsillapította Grahovot. – Megmosom a lovát.

– Nekem is meg kéne mosdanom – szólt Grahov, s kezdte leráncigálni a zakóját meg az ingét.

Megmosakodott, és bement a pajtába. Megpillantotta a ló fehérre sikált oldalát, és hirtelen éles fájdalmat érzett a szíve körül, de igyekezett visszafojtani a könnyeit, s egyenes testtartással közeledett a ló felé.

Favorit megismerte és összerezsent. Száraz, szigorú tekintete félúton állította meg Grahovot.

– Ohó – mondta Grahov sértődötten, a fiúra sandítva, aki oldalt állt, és megdermedt a meglepetéstől –, haragszik...

– Talán le kéne vinni a patakra – javasolta a kisfiú.

– Mély itt a patak?

– Sekély – felelte a kisfiú felsóhajtva.

– Akkor mosni sem kell. Úgyis utazunk még.

Grahov bágyadt hangon beszélt, nem is hallva, mit mond. Egyenletes zúgás töltötte meg a fülét. Megkérte a kisfiút, hozzon még egy kis kvaszt; megitta, és rögtön érezte, hogy a mámor új hulláma önti el, és elfojtja a zúgást.

– Hogy hívnak? – kérdezte a kisfiút.

– Andrjusának.

– Tetszik a ló?

– Ez parádés ló?

– Hátasló – mondta Grahov, miközben egész testében örvendetes változást tapasztalt. – És persze díszszemléken is részt vesz.

Grahov váratlanul összegörnyedt, meghajolva a kerítés mögé ment, s leheveredett az árnyékban.

– Rosszul van? – kérdezte a kisfiú. – Hozzak még kvaszt?

Grahov nem válaszolt. Undorító kotyvalék jött fel a gyomrából, szemét könny futotta el, szemhéja lecsukódott, zöld homály kezdett kavarni mögötte. Csak zavarosan észlelte, hogyan gombolta ki Andrjusa keze az inggallérját, zakóját. Meghallotta a szavait:

– Dugja a két ujját a szájába! Megkönnyebbül.

Gyötrő szégyenérzet fogta el amiatt, hogy a kisfiú ott van, jobb volna, ha elmenne. De egy pillanat múlva ismét elfúlt a lélegzete, végignyúlt a földön.

A motorberregés hallatán megijedt, de nem tudott felállni: a föld visszahúzta. A kotyvalék már visszafolyt a torkából, de nem múlt el az akaratát bénító félelem, hogy mindez megismétlődhet.

A dömper behajtott az udvarra.

– Jó a friss levegőn, mi?! – rikkantott Ljoha, amikor megpillantotta Grahovot.

– Hát te meg mit lábatlankodsz itt? – mordult Andrjusára a házigazda. – Mars be a házba!

Azazhogy... Várj csak! Nesze, fogd, és nyomás!

– De nekem nem adnak – mondta Andrjusa. – Nem megyek.

– Adok én neked, ha nem mész! Ma Klanya néni van szolgálatban, adni fog. Lódulj!

Andrjusa sírva fakadt.

– Akkor hívd ide anyádat, taknyos!

– Megint elment a patakhhoz.

Úgy beszélsz velem, mintha nem is a te kölyköd volna – morogta Ljoha. – Parancsolj rá keményen, futni fog!

Grahov csak feküdt, és úgy tett, mintha nem hallaná őket. Különböznél a fiú védelmére kellett volna kelnie. Egyáltalán nem tagadta meg a kisfiút, aki az imént olyan nagy együttérzéssel bajlódott vele. Csak éppen elhitette magával, hogy többet használ Andrijusának, ha nem avatkozik közbe: hiszen a házigazda, ha most az illendőség kedvéért el is állna a szándékától, később csak kitölné rajta a haragját. Úgyhogy jobb lesz Andrijusának, ha szót fogad. És Grahov megkönnyebbülten sóhajtott fel, amikor a házigazdának, miután nadrágszíjjal fenyegette meg a fiát, sikerült elzavarnia őt vodkáért.

– Rakodjunk le! – szólt Ljoha. – Még hosszú út áll előttem.

– Ezt jól kifundáltad: csak úgy hányjuk le, mi? – háborgott a házigazda. Eszedbe ne jusson! Egyenként fogom leadogatni.

– Ne beszélj zöldségeket! Estig itt lebzselhetek.

– Akkor legalább terítsünk szénát alája. Különböznél összetörök. Sokba van ez nekem!

Szénát hoztak, széttergették.

Grahov rájött, palaszindelyt fuvaroztak. Egymás után hulltak le a lapok, a házigazda arrébb taszigálta őket. Szénatörmelék, por szállt Grahovra, eldugaszolta az orrlyukait, míg nem bírta tovább türtöztetni magát, s nagyot tüszentett.

– Egészségére! szólt oda a házigazda, elmenve mellette. – Bocsánat a zavarásért.

Közben elbáméskodott – néhány lap nyomban a földre puffant, széttört. Grahov felült, és látta, hogy fut oda öklét rázva a házigazda a vezetőfülkéhez. Mikor az emelő hangja elcsendesedett, elhatolt hozzá Ljoha éles hangja:

– Na és aztán! Összeragasztod a cserepeket, eladod.

Mégis leszállt a vezetőfülkéből, és nekiállt segíteni a rakodásban.

– Savrov, mit önfújuskodik maga? – kérdezte Grahov, miután feltápáskodott, de mindenesetre megtámaszkodott a kerítésben.

– Hogyhogy? – lepődött meg Ljoha tettetés nélkül. – Hogyhogy önfújuskodok?

– Nem megígérte, hogy megyünk már?

– Hát magam nem is emlékszik? – kérdezte barátságosan Ljoha, és úgy nézett Grahovra, mint egy hülyére. – Hiszen aztán maga engedélyezte. Itt a tanúm rá.

Ljoha a házigazda felé biccentett, az pedig még a munkát sem hagyta abba, nem is reagált: mit kell itt magyarázkodni, ha egyszer úgy volt?!

Grahov egyedül érezte magát, és elszomorodott. Ellökte magát a kerítéstől, ellépdelt a gépkocsi és a pajta mellett, elindult a veteményes felé. Ösvény vitt onnan lefelé a fiatal égeressel, fűzfákkal benőtt partra. Grahov kikerülte azt a helyet, ahol a gyerekhad visongott vidáman, nekifutásból beugrott a sűrű füzesbe, és rögtön térdig merült a vízbe.

A kis, zavaros patak madártollat és ganajt sodort magával. Sekély volt és jelentéktelen, megnyugtató hatást tett rá. Mintha ez hiányzott volna neki. Lassan mindenről megfeledkezett, levetkőzött, ruháit a bokrokra dobta. Hasra feküdt a lágy, iszapos mederben, csak a fejét emelte ki a vízből, kezével feltámasztotta állát, s beszívta a párás meleget, a vörös füzek kesernyés illatát. Élvezetet talált az egyedüllétben. Máskor is gyógyította már magát azzal, hogy kikapcsolta az agyát. Semmi sem zavarta ilyenkor, hogy elringassa magát, habár ébren is volt ugyanakkor. Ezekben a percekben kívül helyezte magát a világon, amelyben élt, hogy aztán mintegy megújulva, könnyűszerrel ismét visszatérjen beléje.

A ló elcsigázottan nyerített fel a pajtában, az égen lökhajtásos gép robaja gördült át. De ezek a hangok a maguk életét élték, nem zavarták Grahovot.

Megnyugodva tért vissza a házba, bement a priccshoz, ahol a nyakkendőjét hagyta, és magában kuncogva hallgatta Ljoha és a házigazda beszélgetését.

– Fut egy keveset, és ömlenek az ezresek... – mondta Ljoha, villájával verve az asztalt.

– Új rubelben?

– Dollárban.

– És mit kezdenék én azzal a dollárral?

– Azt mondom én is.

- Visszafelé benézel?
- Az attól függ, hogy bánsz velem.
- Nem bántottalak én téged. Akarsz egy üveggel az útra?
- Ide velem! És búcsúzóul játssz nekem valamit! Ezen az izén. Drága jószág biztosan.
- De hát megmondtam, hogy nem tudok rajta játszani.
- Akkor meg minek áll itt? A fiad játszik rajta?
- Kicsi még. Hadd álljon, mért ne állna? Nem tehén, nem kér enni. Ki szokott jönni a sógorom a városból, annak kulturált barátai vannak.
- Bizony, testvér, a kultúra, az sokba kerül. Akkor se győződ, ha lopni jársz.
- Ez igaz. Fogd csak! Igyál, de az eszed ne aludjon!

Pohárcsörgés hallatszott, és mindketten egyszerre kezdtek beszélni. Grahov kiment az udvarra.

A pajtában halkán csörömpölt a vödör. Grahov az ajtóhoz lépve munkában találta Andrjusát: megint a lovat mosta. Majdnem a hasa alá bújt, s nagy odaadással, serényen húzogatta a szivacsot, a habot mosta le vele. Grahov csak most figyelt fel rá, milyen sima és tömör Favorit szőrzete, s hogy hátának és szügyének a nyakánál összefutó és elkeskenyedő vonalai milyen merészen törnek fölfelé, körülrajzolva szoborszépségű fejét, de nem fejeződnek be ott sem, mintha még több teret igényelnének.

Grahov feleslegesnek érezte itt magát, ezért odament a dömperhez, beült a vezetőfülkébe, és dudálni kezdett. Megjelent a tornácon Ljoha, utána a házigazda; Andrjusa is kijött a pajtából, és szomorúan nézett Grahov felé.

– Igaz is, ideje a kötelességre gondolni – mondta Ljoha. – Nem rakjuk fel a lovat, hadd fusson kötőféken a Kiszljankáig, itt van a folyó a közelben. Sok a hal benne.

– Hogy jönnek ide a halak? – kérdezte Grahov. – És mióta szokás a lovat autóhoz kötni?

– Mint ismeretes – fontoskodott a házigazda –, a lovakat is oda lehet kötni, és nem lesz semmi bajuk, futnak utána.

– De hogy is raknánk fel? – kérdezte Ljoha. – Ott majd odaállok a partfalhoz, el lesz boronálva!

– Ne aggódjon! – sugalmazta a házigazda behízelt hangon, kerülve a pillantását. – A mi utcánk mindössze három házból áll. Ha a központból kéne kihajtani, másként állna a dolog. Ott mindenféle proli népség lakik, azok szeretik a más dolgába beütni az orrukat.

– Öt kilométer – mondta Ljoha. – Legalább nem unja el az álldogálást.

– Elég az alkudozásból! – vágott közbe Grahov. – Csak akkor egyezem bele, ha lassan megyünk.

– Mint a temetési menet – biztosította Ljoha, és odébb ment egy kicsit a házigazdával.

Mintha alkut kötöttek volna, ott topogtak és köröztek, egymás kezét szorongatták, szétváltak, majd újra egymáshoz léptek, összecsókolóztak. Végül Ljoha elvált a házigazdától, de az utána ment, megint átkarolta, és ezekkel a szavakkal bocsátotta útra:

– Ne hajts ki az országútra. A szoszenkiek is arra járnak. Még összefutsz valamelyikkel.

Favoritot futószáron vezették elő, azzal pótolták az elvágott gyeplőt. A napfényben olyan volt, mintha két félből ragasztották volna össze: az egyik oldala fehér volt és tiszta, a másikat vastag porréteg takarta.

Ljoha nevetésben tört ki.

– Egyszer én is pontosan így borotváltam meg magam – mondta. – Az arcom egyik felét leborotváltam, a másikat nem, mert közben kiment a borotva éle. Megáldott az isten a szőrzetemmel, olyan, mint a szögesdrót.

Balról kötötték oda a futószarat. Ljoha ingujjával megtörölte a visszapillantó tükröt, hogy menet közben figyelhesse a lovat.

Kihajtottak a kapun. Ljoha lassan ment, ahogy ígérte. Favorit alkalmazkodott a menetsebességhez, széles léptekkel szaporázott a sűrű fűben, tiszta oldalát fordítva a padkán futó kisfiú felé. Elhagyták az utolsó házakat, kiértek a földútra – puha volt és sima. Ljoha észrevette, milyen okosan fut a ló – nem marad le, és nem is siet előre –, ezért, amikor kiért a mezőre,

rákapcsolt. Favorit ügetésre váltott, és visszanezett a kisfiúra. Andrjusa kitartóan loholt utána, integetett, mosolygott feléje, de hamarosan nem győzte az iramot, kezdett lemaradni, és hallani lehetett, hogy sírva fakad, s valamit kiabál utána. Favorit búcsúzóul felnyerített, aztán szem elől vesztette a kisfiút. A futószár megfeszült, fájdalmasan megrántotta.

6.

A tenyészállatok fiziológiájával foglalkozó TKI és a Szoszenki Méntelep régebben jó viszonyban voltak. Egészen addig, amíg az intézetiek nem tartottak igényt Favoritra is. Azelőtt az intézet első telefonjára mindent megcsináltak – a méntelepiek maguk rakták fel és szállították oda a megnevezett lovat. Favoritot nem engedték el mindjárt: rossz volt az időpont. Nyakukon voltak a tavaszi–nyári lóversenyek, a díjfutások.

Meg kell mondani, legjobban Tolkunov zsoké ellenezte Favorit elküldését. A zsoké úgy bízott Favoritban, mint még soha egyetlen lóban sem, várta az új szezont. Ennek a szezonnak diadalok sorát kellett volna hoznia a lónak. Favoritból – diadalmassá válni! A zsokét a hitében még a közeli vég sem tudta megingatni. A halál – amiről szinte tréfálkozva beszélt a zsoké – amúgy is csak a ló halálával tudná magához ragadni. Valahol a messzeségben lapult a betegség, elmaradt tőle, semmivel sem hívta fel magára a figyelmet, teljesen elkerülte.

Az ember elijesztette.

Télen a lovat kúrálta – a másik betegségével küszködött, s észrevétlenül őt magát is gyógyíttatta a remény és a hit, melyek megedzették a lelkét. Favorit meghűlt, amikor fújni kezdtek a csalóka–langyos kora tavaszi szelek. Az állatorvos hiába adott be neki porcukorba kevert antibiotikumokat – nem csökkent a láza. A zsoké összesúgott Szavvics lovással, kámforolajat terpentinnel keverték össze, a keverékkel átítatott faháncsal jól átdörgölték a lovat, aztán vattába burkolták, pokrócot tekertek rá. A régi, feledésbe merült gyógymód segített. A forróság és a bőséges verejtékezés elmulasztotta a lázat. Favoritnak lassan süllyedni kezdett a hőmérséklete. A második éjszaka vége felé kitisztult a szeme, és megpillantotta a zsokét, aki összekuporodva aludt egy nyaláb szénán. Örvendező horkantással felébresztette, s majszolni kezdte tenyeréből a bőségesen adagolt korpát.

A zsokéban ekkor erősödött meg, ekkor telítődött fénnel és zengéssel a lélek, s szíve is új tulajdonsággal gazdagodott: hogy még a bánatot is úgy fogadja, mintha öröm volna. Az intézet első telefonja nem zavarta különösebben. Azt javasolta, küldjenek Favorit helyett egy másik, szintén első osztályú lovat. De az intézetiek nem engedtek, táviratilag is megismételték az igénylést: csak Favoritot! A méntelep nemet mondott.

Kivirult a tavasz, minden élőlénynek megpezdült a nedvkeringése, s mintha egyenesen a naptól felmelegített földből szökkent volna az acélos erő Favoritba. Izgatottan és gyönyörűséggel szívta be az illatokat, melyeket a könnyű szél sodort feléje a megújult messzeségből. Könnyű, türelmetlen lábaival toporzékolni kezdett; a közeli küzdelem előérzetétől áthatva, patáit a zsenge fűbe vágta. Alig várta már a lóversenyteri csatákat, és ösztönösen felfogta vagy érezte az őt a nehéz, de kívánatos munkára felkészítő emberek szeretetét és szenvedélyét.

Őket is sürgette. Még a kovácsot is megharapdálta pajkosan, bár az nem lustálkodott, serényen, de tiszta munkát végezve verte fel rá a patkókat. Favorit dicséretül az ujjához kapdosott, mintha azt mondaná neki: „Ismerlek téged, jó kovács vagy. Ne kaparj túl mélyre, ne üsd be nagyon a szögeket, ne haragudj, értem én, nem nekem kell téged tanítanom. Meg is köszönöm...”

A kovács maga is élvezettel nézte, amikor Favorit, aki a patkolástól visszanyerte egyensúlyát, elkezdett körbefutkosni az udvaron.

Így éltek, várva az órát, amikor felharsannak az ünnepi fanfárok – azok a hívogató, örömteli hangok elfeledtetik majd vele a fáradságot, s testét fénnel árasztja el és könnyűvé teszi az a hálás elragadtatás, amellyel az emberek szépségét és erejét fogadják, melyek épségére ugyancsak az emberek vigyáztak.

De egyszer csak megérkezett a nem várt üzenet, feketén–fehéren: „A TKI–ba irányítani... A háttérképek tudományos módszere alkalmazásával történő nemesítése lehetőségeinek tanulmányozása céljából.”

Szigorú papiros.

Tolkunov zsoké berakta Favoritot a lószállító furgonba.

Ekkor lobbant fel benne s első szikrájával mindjárt meg is csípte őt a betegség.

Amíg a réten át haladtak, Ljoha bele–belenézett a visszapillantó tükörbe, de rosszul látott. Szemhéja elnehezült, látása elhomályosult. Bár az utolsó üveget kettesben fogyasztotta el, neki megint több jutott. Félig aludt a volánánál, s szeme már nem bírta kivenni az utat, csak a rétről áradó zöld fényt fogta fel.

– Ne rohanj! – szólalt meg mellette Grahov álmos, bágyadt hangon.

– Már nem akarsz hazaérni?

– Elég volt, Savrov, erről beszélni.

– Nekem nyolc... Én a te hajas babádra gondoltam. Gögösek lettek mostanság a lányok – emancipáltak. Nem várnak sokáig. Neked még tűrhető a pofázmányod, nem hagy rögtön faképnél. Művelt vagy, van jövőd... Énvelem, testvér, más a helyzet. Nem dobálózhatok a menyecskékkel. Én rajtaütéssel szerezem meg őket.

– Hogyan? – kérdezte Grahov, akinek hízelegtek Ljoha szavai.

– Egyszerűen. Míg észbe nem kap. Tralala–lalala. Csicsíja bubája... – Gyorsaság és előrenyomulás. – Kapisgálsz. Az élet rövid, mint egy gyereking. Nincs időd a magad kedve szerint élni. Elveszed Szvetkát, jönnek a kölykök, akkor majd azt mondod: Ljohának volt igaza. Vagy te azt a tarabonovóit akarod?

– Akkor az intézetet is ott kéne hagynom – közölte bizalmasan Grahov. – Mindent előlről kezdeni.

– Mivel foglalkozik az a tarabonovói?

– Műszaki rajzoló, vésnök. Nyomdaipari főiskolára készül. Grafikus lesz belőle.

– Szóval virágokat fog rajzolni. Mindjárt sírva fakadok...

– Váltunk lemezt, jó? – mondta Grahov, akit megint kimerültség fogott el. – A ló fut?

– Mi más tehetne...

A még mindig sima út gondtalanul és nyugalmasan kanyargott a kifakult ég alatt. A gépkocsi egyenes sebességgel haladt rajta, a motor ütemesen, erőlködés nélkül zümmögött. Álom környékezte őket.

Erős huppanás zökkentette ki Ljohát kábulatából. A rét véget ért, zsenge rozs ezüstlött előttük. Elfördította a kormányt, visszavezette a dömpert az útra, és a kerek, poros tükörben meglátta a futó ló elmosódott körvonalait.

Ljoha tapasztalatból tudta, hogy még egy egészen rövid alvás is csökkentené a ránehezülő terhet. Volt idő, amikor egyáltalán nem volt szüksége pihenésre. Ivott is, dolgozott is. De most már egy éve akármennyit ivott, az éjszaka közepén váratlanul felriadt. Ez azon a napon kezdődött, amikor fát hozott a suvalovszki erdőből, és hazafelé szakadékba zuhant a dömperttel, kétszer is megfordulva a levegőben. A kocsit generáljavításra küldték, Ljoha pedig két hétig fulladozott és köhögött, bár törések nélkül úszta meg az esetet.

Ljoha még senkinek sem mondta el, hogy a félelemtől ébred fel éjszakánként. Mintha egy hatalmas, bozontos test telepedne rá alvás közben, s csak akkor mászna el róla, amikor felriad. Fagyos kopogással vert ilyenkor a szíve, és a mellkasát sokáig légszomj fojtogatta. És az a homályos valami, ami lecsúszott róla, nem távozott el végleg, ott lapult a sötétben. Ljohát rettegés fogta el, és a szemét meresztve, sokáig fülelt az éjszaka neszeire.

Vagy ez történik vele álmában: sötét kútba zuhan, és hideg, hátával érzékeli a rettenetes mélységet. Zuhanás közben fölfelé néz, és látja, ahogy fokozatosan kialszik az összeszűkülő mennybolt kék fénye.

Ljoha az utóbbi időben kikészített magának egy üveg vodkát, abból kortyolgatott. Ez segített, de akkor meg halk énekszót hallott a sarokból. A hangokból ítélve lányok énekeltek, énekük sokáig tartott, és kellemes volt.

De hiszen valaha, amikor Ljoha még tanonciskolába járt, apja bámulatba ejtette, amikor megkérdezte, szépen énekelnek-e a lányok éjszaka. Ljoha éjfélig virrasztott, a távoli kurjongatásokat hallgatta, megrezsent minden nesztől, várta az éneket, de hiába várta. Most már tudta, mit hallott az apja. Amikor az öreg még ereje teljében volt, mindenki építkezett, és ő, ács lévén, besegített, ahol csak tudott. Ételt-italt adtak neki mindenütt, ahol faházat ácsolt. Italt valamivel többet. Hazatérés után még rátöltött, mondván, hogy ott a teste kapott, itthon – a lelke. Maga mellé ültette Ljohát, neki is töltött, és ittak, amíg volt mit. Lassan rendszeressé vált. Ljoha sokat és mohón ivott. És az évek során sötét erő költözött beléje. Talán mert ezt nem akarta és félt észrevenni, ugyanolyan sokat ivott, ugyanolyan nagyhangúan és hetykén forgolódott az asztaltársaságokban, mint azelőtt. Akár egy suhanc – ezért is maradt meg mindenki előtt Ljohának, bár már a negyvenedik éve felé közeledett.

Ljoha most, a volánnál ülve, megsajnálta magát, könnyek gyűltek a szemébe, elhomályosították a látását. Kis időre elengedte a volánt, s tenyerével megtörölte az arcát. A gépkocsi kifarolt, s mintha valami a bal oldalába ütközött volna.

Ljoha fékezett. Grahov nekiesett a szélvédő üvegnek.

– Mi van veled, alszol? – kérdezte fájdalmasan grimaszolva. – Nem kéne annyit inni.

– Csillapodj! – mondta neki Ljoha. – Te is szép madár vagy amikor alszol.

A dömper a rozstáblában állt. Grahov kiszállt a vezetőfülkéből, odament a lóhoz. Az mozdulatlanra dermedt, leste az embert, de nem engedte közel magához, kékes pupilláiban már nyoma sem volt az előbbi türelemnek. Felhorzsolt ajkából, a varon és porrétegen áttörve vér szivárgott.

Grahov lassan eloldozta a futószárat, és hátával fedezve a lovat, ezt sziszegte a fogain keresztül:

– Menj tovább egyedül!

– Gondold meg előbb – mondta leverten Ljoha.

– Én már mindent meggondoltam – vágott vissza Grahov –, és neked is ezt ajánlom. Ha ugyan van mivel gondolkodnod.

– Hát így állunk. – Ljoha egész testében megrázkódott, nehéz öklével a vezetőfülke burkolatára csapott. – Hát csak gyalogolj Szoszenkiig, a szobáitokban úgymint büdös a levegő. Szívj egyszer tisztát!

A dömper kifordult a rozsból, az úton kezdett zötykölődni. Grahov elfojtotta magában a vágyat, hogy utána kiáltson, határozatlanul meghúzta a futószárat. A ló a puha földbe süppedezve, elindult a nyomában. Grahov megörült. És feszülten figyelte a dömper mögött gomolygó, fehér porfelhőt, mintha attól tartott volna, hogy Ljoha megfordul a domb mögött, és visszaindul feléjük. Elszánta magát, hogy valóban elgyalogol a méntelepig.

Először a nap folyamán öröm járta át, és ámulatlan nézett körül. A nap már nem perzselő, de még erős fénnel árasztotta el a mezőt. A napmelegtől elpilledtek a távolban álló, magányos fák, az aprócska dombok. A gyöngye szél neki-nekiiramodva párás illatokat fésült ki a rozsból.

Grahov mélyeket lélegzett, kiengedte melléből a benzinszagot. A szédülés kódén át hirtelen észrevett a közelben egy nagy, csupasz kövön ülő madarat. Elcsodálkozott, hogy nem ismerte fel – ilyen tarka, rezgő farktollú madár először került a szeme elé. Diákkorában már valamelyik könyvben talán találkozott vele, de elfelejtette, sehogy sem tudta most emlékezetébe idézni. Grahov lassított, hogy jobban szemügyre vehesse a madarat, amely bátran illegette a farkát. A ló beérte, pofájával könnyedén megbökte a vállát, mintha hízelegne neki. Grahov meglepetésében megbotlott, és belekapaszkodott a ruganyos lónyakba.

Favorit megrezgte, hogy az ember szíve megenyhült iránta, és benne is felengedett a makacs feszültség. Amikor a dömper magukra hagyta őket, megértette: a mellette lépkedő ember őmiatta veszett össze a másikkal, aki elhajtott. Ez eloldozta őt a vastól segített rajta. Favorit most úgy lépegetett, ütemesen és kimerően rakosgatva patáit, mintha járnival tanulna. A dömper utáni veszélyes rohanásban idegenné váltak a lábai, és most minden lépés örömet szerzett neki.

Így ballagtak – az ember és a ló – a csöndes mezőn át. Egyformán sütötte őket a nap,

ugyanolyan lágyan és barátságosan cirógatta őket a szellő. Mindketten gyorsabban és könnyebben kezdtek menni, amikor a dombon túl elébük tárult az ártér üde zöldje, és csalogatóan felcsillant a sötét víztükör.

...Ljoha az első dombot elhagyva meg akart fordulni, de meggondolta magát. Tudta, hogy a másik domb után vízhez ér: nem magához a Kiszljankához, hanem egy holtághoz. Ott kényelmesen megvárhatta Grahovot a lóval. A víz nagyon csábította Ljohát. Nemhiába emlegette a halakat a gazdáéknál: volt egy új szere, és itt volt az alkalmas pillanat a kipróbálására. Annak idején hálóval is halászott, kézigránáttal is. Mindegyikre ráunt. Most az ülés alatt egy bádogdobozban valami olyasmi volt... Nem látta még milyen hatása van.

Egy kis öbölnél állította le a dömper, kiszállt, aztán körülnézett.

A holtág hosszan elnyúlva kanyargott a zsombékos rétek közt, melyeken itt-ott csenevész bokrok nőttek. A part mentén keskeny, csillogó csíkokban fodrozódott a víz, a nádasnál fénytelenre vált, és halkán lélegzett. Akadt itt hal elég, de ilyenkor még csenevészek, Ljohának nem ilyenek kellettek volna. Nem a várható fogás, hanem a kísérlet kedvéért vágott bele a dologba.

Elővette a dobozt az ülés alól, kinyitotta a fedelét, és elállt a lélegzete: mérges-sárga füst csapott az arcába. Kiköhögte a füstöt, majd kivett a dobozból egy narancssárga gégolyócskát. A golyó kicsúszott a kezéből, és leesett a földre. Körülötte gyorsan sárgulni és fonnyadni kezdett a fű. Ljoha arrébb lépett, mintha a szép bogyó robbanással fenyegette volna.

Megörült, amikor Grahov és a ló felbukkantak a dombtetőn. Sietve letelepedett az öböl partján, az illendőség kedvéért lesütötte a szemét, de aztán Grahov és a ló felé sandítva rájött: feleslegesen iparkodott. Azok észre se vették. Ljoha először elcsodálkozott, aztán megijedt, látván, hogy az ember és a ló úgy ballag, mintha mindketten gondolataikba merülnének, és ugyanarra gondolnának mindketten.

– Ide, gyerekek! – kiáltotta Ljoha, felállt, és eljűk ment, mintha segítségül hívná őket. Amikor Grahov és Favorit felrezzent és feléje fordult, még hozzátette, Grahovhoz intézve szavait, aki éppen elhatározta, hogy egy kicsit odébb leül ő is: – Jól van, na, ne duzzogj! Tán nem láttál még olyan tökfilkót, mint én? Gyere már!

Eközben nem vette le a szemét a golyócskáról, amely fokozatosan megbarnult. A narancssárga gégolyóbis, miután kiégette a füvet maga alatt, most már a földet perzselte. Amíg Grahov a dömperhez kötötte a futószárat, Ljoha az egyik golyócskához cérnaszálakból font zsinetet erősített, csavart akasztott rá. Grahov elidegenedett arckifejezéssel, egyenes testtartással ment oda hozzá. A fűvön már három golyócska hevert, három különböző hosszúságú zsinegre fűzve. Ljoha bűvészkedett felettük: egy pipettából mindegyikre csillogó cseppet csöppentett. A golyócskák sísteregtek, megkékültek és felpuffadtak. Ljoha fontos képet vágva Grahovra kacintott, aki már vagy megbocsátott neki, vagy gondolatban egészen máshol járt. Nézte Ljohát, de nem látta. Még csak el se nevette magát, holott nagyon mulatságos volt, ahogy Ljoha vastag ujjáival kotorászott a fűben, de sehogy se tudta felkapni a fehér cérnaszálakat. Nézte, hogy lendíti meg a karját Ljoha, hogy villannak meg a csavarok a levegőben, hogy csobbannak bele a vízbe. Ljoha sorra behajította a csavarokat, aztán felpumpált egy belső gumit.

Majd a parton állva, homlokához tett tenyere alól fürkészte a vizet. Hirtelen egy keskeny, gyors mozgású test vágódott ki belőle – egy hosszú, zöldes csuka dobta föl magát a levegőbe, és visszazuhant egy zátonyra. Megbolydult a holtág, mintha égett volna, még két hal ugrott fel, majd kerek, fehér oldalukra fordulva elcsendesedtek a víz közepén. Aztán egyszerre erős tájtékozás kezdődött – levegő után kapkodó apró halak ficáinkoltak benne, le-lebuktak, de valami titokzatos erő visszalökte, felfordította őket. Akkora zajt csaptak, mintha zápor vert volna végig a folyón.

– Túlادagoltam – mondta Ljoha és kiköpött. – Add ide a vödröt!

Vízre lökte a belső gumit, ráhasalt, és komoran igyekezett felmérni, összeszámolni a zsákmányt.

– És még azt mondják, kipusztultak a halak – mondta. – Pedig csak érteni kell hozzá.

– Mivel csináltad? – kérdezte Grahov.

– Nem tudod, vagy csak megjátsszod magad? – Ljoha középre úszott.

Grahov nem tudta, azazhogymégis: a szag ismerős volt, de a vödörbe hulló halak koppanásaitól megzavarodva nem vallotta be magának rögtön, hogy ezt a szagot a saját intézetében orrontotta meg először, a vegyi laboratóriumban.

– És sok preparátum kell hozzá?! – kiáltotta, hogy ne hallja annyira a haldokló halak csapkodását. – Mekkora a dózis?

– Mind ilyen tökkelütöttek vagytok, ti tudósok – válaszolta Ljoha készségesen, és elgondolkodott. – Mindenfélét feltaláltok, de hogy mit kezdjeteke vele, gőzötök sincs róla. Persze érthető, nem erre találták ki, élősködőket irtanak vele. Kullancsot meg effélét. – Tenyerére dobott egy halat, méregette, majd a vödörbe hajította. – De én nem alszom, testvér, résen vagyok. Lefüleltem két fickót a múlt ősszel, bevallották. A magatokfajta mindenfélét kifundál, aztán meg csak a száját tátja.

– És ha most minket is lefülelnek? – kérdezte Grahov hideglelősen.

– Ugyan ki, tán a halörök? Tréfálsz? Amiről senki se tud, az nem is létezik. Tanú nincs, a ló nem számít.

Favorit magára maradt a parttól három lépésre, és a víz után vágyakozott. A széljárás felőli oldalon kötötték a gépkocsihoz, és a motor búze facsarta az orrát. Vetélőként járt föl–le a dömper mellett, hosszú nyakát a motorházfedél fölé nyújtotta. Ljoha éppen egy halat dobott a vödörbe, rövid karjával egy másikat próbált elérni, odacsúszott hozzá, kiemelte a vízből, de úgy döntött, hogy túl kicsi, eldobta, és egy újabbat vett célba.

A víz időnként buzogni kezdett, és az elkábított halak csak úgy ugráltak ki belőle, mintha leforrázták volna őket. A csobogás hol elcsendesedett, hol újra megélénkült és felerősödött, a gyűrűzve szétfutó víz ringásba hozta a fiatal nádat. Favorit hallotta, amit az emberek füle nem fogott fel: a halak hangját.

Leghangosabban a zátonyra kivetett csuka kiabált. Keskeny, csontos homloka kiszikkadt és megfeketedett a napon, düledt szemét szürke hártya vontá be, de még élt.

Grahov már régóta figyelte, a nagy hal látványa elfojtott ösztönt keltett fel benne – a könnyű zsákmány lebegett szeme előtt. Fölvett egy jókora göcsörtös ágat, apró, óvatos léptekkel leereszkedett a partra. Lábát magasra emelte, hogy ne csapjon zajt, hátulról odalopózott a csukához, és lecsapott rá.

A hideg vér szaga elijesztette Favoritot. A gépkocsi mögé ment, és a holtág túlsó partját kezdte nézni. Ott szabadon zöldellt a rét, puha bársonyt terített a lankás dombhátra, egészen az erdő remegő, kékes vonaláig; Favorit öt–hat pontocskát látott kiválni belőle, melyek lassan közeledtek feléje. Egy kis ménes.

Az emberek észre se vették, mennyire megörült.

– Ohó! – nyugtázta Ljoha Grahov ütését. – Valóságos krokodil!

Grahov kivitte a partra az agyonvert halat, gondosan a fűbe helyezte.

– Szedjél rözsét! – rikkantotta Ljoha. Olyan hallevest főzök, hogy mind a tíz ujjad megnyalod
utána!

A part felé úszva mint jégkását kotorta félre a halakat. Az apraja vergődött még, de a nagyobbak már nem mozdultak, halálos álomba merültek.

Grahov körülnézett. A vízpart és környéke korántsem volt már érintetlen. Rengeteg éghető hulladék hányódott szerteszét.

Grahov először a régi tűzrakásokat járta végig, faszenet, deszkát, papírdobozokat szedett össze, és mindezt lerakta a dömper mellé. Kétszer is felfigyelt Favorit várakozó tekintetére, visszabólintott, azt ígérve, hogy majd foglalkozik vele, s megint otthagya. Rábukkant egy magányos, öreg fűzfára. Az alján hatalmas, elszenesedett üreg szája tátongott. A tűz kiégette a törzs belsejét, felől jött ki belőle, s ott egy erős ág tövét is megperzselte. Piros, elszáradt levelei még mindig az ágba kapaszkodtak, és csörögtek a szélben. Ám maga a fűz, ha csupaszon is, szilárdan állt még. Grahov széthajigálta az alatta rozsdásodó konzervdobozokat, és állást rendezett be Favoritnak.

Ljoha gyorsan lángra lobbantotta a tüzet, és kerek hátát a tűz felé fordítva, leült halat

válogatni. A nagyját bosszúság nélkül a nádasba hajigálta, mintha aludna közben, és nem látná, mit művel a keze.

Grahov szándékosan döngő léptekkel sietett oda. Ljoha magyarázkodni kezdett:

– Látod, a nagya rögtön megdöglik. Ilyen egy méreg ez. Sziksóoldat kellene, hogy a nagyobbakat is az ételbe rakhassuk. Kiment a fejemből. Három százalék sziksó, a többi víz. Így válik tudós az emberből...

Grahov levetkőzött, eloldozta Favoritot, és kényelmes lejárót keresve, elindult vele a part mentén. Favorit maga nézett ki egy alkalmas helyet a kiégett fűz mögött, lecsúszott rajta, és megállás nélkül belemerült a kellemes hűvösségbe. Grahov alig ért a nyomába.

– Ide hallgass – kiáltott rá Ljoha a partról –, ússz oda, ahol irtottunk! A nagy halakat dobd a nádasba. Erre tart valaki...

7.

Két személyautó – egy Volga és egy Moszkvics – kanyarodott be a fűzfa mögé, és megállt. Ljoha figyelemmel kísérte őket, várva, mikor szállnak ki belőlük, hogy ne kelljen majd találgatni, kik jöttek. Négy fiatal párt számolt össze. Miközben Ljoha azt latolgatta, nem veszélyesek-e számukra, az egész társaság gyorsan levetkőzött. A lányokat Ljoha rögtön összekeverte: valahogy olyan egyformák voltak, csak a fiúkat tudta megkülönböztetni termetük és hangjuk alapján. Még őt is meglepte, hogy mindannyian – a fiúk és a lányok egyaránt – mennyire összehangoltan mozognak, mintha betanulták volna, csak a legszükségesebb mozdulatokkal éltek, s közben lakályossá tették a partot és a vizet a maguk számára.

Bekapcsolták a rádiót, füstöt árasztva ropogni kezdett a tábortűz, edénycsörömpölés hallatszott. Gyakorlatias gyorsasággal rendezkedtek be táborhelyükön.

Ljoha megnyugodva nyúlt el a tűz mellett. Halk füttyentéssel és kézlegyintéssel jelezte Grahovnak: minden rendben.

Grahov lemondott róla, hogy visszafogja a lovat, meglazította a csuklójára tekert futószárat. Favorit megkönnyebbülten úszott odébb a döglött haltömegetől, elkanyarodott a pusztulás helyéről, s mintha tiszta levegőt keresne, gyorsan tovasiklott. Grahov ijedten tapadt poros, érdes sörényű nyakához, s érezni kezdte, hogyan lüktetnek, ránganak, hullámoznak a ló izmai teljes összhangban a szintén ruganyosan hullámozó vízzel. Favorit távolabb érve hosszú, mély lélegzetet vett, mozgása lelassult, a nádasból jövő halk szortyogást hallgatta.

A parton kék, nehéz füstfelhő emelkedett fel, ráterült a vízre, szétfolyt rajta, s utolérte Favoritot és Grahovot. A ló forogni kezdett, ismét friss levegőt keresett, de Grahov, aki attól tartott, hogy elszabadul tőle, a part felé irányította. A zátonyra érve kifűjták magukat, álldogáltak egy darabig, egyiküknek sem akaródzott elszakadni a víztől, amely langyosabb volt a levegőnél. Grahov kivárta, míg Ljoha előbukkan a füstből, és megkérdezte tőle:

– Szappanunk nincs?

– Nincs – mondta Ljoha, és belemerült a füstbe.

Grahov felmarkolt egy keveset a lágy, folyékony iszaptól, dörzsölgetni kezdte vele a ló oldalát. Bosszúsán dobta el – az iszap levált a szőrről, végigfolyt rajta, nem tapadt hozzá.

Két lány különvált a társaságtól, és elindult a part mentén. Fontoskodva, büszkén hordozták könnyű fejüket. Enyhén napbarnított, vaskos lábuk hanyag magabiztossággal taposta a füvet.

Grahov segítséget remélt tőlük, ezért félszégességét leküzdve arra készült, hogy megszólítja őket. Aztán valami meggondolásra készítette. Hangtalanul sikló alakjukban, fénytelen, semmire sem figyelő tekintetükben valami sértőt vélt felfedezni: hirtelen rádöbrent, hogy ez ugyanaz a dermesztő hidegség, amely néha őt is hatalmába szokta keríteni, s olyankor semmi élet nem vesz észre maga körül, mindenben csak önmagát látja. A lányok tettetett közönnyel mentek el mellette; hagyták, hogy alaposan megbámulja őket: lám csak, milyen szépek, formásak is ők.

De Grahov mégis erőt vett magán, és megkérdezte:

– Elnézést, nincs véletlenül szappan maguknál?

Az egyik lány megállt, a másik továbbment, mintha illetlenséget hallott volna. Amelyik hátramaradt, kevésbé volt szemrevaló, de ő is megvető pillantást vetett a ló nemez szürke fejére.

– Csak samponunk van.

– Sampon. – Grahov hangosan gondolkodott. – Megveszem maguktól. Le kell mosnom a lovat.

A lány viccesnek tartotta Grahov szavait: barátnője után nézett és felkacagott, majd a nyomába eredt; az első már egy vonalba ért a dömperral, és meglátta a nádas előtt felhalmozódott halakat.

– Hogy került ide ennyi hal? – érdeklődött Grahovhoz fordulva. – Maga tudja, miféle halak ezek?

– Elkábultak – válaszolt kedvetlenül Grahov – Herbicidektől. Egy repülőgép szállt erre, növényvédő szert permetezett.

A lányok úgy topogtak a nádas szélén, mint egy kirakat előtt. Fejüket összedugták, mintha az áratat latolgatnák, végül egyikük, ujjával a vízen fehérülő haltömegre mutatva, megkérdezte:

– Nem frissek már?

– Dehogynem – mondta Grahov szenvtelenül. – Hallevest főzünk belőlük.

– Szedjen össze néhányat nekünk is – ajánlotta a lány váratlanul. – Mi meg adunk magának sampont.

Még Favorit is felfogta: be kell úszni a halakhoz, hogy kapjanak valamit cserébe. Amikor Grahov arra lökte, engedelmesen megindult a nádas felé, ahová a szél és a hullámverés már az összes halat kisodorta.

Grahov egyik kezével átölelte a ló nyakát, a másikkal kihalásztta és partra dobálta a halakat. Nem is számolta, hányat. Aztán várták a fizetséget. Egy fiú hozta a sampont. Leereszkedett hozzájuk, átadta és megkérdezte:

– Nincs több patronjuk? Gyűjtősnak.

– Miféle patron? – értetlenkedett Grahov.

– Hát amivel a halat kábítják.

Grahov önkéntelenül végigmérte: karcsú fiú volt, sima arcú, barátságosan csillogó szemű. Külséjéről ítélve afféle minden lében kanál, tréfacsináló, a társaság központja. Grahov elmosolyodott.

– A tűzre tennénk, nincs aprófánk – magyarázkodott a fiú.

Tréfás hangsúllyal mondta, de megránduló szemhéja elárulta, hogy gúnynak szánta. Grahov hátat fordított neki, és befelé indult Favorittal.

A háta mögül egy másik fiú hangját hallotta: „Öszvért mos talán?”

Hangosan nevettek, azt tárgyalták, mit mos Grahov, és ki ő maga – dzsigit vagy öszvérhajcsár? Grahov nem fordult hátra, így hát hamarosan meg is feledkeztek róla, még Ljoha is elhallgatott, miután vagy háromszor hiába hívta.

Grahov maga sem hitte volna, hogy ilyen nagy élvezetet lel a lómosásban, az ő teste is lassan megtisztult a szorongástól, könnyűvé vált a lélegzete. Fénylő szomorúság permetezett az alkonyati égből. A kora esti óra csöndje lopakodott elő mindenünnen. A nap iménti ragyogása megfakult, s fénye rézsút hullt a vízre, a kardélként csillogó nádszálakra.

Ebből a csöndességből csak a kirándulók mámoros zsidongása vált ki élesen. Mintha belefáradtak volna, hogy másutt mindig csendben kell lenniük, itt végre kitombolták magukat. A két autórádió más-más zenét sugárzott, és a táncoló párok ki-kiesve a ritmusból, folyton összeütköztek, s magasra csapott a nevetésük.

Grahov megborzongott. A vízből kilépve esetlennek érezte magát combjára tapadó, fekete klottgyatyájában. Sietve vezette ki a lovat a partra, a fűzfához kötötte, és odafutott a tábortűzhöz.

Ljohán látszott, hogy már bevodkázott, belakmározott a halleséből. Hanyatt feküdt, és szemét ki se nyitva átnyújtott egy poharat, amit nyilván saját magának töltött ki, és ezt mondta:

– Mi a fenének nem másztál ki a vízből? Azért hívtalak, hogy induljunk már.

Grahov átvette a poharat, és még jobban megborzongott, de most a vágtyól, hogy kilötyintse a vodkát. Ám egy pillanatra maga elé képzelte Ljohát, amint remegő, fehér hassal

feltápáskodik, szeme vörös szikrákat szór a szemrehányástól és a sértődéstől, s elhűlve a gondolattól, hogy botrányt csap, szájához emelte a poharat. Megint ügyetlenül ivott: félrenyelt, gyorsan merített hát egy kanál hallevest a vödörből, s megégette már amúgy is felmart száját.

A hirtelen beállt csend arra készítette Grahovot, hogy körülnézzen. Félig már ittasan beleült a meleg hamuba, s nem tudta mindjárt, mit bámulnak a kirándulók.

Favoritot nézték. Favorit állt a fűzfa alatt, fejét a víz és a holtágon túl elterülő, aranyos zöld rét felé fordította, ahol valami csak neki kedveset látott, amely magához vonzotta egész nyúlánk, finom vonalú testét. Száradt és gőzölgött. Áttetsző pára kanyargott karcsú lábain felfelé: élénk, reszkető fénnel vonta be alakját, maga a test már szinte súlytalan, kísértetiesen villódzó fénycsomónak tűnt benne.

Grahov, aki ismét esetlennek, feleslegesnek érezte magát, szerelmes elragadtatással bámult a lóra. Az, akár az imént, mozdulatlanul állt, fülét hegyezte, és csak általa hallható hangokat fogott fel vele.

Messze a réten morzsányi ménest látott. A lovak fakón homályló háta el–eltűnedezett a terep gyűrődései között, majd ismét előtűnt, mintha megtorpantak és őt hívták volna. Még nem hatolt el hozzá sem a patadobogás, sem a nyerítés, de a hívást hallotta, vére bolydult meg benne, mintha már futott volna a ménes elé. De ha volt is ebben a vérben némi vadság, amely arra csábította, hogy éles patkója egyetlen csapásával kettévágja a kötélcsomót, s aztán eszeveszett, dühödt futásnak eredjen, ugyanez a mértéktartó, tiszta vér meg is fékezte indulatát.

Valaha, még csikókorában, a betörése előtt, elfutott az emberek elől, és sokáig barangolt a mezőkön, kedvére kifutkározva és kihemperegve magát, hogy aztán magától visszatérjen a méntelepre. Nem volt se félénk, se alázatos: hozzászokott az emberekhez és a többi lóhoz, nagyon hamar sóvárogni kezdett utánuk, és ez a sóvárgás legyőzte a magányossághoz való rövid életű vonzódását, s visszakergette őt hozzájuk.

És most, emlékezetébe idézve azokat az átsatangolt, veszélyes nappalokat és éjszakákat, megdermedt a várakozástól, de nem merte nyerítésével megzavarni az embereket, csak nézte, nézte a közeledő ménest. Fülét fölcsapva, hirtelen felfigyelt a körötte támadt tapintatos, ámult csendre. Az előző pózban maradt, és az őt fürkésző pillantásokból, a néma elragadtatásból, amelytől száradó bőre titkon, szégyenlősen remegni kezdett, kitalálta – az emberek őt csodálják. Ez sem volt új dolog számára, ugyanígy szokták csodálni a verseny előtt is, amikor levették róla a pokrócot, és megjáratták.

Grahov szemében sűrűsödni kezdett a homály, s ebben a furcsa szürkületben megszűnt létezni minden felesleges – a ló egyedül állt, és úgy tűnt, mintha egy még lakatlan bolygó dermedt messzeségébe bámolna, várva az első embert. És Grahovnak felrémlett ez az ember, aki nem egyedül jött – egy lány lépegetett mellette, és odaadóan fogta a kezét. Grahov felismerte önmagát, de a lányt nem mindjárt... Ám a köd felszállt, és minden a helyére került – az egyszerre fecserészni kezdő társaság, az autók, Ljoha. Külön–külön szemügyre vette a két leányzót, akiktől a sampont vette. Úgy tetszett, megszürekültek, határozottan suta alakjukból eltűnt a magabiztosság.

– Jól néz ki a csirkefogó! – szólalt meg Ljoha, mintegy összegezve a látottakat.

– Tudod, hogy alátét nélkül utazott? – suttogta Grahov.

– Igen, nem ügyeltünk eléggé – vágta rá Ljoha könnyedén és megbánás nélkül, mintha egy gyűlésen beszélne. – Eztán majd jobban odafigyelünk.

– Hol rakjuk fel? – kérdezte Grahov.

– A hídon. Ott könnyebb lesz beállni alája.

– Elhúzódik a mi odisszeánk! – sóhajtott Grahov. – Ideje útra kelni. Elég pocsék az út.

– Ne félj! Már formában vagyok.

– Nem magamat félttem.

– Ő meg nem üvegből van, nem törik szét.

Ljoha még jobban elpilledt, hanyatt vágódott, és becsukta a szemét.

Grahov elunta magát, hallgatózni kezdett: a fűz mögött, ahol a kirándulók ültek, jól hallhatóan szintén lovakról beszélgettek.

– Napóleonnak egy Marengo nevű lova volt, nem igaz? De ki mondja meg, hogy hívták Nagy Sándor lovát?

– Hát Don Quijote-ét?

– Ez egy anekdota. Egy diák megkapja a tételt a vizsgán. Elkezd böngészni: „Mi a *renaissance*?”

Töri a fejét, aztán felragyog.

– Don Quijote lova!

– Persze, a Rocinante! De fogadjunk, hogy Nagy Sándor lovát ti nem ismeritek! Mindenkinek karó! Jegyezzétek meg: Bu-ke-pha-losz!

– Mi az, ismeretterjesztő előadást tartasz?

– És milyen lova volt Sancho Panzának, gyerekek?

– Neki, kedvesem, számára volt.

– Jó volna tudni, milyen néven tisztelik ezt a paripát.

– Nem tisztelik, csak hívják.

– Hát akkor hogy hívják? Kérdezzétek meg azt a hosszút, biztosan az a lovasa.

– Nem egyszerűen a lovasa, hanem maga Don Quijote.

– Hát a másik? Sancho dömpere, mi? Röhejes!

– Á, ránk se bagóznak! A ló úgyszintén.

Favorit sóváran figyelte a ménest, amely most egy keskeny, ködpárás horhos szélén haladt. A távolságtól megszűrt hangok szálltak feléje: egy megbéklyózott ló ütemes dobbanásai, szaggatott horkantások. Favorit csupa fül volt, és minden izma megfeszült, mintha ismeretlen testvérének segítene a béklyót vonszolni. Amikor a ménes megkerült egy tocsogót a réten, és bekanyarodott a csalitosba, Favorit hívogatóan felnyerített. És várta a választ. De a rét nem válaszolt. Csak a békák fogtak szenvedélyes brekegésbe a holtág másik végén. Aztán a lágyan simogató szellő elhozta hozzá a kis ménes gyöngé szagát – fanyar volt és kesernyés. Favorit topogni kezdett örömeiben, s hol az egyik, hol a másik irányba nyújtogatta a nyakát.

Ekkor a fojtott hangon beszélgető társaság egyik tagja felkiáltott:

– Elege lehet már az álldogálásból. Futnia kéne néhány kört!

– Egy ilyen homokzsákkal a hátán, mint te vagy?

– Vajon van-e nyergük?

– Nyereg nélkül nem üli meg az ember, az biztos.

– Ügyetlen cowboy mindig talál kifogást. Igaz, lányok?

– Én nyereg nélkül is meglovagolnám. Csak adják ide – tüzelte fel magát az a fiú, aki tudta a nagy hódítók lovainak nevét. – Bemutatnám nektek a lovaglász magasiskoláját! Tessék, ilyen a piaffement... Ez meg a passage...

A fiú a lovat utánozva négykézlábra ereszkedett, úgy mutatta be a jármódokat.

Grahov tisztán hallotta a szavait és a nevetést is, és magában kuncogott rajta: milyen mulatságos srác! Aztán arra lett figyelmes, hogy a fiú felpattan, és Favorit felé iramodik; társai üldözőbe vették, félúton elkapták és megpenderítették. Addig dulakodtak és lökdösődtek, míg egyszer csak Favorit mellett találták magukat, s egyikük megragadta a futószárat. A ló hátrahőkölt.

Grahov feltápászkodott. De Ljoha átfogta a térdét, és visszahúzta.

– Ne avatkozz bele! – szólt rá. – Bízd rájuk!

– Megijesztek a lovat, el kell oldozni – ellenkezett Grahov, és igyekezett szabadulni a szorításból. – Eressz!

– Megvédi ő magát, ne félj! – mondta Ljoha.

De elengedte Grahovot. Ő pedig maga alá húzta ernyedte lábát, és üldögélt tovább felpuffadva, bágyadtan. Minden kínzó gond, súlyos probléma távol került tőle, jelentéktelenné vált a szemében, és a kis fehér paci éppoly valóságos volt számára, mint a huzakodó emberek. Elhatolt hozzá a kiáltás, a hancúrozás zaja, de Grahovot nem hallotta, s ebből arra következtetett, hogy nincs semmi baj. Csak mikor észrevette, hogy a fiúk nevetve mutogatnak feléje, akkor érzékelt valami furcsa sustorgást a fejében, s ettől minden megvilágosult. Ljoha hirtelen teljes bonyolultságában felfogta az előtte végbemenő jelenet értelmét: aki a lovat bántja, őt akarja bántani.

Felállt és elindult, lába alig bírta megtartani előrelendülő törzsét.

– A hú Sancho felöntött a garatra!...

Ez a hangos megjegyzés felingerelte Ljohát. Nem emlékezett rá, meglehet, nem is tudta, kicsoda az a Sancho, de a hanglejtésből, amellyel a nevét kimondták, megértette, hogy egy kicsi, nevetséges emberke lehetett, aki a légynek sem ártott. Ljohát nyilván összecserélték valakivel.

Odaért Grahovhoz, aki már eloldozta a lovat, szívhez szóló gyöngédséggel megsimogatta a haját, megveregette Favorit farát s így szólt talányosan:

– Ússzatok el arrafelé, ússzatok! Majd utánatok megyek, hallod? Ne félj, nem hagyom itt a gönceidet, magammal viszem majd. Ússzál csak...

Grahov nem értette, miért küldi őt Ljoha a túlsó partra. De nem kérdezősködött, csak megrántotta a kötőféket, és a ló örömmel vetette magát a vízbe.

– Mocskok, ide süssetek! – ordította Ljoha a kirándulóknak. – Fél percet adok, mocskok! Mentsétek a bőrötöket, amíg lehet!

– És azt tudjátok-e hogy a helyes szöveg nem „fele cárságom egy lóért, hanem „fele királyságom egy lóért” – fejtegette közben a lecsillapodott tudor, és ügyet se vetett Ljohára.

– Mit akaszkozsz belénk, apuskám? – kérdezte végül lusta hanghordozással az egyik fiú. – Eriggy, aludd ki magad! Mi is pihenni jöttünk... Hiszen alig állsz a lábodon.

– Eriggy, eriggy, a menyecskéket hajkurász!d!

– Na most megtanítlak benneteket kesztyűbe dudálni!

A tűzhöz lépett, szemléltetésül felemelte a megnyomorított vödröt a maradék hallevessel, és elindult a dömper felé.

Grahov ezt már nem látta, nem hallotta. Az úszó ló nyakán csimpaszkodott, s összemosódott előtte a világ. Kinyújtózkodott, megpróbált kényelmesebben elhelyezkedni, de felfordult a gyomra – teste félrebillent. Combja megcsúszott a ló sima, feszes hátán, de valahogy megtartotta magát. A víz csobogva nyaldosta a lábát, húzta lefelé. Vacogtató ködön át rémlett fel a nádas, alig távolodtak el a parttól. Grahov minden erejét összeszedve megfordult, hogy visszanézzen az elhagyott partra, de semmit sem tudott kivenni. Csak a hangos ordítást és a motorbögést hallotta.

Nevetés fogta el, megmagyarázhatatlan jókedve támadt, s teljesen elgyengült a nevetéstől.

Majd hirtelen, ugyanilyen megmagyarázhatatlanul megrémült, és lebillent a lóról, hiába kapott már utána. Elhatározta, hogy leáll a meder aljára, kinyújtotta lábát, de feje víz alá merült, és érezte, hogy a mélység lehúzza, megdermeszti tagjait. Kapálózni kezdett.

Vizet nyelt, a második korty megakadt a torkán, és már nem tudott segítségért kiáltani, de nem is volt kinek és hová: a víz összezárult felette.

Keze még harcolt, de nem talált semmit, amibe belekapaszkodhatott volna. Ő maga már kifulladt, értelme elhomályosult, amikor görcsösen megmerevedő keze váratlanul kemény szőrzetbe markolt. Ujjai halálos szorítással zárultak össze, de ő ezt már nem érezte.

8.

Sokáig hevert magatehetetlenül. Riadalommal töltötte el, hogy ez idáig kereknek és szilárdnak hitt feje helyén valami érzékelhető határok nélküli, ködszerű képződmény van, amelyben egy maroknyi kihülő parázsként izzik a maradék élet. Lassan egész testét érezni kezdte, de még nem merte kezét vagy lábát megmozdítani.

Hullámokban tért vissza beléje az élet, a melléből kiinduló meleggél, amely egész testében szétáradt, és izzó tűkkel szurkálta zsibbadt tagjait. Alatta már átlangyosodott a fű, és nedvesen tapadt hasára, lábszáraira. Grahov hálásan fúrta be magát a gőzölgő rostok közé. Most nem a víz, hanem az öröm fojtogatta. Majd izgalma elszállt, és félelem költözött beléje: megmaradt-e olyannak, amilyen volt?

Végre megint a régi – húsból van és vérből, s értelem lakozik benne, amíg a teste ép és sértetlen. A halál ezúttal csak megérintette vagy súrolta, másokkal volt dolga, másokhoz sietett, ezért őt kikerülte, s a teste most újra eleven, öntudata is visszatért. S ezután óvakodni kell tüztől–víztől, de mindeneelőtt nagy ívben elkerülni mindent, ami felbujtaná az elméjét, ami vakon

veszélyeknek tenné ki a testét. Most, hogy már nem maradt ereje a tettetéshez, bevallotta magának, hogy mindig is így gondolkodott. Mintegy ezt alátámasztandó merült fel benne egy kényelmes, tiszta ágypéldékete, amelyben nem egyedül feküdt – egy odaadó asszony óvta tapintatosan a nyugalmaát, s többé már nem hitegette magát: Szvetlana volt az az asszony.

Hanyatt fekve az égre meresztette a szemét – a mennybolt hideg volt és mély. Már fel tudott volna kelni, de a víztől való félelme még nem múlt el: hiszen most is ott lapult a lába előtt. Még benne, magában is víz volt, a torkában lüktetett, s langyos mosogatóléként töltötte meg a gyomrát. Emlékezetében üres folt fehérlett. – semmire sem emlékezett attól a pillanattól fogva, amikor alámerült, és elvesztette az eszméletét, egészen öntudata első felcsillanásáig. Szörnyű volt végiggondolni ezt az ürességet. És csak a füvet markoló keze emlékezett.

Grahov feszült figyelemmel hallgatott bele a levegőbe. – nem ért el hozzá horkantás, sem a ló lélegzetének hangja...

Favorit nem hagyta ott mindjárt Grahovot. Kivárta azt a pillanatot, amikor az ember fellélegzett, és magába szívta az első korty levegőt, amikor visszazállt beléje az élet, és megkönnyebbülést hozó, gyógyító álomba merült.

Favorit ekkor, hogy ne zavarja, megindult az illatos fűvű réten, orrát a fűbe fúrta, s a fűszálakat csipegette.

Még nedves testét hűvösség lengte körül. A rét közepén fejét fölvetve, izgatottan felhorkantott: a szabadság mámorától megpezsdült a vére. Forrón és szilajon futott szét a lábaiban, szilaj futásra ingerelte – nekiiramodott hát, hogy felkutassa a horhost, ahol a ménes legelészett. Eszeveszett rohanása közben összevissza hanyta a lábait, s olyan sebesen vágatott, hogy a madarak alig bírtak felrebbenni patái alól. A többi ló mintha csak órá várta volna. Megtorpantak, és mozdulatlanul, megbűvölten bámulták az idegent, és egyre közelebb engedték. Egyikük se moccan. Favorit szabályos ügetéssel tette meg a hátralevő távot, úgy tizenöt lépésre tőlük megtorpant ő is, mintha földbe gyökerezett volna a lába.

Elsőként egy öreg, pej színű herélt biccentett feléje üdvözlésül, szügyét kidüllesztve, lógós hasát felhúzva. Fiatal csődör dugta ki félig a fejét mögüle, szemlátomást ő volt a vezérlő. Favorit csikókorában nagy verekedő volt, de azóta elszokott a verekedéstől, és most, békés szándékát jelezve, a füvet kezdte csipegetni. Jól tudta: az emberek hamarosan észbe kapnak, keresni fogják, és fontos volt számára, hogy meghosszabbítsa a véletlen szabadság rövid perceit. Ilyen rövid idő alatt ezek az ugyancsak véletlenül útjába akadt lovak nem fogadják be a ménesbe. Nem üzik el, de nem is fogadják be; idegen volt közöttük. Látta, milyen izgatottan találgatják a ménesbeliek, miféle lehet, honnan került ide. Számukra ő nem e világi jelenség volt.

Mintha együttérzését akarta volna kifejezni s felajánlani, hogy megszépíti a magányát, egy hollószőrű kanca közeledett Favorithoz. Fiatal volt, finom vonalú, puhán csillogó szőrű, testének színéhez mértelen meglepően világos, dús sörénnyel. Remegő orrcimpákkal, félelem nélkül, kedvesen lépett Favorithoz. A vezérlő haragosan ugrott oda, visszakergette. A fekete kanca hátrahőkölt, kitért a vicsorgó fehér fogak elől.

Favorit végignézte a jelenetet. Látta, hogyan üldözi az önmagát feltüzelő csődör a kancát. És karcsú, erős lábain egyszer csak száraz izmait perzselő tűz futott végig. Patájával késként hasított a földbe, és magasra hajtotta a kitépett fűcsomót.

Ám ekkor a fénylő üvegburaként visszhangzó égből autó–motorzúgás csapott a fülébe. A ménes ügyet se vetett rá. Egyedül Favorit szegte föl a fejét, s nézett bánatosan arra, ahol az emberek, akik kis időre megfélemedtek róla, most riadót fújtak.

A gazdájára, Ljohára emlékeztetően széles és zömök dömper Grahov felé közeledett. Ljoha a dudával játszott – rövid és hosszú jelekből basszus hangú morzét hozott össze. Odahajtott hozzá, leugrott melléje, meghajolt.

– Nyolc null a javamra – mondta fellelkesülve. – Eliszkoltak.

Grahov egy kukkot sem értett az egészből, s halkán, elcsigázottan kérdezte:

– A lovat nem láttad véletlenül?

– Hogyhogy? – Ljohának oktalan jókedve támadt. – Hiszen veled volt. Eldugtad tán?
– Majdnem vízbe fúltam – mondta Grahov. – Minden valószínűség szerint ő mentett ki.
Aztán úgy látszik, elment valahová.

– Ej, cimborá, miféle meséssel traktálsz te engem?! – mordult fel Ljoha. – Még hogy a ló mentette ki! Megszökött és punktum!

– Itt lehet valahol a közelben – mondta sietve Grahov, aki attól tartott, hogy magára haragítja Ljohát. – Hiszen jól nevelt állat.

– Csudabogár, te! – képedt el Ljoha. – Úgy beszélsz róla, mint egy óvodásról. Igaz, messzire nem érhet. Elvégre motorizálva vagyunk. „És tankjaink is sebesek...” Kelj már fel, ne játszd a vízbefúltat!

– Mikor érünk így oda? – Grahov felült, és összekucorodva, dideregve nézett fel a napra. Az már alacsonyán járt, vastag, vörös rozsdaréteg fedte, és alig melegített.

– Már rég ott lennének – vágta rá dühösen Ljoha –, ha az az öregember... Molcsanov nem kavarja meg a dolgot. Ki kérte meg rá, hogy kijelölje az útvonalat? Ha ő nem szól bele, már rég odaértünk volna a betonúton. Ismerni kell Ljohát.

– Nem olyan egyszerű ember az – mondta Grahov. – Intelligens.

– Még hogy az! – Ljoha szinte összerándult a felháborodástól. – A legegyszerűbb népből való. Egész életiben a trágyát túrta, lovak farkát fésülgette. És hogy néz ki a háza is? Halacsák meg virágocsák, tuskóból faragott lovak mindenféle – ez az egész berendezés.

– Nem érthetjük mi őt, éretlenek vagyunk még – szolt Grahov, mintegy összegezve a gondolatait. – Ami pedig a népet illeti, mindnyájan belőle származunk.

– Igen, úgy tartja a filozófia – bólintott rá Ljoha, aki elcsodálkozott, és hízelgett neki, hogy Grahov úgy beszél róla, mint hasonszörűről. – Nem érthetjük őket. Nem hagynak minket nyugodtan élni. Emlékszem, hogy szokott rám nézni az a vénség; legszívesebben minden bűnét meggyónná neki az ember; büntudatot tartana... – Ljoha rádöbrent, hogy elszólta magát, elhallgatott hát, de rögtön megnyugodott: Grahov nem figyelt rá.

Ljoha megfogta a vállát, és a fülke felé fordította. Grahov imbolyogva lépkedett, míg Ljoha, akit hajtott a vadászszenvedély, szilárdan tartotta magát. Olyan volt, mint a vadász, aki alig fejezte be az egyik hajtást, máris a következőbe fog. Dudorászva ült a helyére, indított, és a motor engedelmesen felbődült, a kocsni robogni kezdett a holtág mentén. A part minden szegletét becserkészték, minden bokor alá bekukkantottak.

– Szép kis nap... – mondta vontatottan Ljoha. – Szép kis munka!

– Soha még ennyit nem ittam, Savrov – nyögte a társa.

– Akkor épp ideje megtanulnod...

Ljoha behajtott a kékesszürke füzesbe, lábujjhegyre állt és felhördült – meglátta a ménest. A dömper széles, tömpe pofája fenyegetően közeledett az ijedten szétugró lovak felé.

– Te meg sírsz, hogy nincsenek lovak – dünnyögte Ljoha. – Nézz csak oda!

– Múzeumi ritkaság – válaszolta Grahov, aki alig tudott megkapaszkodni a döccenők miatt.
– Utolsó mohikánok.

Mindketten megörültek, amikor meglátták Favoritot. Ott állt előttük, nem futott el a gépkocsi előtt, nyugodtan várta, hogy kikerüljön-e vagy elgázolják. A fekete kanca elbáméskodott, de az is lehet, hogy szándékosan szegődött melléje. Amikor Ljoha célba vette, hogy elkergesse, Favorit óvatos ügetéssel megindult vele előre.

– Megvagy, galambocskám! – rikkantotta Ljoha.

– Ne bánts! – kezdett mocorogni Grahov. – Megfogni kell, nem elkergetni.

– Nem őt kergetem, hanem ezt a szépséget – mondta Ljoha. – Különben őt sem kapjuk el. Nézze meg az ember, hogy ráakaszkodott!

Favorit megértette, hogy a gépkocsi nem őt üldözi, hanem a kancát. Heves mozdulattal, haragosan rázta meg a fejét, s parancsoló pillantást vetett rá: maradjon el tőle! A hollószőrű mintha megvakult és megsüketült volna, teljes erőből futott az ostorcsapásként csattogó zaj előtt. A gépkocsi szorosan a nyomukban volt, és most már a föld is ezt a csattogó-dübörgő lármát visszhangozta.

Favorit gyors galoppba ment át. A hollószőrű is rákapcsolt, de Favorit látta: el-elakad a lélegzete, egyre gyakrabban néz hátra, kezd elfáradni. Csillogó, fekete szemgolyói kidülledtek, s egyenesen futott előre, nem találta ki sehogyszem, hogy ha kitérne valamelyik irányba, a gépkocsi elmaradna tőle. Favorit ezért mellette maradt, és oldalról fedezte, óvta őt.

Csillogó cserepekre törve ugrált előttük a narancsszínű nap; a süppedős talaj, amely itt, a völgyteknőben már hideg volt, jólesően hűsítette patáikat. És csak vágattak, vágattak tovább.

A dömper makacsul üldözte a lovakat, de hiába volt vasból, kezdte felmondani a szolgálatot: a műszerfalon pislogni kezdett a hibát jelző piros ellenőrző lámpa.

Ljoha nem figyelt fel rá. Az előbbinél is szédítőbb mámor szállta meg – a csínytevés, a vidáman túlradó életerő tékozlásának öröme. Csak a kanca kecses, fekete hátát, fehér füstként lengedező sörényét, a két száguldó testet látta maga előtt.

A talaj, mintha segíteni akart volna a menekülőknél, hirtelen megváltozott: mohos buckák dudorai jelentek meg rajta. A gépkocsi folyton beléjük ütközött, szikrát hányt; égett gumi, felhevült fém bűze áradt róla.

Ljoha erre még jobban megfeszítette izmait, s jól a térde közé szorította a kormányoszlopot.

Grahovra is átragadt a vadászszenvedély. Sűrűn pislogva figyelte, hogyan csökken lassan, nyomasztóan lassan a távolság a motorházfedél és a kanca fara között. Tudatában volt annak, hogy idejében le kell állítania Ljohát, még mielőtt átsap a szórakozásuk a tűzzel való játszadozásba; néhányszor már ott is volt a „stop” szó a nyelvén, de egyszer sem szánta rá magát, hogy kimondja, úgy vélte, korai még. De egyelőre nem is fenyegetett semmi baj: a lovak futottak, de talán akkor is így futnának, ha senki sem kergetné őket.

Favorit lassan tűzbe jött, és már ő is kezdte örömét lelteni ebben a furcsa rohanásban, őt is elkapta a szenvedély. Szívesen ment bele a játékba, de a hollószőrűre is gondolnia kellett. Féltesthosszal megelőzte és vezette a kancát, de nem tudott vele félreugrani, nem sikerült kizökkentenie a gépkocsit az egyenletes robogásból.

A hollószőrűre pillantott, és észrevette, hogy az már „második lélegzettel” fut, könnyedén és felszabadultan. És szemében nyoma sem maradt az iménti, jegesen csillogó örületnek, vidám volt és bizakodó.

Favorit megérezte a rothadásszagot, még mielőtt meglátta volna a mocsár keskeny csíkját. Figyelmeztető horkantással fordította fejét a kanca felé, magához hívta, s csak azután lendült félre. A hollószőrű nem volt elég fürge. Miközben ügyetlenül utánozni próbálta a manővert, fara kifordult, és hátsó lábai belesüppedtek a ragacsos sárba. Fojtott, panaszos nyerítést hallatott, mintha kiáltott volna, s kutyamódra, gyámoltalanul mászni kezdett Favorit felé. A csődör visszatért hozzá.

– Most elkapjuk – mondta Ljoha. – Amíg a kanca kikecmereg, elfogjuk. Megfeledkezett a kötélről. Én majd az egyik kerékkel ráhajtok, jó? Van ám itt sütnivaló!

Favorit visszatért a kancához, s ott állt mellette, hol lehajtva, hol felszegve a fejét. Észrevette, hogy a gépkocsi méterről méterre haladva, óvatosan lopakodik feléje. A kanca teste nagy erőfeszítéssel megrándult. Szaporán lüktetett az oldala.

– Ki kéne szállnom és idehívnom – izgett–mozgott nyugtalanul Grahov. – Nem hülye, csak megéri.

– Várj csak! Ne hidd, hogy bántani akarom. Sőt már tetszik nekem. Még felderítésre is elmennék veled.

Grahov hümmögött, mondani akart valamit, de visszanyelte.

Ljoha szórakozottá vált, és elfelejtette, hogy közeledik a kötélhez. A harmattól megsötétedett és átnedvesedett futószárig még vagy hatlépésnyi távolság volt hátra. Ljoha a legkisebb fordulatszámra járatta a motort, úgy tett, mintha nem is haladna, hanem csak egy helyben állva berregtetné. Hogy becsapja Favoritot, nem nézett rá, nagy ritkán vetett csak egy pillantást a futószárra, miközben a volánt tekergette.

Favorit úgy ficáncolt előtte, hogy oldalával fedezze a kancát. Amikor várakozóan a dömper felé fordította a fejét, a futószár a kerék felé csúszott, s ez kapóra jött Ljohának. Rátaposott a gázpedálra, s az autó megrándult.

Favorit kivárta az utolsó métereket. A gépkocsi egyre közelebb ért, halott, fehér szemgolyói őt lesték. A csődör nem tudta, lát-e velük. Egészen közel engedte őket magához, akkor aztán felágaskodott, és patájával belecsapott a jobb reflektor-szembe. Az üveg széttört, szilánkok záporoztak a fűbe.

– Nézd, mit művel a gazember! – kiáltott fel Ljoha elragadtatva, és önkéntelenül hátramenetbe kapcsolt. – Átpasszolom. Te következel. Fogd meg, ha tudod. Úgy kell neked... Legalább tanulsz belőle.

Grahov elbűvölten nézte a másodpercek alatt lejátszódott jelenetet, amely olyan volt, mintha álmot látna. Színes és hangos álmot – épp hogy csak felvillan a ló fehér feje, kitért rózsaszínű szája, vicsorgó fogai, és már szét is tört az üveg. Grahov keze megsajdult, visszaemlékezett a lósörény durva tapintására.

– Tökéletesen igaz – mondta, gondosan tagolva szavait. – Én következem. Ennyivel tartozom neki.

A száguldás, a forróság és a vezetőfülkében terjengő benzinszag ismét kábulatba ringatta. Lepuffant a bársonyosan puha talajra, feltápáskodott, és a lovakra nézett.

A hollószőrű kétségbeesetten erőlködött, végül sikerült kirántania az egyik lábát, majd a másikat is. És elindult, Favorittal a nyomában.

– Favorit! – szólongatta Grahov gyámoltalanul. – Hiszen mi gentlemenek vagyunk. Favorit! Prrr!

A hollószőrű lépést váltott, és gőzölgő, habos testtel Favorithoz simult. Kezdek távolodni, két ló, két árnyalak az alkonypírban.

Favorit egész eddig élete – négy év és három hónap – alatt nem ismerte meg az igazi szerelmet. Szopós csikókorában az anyját szerette – az iránta érzett gyöngédség azóta is gyakran feltámadt benne, amikor eszébe jutott bőrének és tejének illata. De a lankasztó tavaszi éjeken másfajta vágyakozás tört reá, és hatalmas, kimeríthetetlen erejével megkorbácsolta a szívét.

Amit eddig szerelemnek ismert, az csak kiégette, és riadalmat keltett benne azokra a kurta percekre, amikor összehozták egy idegen kancával. Nem jegyzett meg belőle mást, csupán a fedezettő fehérre meszelt falait s ideges, száraz partnerének, a soron levő háremhölgynek az övénel is nagyobb riadtságát. Ezeket a kancákat rövid ideig tartotta meg emlékezetében. Valahol később fiai, lányai születtek. Favorit sohasem látta őket, és ha látta volna, nem ismerte volna fel egyiket sem.

Most, miközben felkapaszkodtak a ritkás tölgyelgettel benőtt domboldalon, furcsa bizsergést érzett, amely egész mellkasát átjárta. A hollószőrű keltette benne, ez a pöttöm, jámbor kanca, aki most mellette lépegetett. Ő, aki nem kóstolt bele a dicsőségbe, sem a lovaglóstorok szeszélyes csípéseibe, más volt, mint eddigi, véletlen társnői. Bizalommal és alázattal eltöltve hódolt meg érzelme előtt, s ment úgy most mellette, mintha felismerte volna, kivel hozta össze a sorsa, ki vált a védelmezőjévé, ki nem hagyta őt el dőlyfösen; csak bandukolt, és csendes örömmel függesztette rá csillogó fekete szemét.

Elhagyták a tölgyest, és felértek a dombtetőre. Lóhere sarjadt rajta, és belátható volt innen az egész széles ártér, melynek hűvösödő füvek illatától átjárt lélegzete megcsapta a búcsúzó nap fényében mozdulatlanul álló lovak szőrét. Lent a völgyben már az este sürgölődött, füstöt és ködöt hajtott a horhosokba, ahol már éjszakai hangjukon szólongatták egymást a madarak.

A távolban hangtalanul élte életét a girbegurba utcácskáival az ártérig terjeszkedő falu. Csak a víz felől, ahol úszókon nyugvó, keskeny híd sötétlett, hallatszottak még gyerekhangok.

Az emelkedőtől kifáradt kanca leheveredett a lóherébe. Várakozó tekintetét elkapta, s ledől melléje Favorit is. És ahogy ott feküdtek a sima dombtetőn, szinte betakarta őket a csöndesség, amely csengő hangjával lepte meg a csődört. Alig hallhatóan susogott a fű, a talaj zizegett, mintha pergett volna alattuk, és a mozdulatlanak tetsző levegő lágyan meg-megcsendült észrevétlen áramlása közben. A föld behatolt Favoritba, megtöltötte őt, és elnehezítette tagjait kellemes hűvösségével.

Oldalával hozzábújva, halkán pihegett a hollószőrű, ajkával gyöngéden bökdöste a nyakát, majd üvegtől sebzett lábát nyalogatta.

A ködlő messzeséget, a homorú láthatár felett függeszkedő, kerek, narancsszínű szembogárhoz hasonlatos napot néző Favoritnak eszébe jutott a tenger sötét, gomolygó ködbe vont szirtjeivel – járt már a nagy, tompán dübörgő víz partján. Fürdött benne, felhúzott hassal futott a tajtékos habokban, hogy az éles kavicsok össze ne szurkálják. Tolkunov ült a nyeregben, akkor még könnyű volt, megpirult a naptól, amely ugyanilyen kerek volt, mint most, de sokkal forróbb; felkapaszkodtak a hegyre, a ló vasalt patái szikrát szórtak a köveken, s aztán kettesben hosszan bámultak a kéklő messzeségbe.

A hollószőrű Favoritot nézegette, lopva gyönyörködött benne. Azt hitte, hogy még sokáig nézheti őt, nagyon sokáig, míg csak sötétséggé nem sűrűsödik a szürkület. A jámbor és boldog kanca nem törődött az idővel. Nem sejtette, hogy az ő idejük már lejárt.

Grahovnak szerencséje volt, ráakadt a helybéli csikósra, aki a ménest terelgette. A csikós, amikor megtudta, hogy a hollószőrű ismeretlen helyre csalta a szoszenki versenyparipát, leszállt a nyeregből, rágyújtott. A Pamir dobozával letakart egy hosszú, fehér forradást az arcán, és beszélni kezdett:

– Én vagyok itt az utolsó lótenyésztő. Makaricsnak hívnak, a csúfnevemen Félarcúnak. – Másik, mozgékony arcát mosolyba rándította, és magyarázatba fogott: – Egy mamontovista bandita vágott rá a kardjával. Még szerencse, hogy a szememet nem érte.

Ljoha elunta magát, dudálással sürgette őket, de Grahov csak legyintett. Úgy tűnt, Makarics sejt, hol lehetnek a lovak.

– És maga nem fizetett meg neki?

– Hát igen, nem engedtem el fizetés nélkül – bólintott Makarics. – Tüzes doni ló volt alattam, szilaj, mint a sátán. utol is értem.

– És aztán?

– Az erő, az hibádzott. Legényke voltam még akkor. De azért lekaszaboltam...

Látszott rajta, hogy örül a találkozásnak. De Ljoha nem hagyta, hogy kibeszélje magát, ismét morzézni kezdett.

Elindultak Favorit keresésére. Makarics a pej kancán lovagolt a tölgyes felé. Grahov gyalog követte. A dombhoz érve a csikós azt tanácsolta neki, hogy fogódkodjék a kengyelbe, így kapaszkodtak fel a meredélyen, majd megálltak körülnézni. Makarics mindjárt megpillantotta a lovakat: ott heverték a dombtetőn, szőrük meg-megcsillan a lebukó nap fényében. A hollószőrű, mintha szenderegne, a csödör oldalához búj; Favorit fehér nyakát ívbe hajtotta, és töprengő komolysággal vigyázott rá.

– Ó, a jámbor lélek! – suttogta a csikós. – Micsoda vőlegényt talált magának! De mért heverészel csak, mint a vetett ágyon? – És így fordult Grahovhoz: – Ideszokott, itt álmodozik mindig. De hát hogy nem fogja fel, hogy ez most nem álmodozásra való idő? A tenyeremen hordoznál, ha egy fiú vagy lánycsikót összehozna vele. De nem, csak heverészik...

Grahov lába alatt megreccsent és kettétört egy száraz tölgyág.

– Mire vár? Gyerünk, fogjuk meg! – mondta Grahov. – Aztán majd elviszi a kancáját Szoszenkibe, megteszik magának azt a szívességet.

– Elmentek már – válaszolta elgondolkozva a csikós. – Megijedtek. Nem érdemes Szoszenkibe menni. Majd épp a nemes vért fogják elfecsérelni!

– Milyen vért? – kérdezte Grahov.

– A nemeset – ismételte meg nyomatékosan Makarics. – Azt hittem, ért a lovakhoz.

– Valamennyire – esett zavarba Grahov. – Tudományos szempontból.

– Tudnia kellene. A nemes olyan, mint a nektár, cseppenként válogatták össze. Tiszta, mint a könnycsepp. Aszerint osztályozzák a lovakat.

– Ma megmentett engem – dicsekedett Grahov. – Kihúzott a vízből.

– Hol történt? Nem a Sztaraja folyócskán?

– De igen, pontosan ott.

– Ez kihúzza, szent igaz. Mondhatom, hogy én magam is a lovamnak köszönhetem az életemet. Hallott Belov lovas hadtestéről? Ott ért engem a háború. Az én Borzasom félénknek tűnt. Nem hinné róla az ember, de a havon át hozott ki a bekerítésből. Odaadtam neki az utolsó kétszersültemet, a nyereghez kötöttem magam, hogy le ne essek, valóságos csontváz voltam már. A ló kihozott, és rögtön összeesett, elöntötte a vér a torkát.

A csikós kivezette a pejt a tisztásra, s egyetlen lendülettel nyeregben termett. Menet közben oldozta le a pányvát, és odaszólt Grahovnak:

– Maga csak sétálgasson. Egyedül könnyebben megy.

A tisztás kicsi volt és kerek. Grahov megállt a közepén, félt továbbmenni, a lejtők meredeknek tűntek. Az egész árteret beborító sűrű, kék lepel alatt ijesztő mélység sejlett, amely hívta és vonzotta, mintegy azt sugallta neki, hogy nincs mitől tartania, erős, bátor, sőt szárnyai nőttek. Ez olyan érzés volt, mint ami akkor keletkezett benne, amikor Marinához utazott; olyan és mégsem egészen olyan, azelőtt ezzel az érzéssel el is utazott hozzá, most viszont csak arra futotta belőle, hogy ígéretet tegyen magának: el fog utazni.

Újra látta magát meg Marinát, de valahogy kívülről, onnan, ahol állt, s a lovakat nézegette. De nem volt elég képzelete hozzá, hogy úgy lássa magát meg a lányt, amint kéz a kézben a térség fölött lebegnek. Grahov keserű öngúnnyal fölnevetett – nem volt szárnya.

A domb aljáról gyors patadobogás hallatszott. Makarics jött vissza. Pej lovát kétfelől Favorit és a hollószőrű kísérte. Lehajtott fejjel ügettek, közben össze-összenéztek.

A tisztásra érve toporzékolni kezdtek.

– Micsoda nász lett volna! – sóhajtotta a csikós. – Fogd, vidd...

Bizalmatlanul mérte végig Grahovot, kelletlenül adta át neki a futószárat.

– Vidd, vidd! – sürgette Makarics. – Valóságos ördög. Remek csődör. Alig engedett a közelébe. Térden állva könyörögtem neki.

Favoritnak fehér pára gomolygott az orrlyukából, makrancosan vetette meg a lábát. Grahov félrehőkölt. Megpróbálta csuklójára tekerni a futószárat.

– Ezt ne csináld, nem tanácsos – figyelmeztette a csikós. – Vezesd rendesen! ha elszalasztod, nem nagy baj. De így könnyen elragadhat, s még a csontjaid sem kaparják össze. – Gondolt egyet, és hozzátette: – Más ló biztosan elragadna.

Csendes szomorúsággal vonta magához a hollószőrű fejét, átfogta, tenyerével letakarta a szemét, s így folytatta:

– Vidd csak, elég már... És várjatok meg ott, megmutatom az utat.

Favorit elindult, de valami szorongatta a torkát, ajka meg-megrándult. És mikor meghallotta a kanca messze hangzó, fájdalmas nyerítését, fejét magasra vetette és hátraszegte – válasza nem bánatának adott hangot, remény zendült meg benne.

– Nem várhatunk tovább – dűnnyögött Ljoha. – Nem látod?

Abból az irányból, ahonnan mintegy másfél órája elindultak, gyorsan duzzadó, sötét szegélyű, fehér felhők közeledtek. Még távolabbról, a láthatár felől gomolygó feketeség lopakodott hangtalanul feléjük.

– Nem ér az ide – mondta Grahov. – Odahajtunk a hídhöz, felrakjuk a lovat, és szép nyugodtan útra kelünk.

– Egyetértek. – Ljoha jóindulatúan, szinte szeretettel nézett a lóra. – De értsd meg, ha elkap az eső, nem tudok átkelni a hágón. Minden kerék kopott, láncom meg nincsen. Kösd a kocsához, ne húzd a időt! Ha találunk alkalmas helyet, majd felrakjuk.

Grahov hátrapillantott a viharfelhőre, s arra az oldalra akarta kötni Favoritot, amelyiken ő ült.

Ljoha észrevette s megállította:

– Balra kösd, balra! Így az árokba lökhetem véletlenül.

És végre nagy nehezen – ki tudja, hányadszor már – útnak indultak. A hídon át, a hágó felé, a nappal szemben. A nap már nem vakított, nem is melegített, megcsillantotta utolsó piros sugarait, és lebukott a hegy mögé. A hegyre jól ledöngölt út vezetett, amelyet most szürke árnyak légiói

vettek hatalmukba. Hátról elérte őket az első széllelés. A mezőről könnyű füstként csapott föl a por, és elszabadult orsóként pörögve táncolt végig a tájon.

A vezetőfülkébe is befütyült a szél. Ljoha elkomorodva gyorsított, már feltűnt előttük a hágó.

– Nézd meg, fut-e még – kérte Grahov.

– Fut, szegényke – sóhajtott fel Ljoha. – Azelőtt a méntelepiek maguk bajlódtek vele. Hozták-vitték ők maguk. A furgonjuk valóságos luxusautó. Nem adnának olyat! A mienk ócskavas.

– Nem minket küldtek volna, ha nem betegszik meg a zsokéjuk.

– Tudom, láttam. Csont és bőr. Igaz, a nyeregben úgy ül, mintha oda volna teremtve. Hogy nem szállt ki belőle a lélek, nem is értem. Élne úgy, mint mások. Olyan sokat keres talán, hogy sajnálja abbahagyni?

– Nem arról van szó. Nem élhet anélkül.

– Én meg a volán nélkül nem élhetek. Élni meg kell. Hű, az ördög vigye el, rémeket látok, vagy mi?

Ljoha kihajolt az ablakon, lassított, és bosszús pillantást vetett Grahovra.

– Vágtat utánunk valaki.

– A csikós – találta ki Grahov.

– Olyan ez, mint Molcsanov. Biztosan botrányt csinál.

– Lovaskatona volt.

– Kardosak ezek mind. Csínján bánj vele!

– Akár egy diplomata – hümmögte Grahov, megigazította a nyakkendőjét, és kihúzta magát.

A lovas elvágtatott mellettük. Grahov felismerte a pej lovat, Makarics egyenes, lapos hátát. Térdével megbökte Ljohát, a gépkocsi megállt.

– Bocsásson meg! – kiáltotta Grahov, kidugva fejét az ablakon. – Attól féltünk, hogy odalent elkap az eső. Nincs láncunk.

Makarics hallgatta, miközben fickándozó lovával eltorlaszolta az utat. Aztán haragosan a még halvány rózsaszínű horizont felé csapott ostorával, és lépésbe fogta a pejt.

A szél megerősödött, végigzúdult a vezetőfülkén, s a por most már tömör, hamuszínű függönyként emelkedett fel. S egy pillanatra mintha megmerevedett volna a fellobbanó villámfényben.

Utolérték a csikóst, melléje hajtottak. Az nem fordította feléjük dermedt, sötét arcát, csak lovagolt, töprengett valamin, s hallgatása nyomasztó volt Grahov számára. A szél nekiszilajodva bele-belekapott a csikós kifakult ingébe, összegyűrte a sapkáját.

– Féltünk!... – kiabálta ismét Grahov. – Mivelhogy...

– Megajándékozom egy pokróccal, mondják is meg, ha kérdik, honnan van – szólta vissza az öreg. – Borzasé volt még, az övé... – Elharapta a szót, és hátranézett. – Maguk meg kötélen vonszolják.

Megint hátranézett. A föld színén feketén hömpölygött a távoli villámlásoktól fel-felszikrázó vihar.

– Kanyarodj le! – kiáltotta Makarics. – Amott silőgödrök vannak. Feltesszük a lovat...

Szó nélkül váltak el tőle, némán hajtottak tovább, bele a fojtogató, süvítő feketeségbe. Makarics nem maradt le mindjárt, félversztányira elkísérte Favoritot. Hol jobbról, hol balról vette szemügyre. Favorit biztosan állt az ócska zsákon, amelyre tavalyról maradt szalmát terítettek. Az ajándékba kapott pokróc felduzzadt a szélben, és jólesően veregette a hátát, szinte felfrissült tőle.

Most mintha kettéhasadt volna a mennybolt, a felhő tompán és öblösen felmordult, szakadni kezdett a zápor; a föld felfénylett, és mintha még szélesebbre tárult volna, amikor odatartotta magát az esőnek. Ezúttal elmaradt az első csöppek játékos ingerkedése, egyszerre nagy zajjal eredtek meg az ég csatornáit.

Makarics meggörnyedt a rázúduló víztömeg súlya alatt, párafelhő támadt körülötte, és a ruganyos hullámokban támadó zuhatag csakhamar eltakarta szem elől.

Favoritot is rögtön elárasztotta a víz. Az esőtől zörgő rakodótér megtelt finom vízpermettel, párával, frissességgel. Átázott, megsüllyedt a szalma, s a megkeményedett pokróc szorosan tapadt a ló testére.

Sokáig és kiadósan zuhogott. Eleinte langyos, üdítő patakok futottak le Favorit nyakán, szügyén és lábain, de a vége felé tagjai megmerevedtek a nyirkos hidegtől. A dömper már nem rázta, nem lökdöste ide-oda, lágyan csúszkált, időnként meg is süllyedt a süppedőssé vált úton.

Az égen már gomolyogtak a felhők, a fellobbanó villámok fényénél halott-sápadtnak látszott a szélben ferdén suhogó vízpermet; a mennydörgés a földnek csapódott, aztán visszhangosan tovagördült a távoli réteken.

Favorit régóta nem került viharba, mégis félelem nélkül hallgatta, mintegy magába szívta titokzatos varázserejét. És átragadt rá a mennybolt háborgása, felpezsdítette nedvességtől elzsibbadt testét, végigáramolt az erein, egészen a patáig. Szűk lett a rakodótér az ázott szalmával, és féktelen erő költözött beléje, s Favorit a szabadba vágyott, hogy végigroboghasson az esőitatta réteken.

Az ég már nem dübörgött, csatornai elapadtak. Tiszta, lágy csengés ereszkedett alá a magasságból, s a föld örömmel, hálatelten válaszolt reá – minden hangjával, megújult, tisztára mosott arcával.

Favorit most olyan lángoló szenvedéllyel szerette ezt a földet – szülőföldjét –, mint még sohasem. A nyár egyébként is legkedvesebb évszaka volt. Már télen zaklató sóvárgás ébredt benne – a tavaszt várta, melyet a szépséges nyár követ majd. Ugyanilyen sebesen lezúduló záporokkal, csengve fénylő hajnalokkal. De nem álmodta szakadatlan örömnepnek a nyarat sem. Tudta, hogy ez a munka ideje – tréning tréning után, verseny verseny után, és csak ezek szünetében kerülhet sor az erdőkkel, patakokkal, rétekkel való röpké találkozásokra. De mégsem bántódott, várta a nyarat, s örömmel fogadott minden róla szóló apró híradást – a levelek kibújását, az égen átrepülő első madárrajt, az áradás után medrébe visszatért patak szelíd csörgedezését.

A nappal fáradtan, kiürült iszákkal elballagott, s a leszálló szürkület sietett eltakarni munkája nyomait, és meggyújtotta első, halványan pislákoló csillagait.

A dömper szorgosan dolgozott, kerekeivel felkavarta a tócsák tükrösre dermedt felszínét, vitte terhét a kihűlő messzeségbe.

Grahov és Ljoha komolyan, az estéhez illő csendes egyetértésben ült egymás mellett. Az éj közeledte lassan megfosztotta jelentőségétől a napközben történeteket, s már mindketten el voltak csigázva. Ljoha szinte ráfeküdt a volánra, szeme fáradtan és álmosan fürkészte a reflektorok fényétől felhígított sötétséget.

A füledt meleg elringatta a vezetőfülke oldalához dőlő Grahovot. Puhán és gyöngéden bugyolálta be a sötétség, s álmodt látott – vágta a fehér lovon, ostorral csapkodva veri a ló tajtékos oldalát – egy gyorsan száguldó vonatot akar utolérni. A vonatablakból egy ismerős, de már idegenné vált, alig kivehető arc sejlik...

Felébredt, és csodálkozva gondolta végig az álmodt, mintha filmszalagot pörgetne le újra. S még mielőtt megvilágosodtak, kivehetővé váltak volna vonásai, hullámzó, szomorú ködbe merült az arc. A szélvédőt pedig elárasztotta a halott lepkékkel bekopogtató sűrű éjszaka. Nem sürgette a gondolatokat, meghagyta őket másnapra.

Ljoha megmoccant, tenyerét végighúzta a pislogni kezdő piros lámpán.

– Nesze neked! – morogta. – Felforrt a hűtővíz.

Apró gomolyagokká foszló, áttetsző gőzsugár kanyargott a motorházfedélen.

– Nem baj, majd feltöltöm valahol – mondta Ljoha. – Mindjárt kiérünk a betonútra. Egy perc alatt ott leszünk. Hogy én mekkorát fogok aludni!...

Még sokáig mentek a csikorgó, kavicsokat lődöző makadámúton. Az álomittas föld felriadt a motorzúgástól, ijedt hangokkal kíserte őket tovább, és csak nagy sokára nyugodott el újra.

Favorit hallotta a madárfüttyöket, a szárnysuhogást; a közeli hangokon áttörtek a fűrjek jól hallható pitypalattyai. Néha megzavart állatok sárga szeme lobbant fel a reflektorfényben. Csak az ég nem változott: minden csillag, minden ábra a helyén maradt. Ám egyszer Favorit lába megbicsaklott, feje lebiccent, és mire újra felemelte, a csillagok eltűntek megszokott helyükről, egymás felé siklottak, s e mozgás közben kettő-három nem tudta megtartani magát, lehullott. Majd

hirtelen erős fényű, rezzenetlenül égő csillagok tűntek fel előttük, a földdel egy vonalban, és Favorit kitalálta: csak lámpák lehetnek.

Grahov is megpillantotta a lámpákat, és a mellkasát szorító nyomástól megszabadulva, önkéntelenül fellélegzett: közel a betonút. Ljoha is felélénkült, kiegyenesedett. Megpöckölte a bosszantó piros lámpát.

Az út egy keskeny, zúzott kőből rakott gát felé lejtett, melynek végén fahíd sötétlett: kétoldalt nedvesen csillogott a töltés, csenevész bokrai megnyúlt, izgó-mozgó árnyakat vetettek eléjük.

Ljoha az ablakhoz tapadva kikeresett egy ismerős átjárót a bozótban. Megállította a gépkocsit, lekászálódott, megcsörrentette a vödört.

Grahov kényelmetlenül érezte magát, fázósan összerázkódott, és nekidőlt a meleg üléstámlának. Menet közben eltompult benne a fáradságérzés, mintegy visszahúzódott a bensejébe, most azonban keze-lába elnehezült, teste kezdett lecsúszni az ülésről. Álmos szemmel figyelte Ljohát, látta, hogy ő is görnyedten jár, majdnem összeesik a kimerültségtől. Ljoha felkapaszkodott a lökhárítóra, s a fénytől hunyorogva kotorászott megdagadt ujjával a motorházfedélen. Elgyengült, felpuffadt, az éj sötétjétől földhöz lapított alakja szánalmat keltett Grahovban.

Aztán Ljoha bebújt a motorházfedél mögé, s zörögve próbált kicsavarni valamit. Zubogva tört fel a gőz, bepárasította a szélvédőt.

Grahov nyugósen mocorgott – elege volt az ücsörgésből, menni szeretett volna, minél előbb odaérni és belefeküdni egy száraz, frissen vetett ágyba, ha ugyan kapnak szállást, és aludni reggelig.

Egyszer csak úgy rémlett neki, hogy a gépkocsi, kitalálva kívánságát, megindult a sóderen csikorgó kerekeivel. Az oldalablakhoz támasztotta a homlokát, és belebámult a sötétségbe: mintha leveleiket felvillantva, egymás után úsznának el mellette a bokrok. Kinyitotta az ajtót, s szemét erőltetve meredt előre, de a felnyitott motorházfedél takarása miatt nem látta, ott áll-e még Ljoha a lökhárítón. És hirtelen nyomasztó előérzete támadt. Miközben megpróbálta rendezni gondolatait, az autó mozgása felgyorsult, a gőz félrecsapott, és eléje tárult az odalent megbúvó és a reflektorok fényében varázslatosnak tűnő híd.

Grahov dermedtségén átvillant, hogy ott van az a két pedál a kormány mellett, meg a kézifék. De ekkor a gépkocsi erősen megrázkódott, és az üveget sűrűn gomolygó párafelhő vonta be.

Grahov kiugrott. Beesett a bokrok közé, de nem tudott megkapaszkodni, zuhant tovább, egyenesen bele a sásba. Szinte öntudatlanul kelt fel, szaladt oda a hídhöz, amelyen még fény kóválygott, és a karfák száraz recsegése hallatszott. Vakon vetette magát a sötétségbe, és rohanó testét zajtalanul nyelte el a víz. Már bent volt a folyóban, amikor egy tompán döngő hang ütötte meg a fülét, és egy pillanatra visszafelé folyt a víz. És mintha megisméltődött volna, ami ma már egyszer megtörtént, a mélység lehúzta, megbéklyózta a lábát; két másodpercig tartott az egész, és azzal végződött, hogy leért a fenékre, és fel tudott állni. A víz sekély volt, mellig ért csak.

Grahov begázolt a híd alá, és a halvány csillagfényben ki tudta venni a dömpert körvonalait. Fekete korongokká dermedtek az égnek álló kerekek. A vízben, az autó ormótlan tömege alatt, mintha főtt volna valami, gőz fortyogott és bugyborékol.

Ljoha sötét alakja a sárban tapicskolva közeledett feléje. Belement a vízbe, összegörnyedt, nem volt ereje továbbmenni. Így álltak ott, és kapkodva, zavarosan próbálták felfogni a történeteket – már nem a ló, nem az autó, a saját sorsuk izgatta őket. De Grahov váratlanul hangot hallott... Addig nem hitt benne, míg fülét a dömpert ferdén álló oldalához nem tapasztotta. A ló lélegzett. Hangosan szívta be és fújta ki a levegőt.

– Lélegzik – suttogta Grahov, és sírva fakadt. – Lélegzik, hallod?

Ljoha is odahajította a fejét a kocsis oldalára, és hallotta, hogyan lélegzik és várakozik a ló.

– Amott falu van – lódult Grahov a part felé. – Embereket hívok ide. Hány kell? Száz, kétszáz? Mindenkit felzavarok.

Felkapaszkodott az útra, nekiiramodott. Ljoha erre felocsúdott, és lendületes léptekkel eredt utána.

Grahov felért az emelkedőre, ahonnan már a közelben látszottak a falu ritkás, halvány fényei, s meghallotta az őt üldöző lábdobogást; megértette, hogy Ljoha az, aki mindjárt utoléri.

Favorit nem tudta, hiszen sohasem gondolkozott rajta, hogyan jön majd el érte a halál. Nem tudta, milyen lehet igazából, de most tündökletesnek látta: szinte kívánatosnak, ahogy egy tágas, fényárban úszó síkon vágtatott feléje sebesen. Csak egy pillanatig tartson, és ne fájjanak közben úgy a lábai. De már nem akart csupán azért tovább élni, hogy olyan halála legyen, amilyent kívánt magának.

Amikor az első, velőt rázó fájdalomroham után az egész testében szétáradó, egyenletes, állandó fájás megszakadt a térdénél, Favorit megértette: nincs már két hátsó lába térden alul.

Élhetett volna még, várhatott volna két, három, talán négy órahosszat is. De ő inkább elerenyesztette tagjait, fejét a vízre hajtotta. Csend volt az őt beborító sötét vasdobozban, halkán csobogott a víz körötte. Favorit teleitta magát, nem félt már a felfúvódástól. Itta a vizet, amely egyre hidegebb lett, s bár már nem ízlett neki, magába szívta szájával és orrcimpájával.

Csak ivott, ivott...

Fordította: Baka István